

ԲԱԶՄԱՏԵՍԱԿ ԿԵՂԾԻՔՆԵՐԸ՝ ԿԱՍԿԱԾԵԼԻ ԴԱՐՁՈՒՑԻՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ԱՐԴԻՒՆՔՆԵՐԸ

Կիրակի, Մայիս 6-ին տեղի ունեցան Հայաստանի խորհրդարանական ընտրութիւնները ու հրապարակուած արդիւնքներու հիման վրայ, իշխող Հանրապետական կուսակցութիւնը ապահովեց մեծամասնութիւն, գրաւելով Ազգային ժողովը 131 աթոռներէն առնուազն 69-ը տեղը:

Բաղդատած նախորդ անգամներուն, տեղամասերէն ներս ընտրական աշխատանքները ընթացած են հանդարտ ձեւով: Մակայն, առաւօտեան ժամը 8-ին, քուէատուփերը բացուելէն անմիջապէս ետք, սկսած էր ահազանգեր հնչել, որ մեծ թիւով քաղաքացիները խուժած են տեղամասեր, արձանագրելով մասնակցութեան աննախադէպ աստիճան: Օրուայ առաջին ժամերուն քուէարկութեան մասնակիցներու թիւը հասած է աննախադէպ՝ աւելի քան 30 տոկոսի: Ասոր յաջորդեցին ընդդիմադիր կուսակցութիւններու ներկայացուցիչներուն կողմէ բողոքներ, որ կրկնակի ընտրութիւնը արգիւլելու համար նախատեսուած՝ անձագրերուն մէջ գրողներու կնիքները սկսած են անհետանալ մի քանի վայրկեաններու ընթացքին:

Ինթըրնետային կայքէջերու վրայ տարածուեցան նկարահանումներ՝ բացառապէս կաշառքի բաժանման, ընտրողները ստիպողաբար քուէարկութեան բերելու, օգնութեան կարիք ունենալու պատրուակին տակ տարեցներու քուէաթուղթերը աչլոց կողմէ նշուելու եւ աչլ հակօրինական երեւոյթներու մասին: Կան նաեւ տեսա-

րաններ, երբ տեղամաս ներկայացողները չեն կրնար պատասխանել, թէ ո՞ւր կը գտնուի իրենց բնակութեան վայրը, ինչ որ ենթադրել կու տայ թէ անոնք եկած են կեղծ անցագրերով:

Նմանատիպ ու զանգուածային այս խախտումները, անգամ մը եւս եկան կասկածելի դարձնելու ընտրութիւններու պաշտօնական արդիւնքները:

Ընտրութիւններու հանրային վերահսկողութեան միջկուսակցական միասնական շտաբը, Կիրակի օրը կէս գիշերին հրապարակած իր յայտարարութեամբ եկաւ յայտնելու որ, խիստ անարժանահաւատ կը նկատէ, մասնակիցներու պաշտօնապէս թիւը, ինչ որ միայն կը խորացնէ կասկածները ընտրութիւններու օրինական ընթացքի վերաբերեալ:

Երկուշաբթի, Մայիս 7-ին Եւրոպական կառույցներու կողմէ ընտրութիւններուն հսկող միջազգային դիտորդները, հրապարակելով իրենց նախնական գեկոյցը, գերծ մնացին բնորոշումներ կատարելէ: Ի տարբերութիւն Հայաստանեան նախորդ ընտրութիւններուն, այս անգամ խօսք չկար «յառաջընթացի» մասին, «ազատ եւ արդար» ըլլալու կան չըլլալու մասին եւ կամ, «միջազգային չափանիշներուն համապատասխանելու» մասին: Ձեկոյցը բաւարարուած էր միայն յիշատակելով ընտրական ամբողջ գործընթացի դրական կողմերն ու արձանագրուած խախտումները:

Մայիս 7-ի առաւօտեան, Կեղ-

Քուէարկելէ առաջ՝ ընտրողները ցուցակներու վրայ կը փնտռեն իրենց անունները

րոնական Ընտրական Յանձնաժողովը հրապարակեց ընտրութիւններու նախնական արդիւնքները, որոնց համաձայն մասնակիցներու թիւը հասած է շուրջ 1 միլիոն 600 հազարի:

Քուէները բաժնուած են հետեւեալ ձեւով՝ Հայաստանի Հանրապետական կուսակցութիւնը ստացած է 663,066 ձայն (44.05%), «Բարգաւաճ Հայաստանը»՝ 454,684 (30.20%), «Հայ Ազգային Գոնկրէսը»՝ 106,910 (7.10%), «Ժառանգութիւնը»՝ 87,095 (5.79%), Հայ Յեղափոխական Դաշնակցութիւնը՝ 86,296 (5.73%), «Օրինաց Երկիր»՝

82,690 (5.49%), Հայաստանի Կոմունիստական կուսակցութիւնը՝ 15,933 (1.06%), Հայաստանի Դեմոկրատական կուսակցութիւնը՝ 5,933 (0.20%) եւ «Միաւորուած Հայերը»՝ 3,080 (0.21%).

Այս տոկոսները բաշխելով համամասնական ընտրակարգով նախատեսուած 90 խորհրդարանական տեղերուն վրայ եւ անոնց գումարելով նաեւ մեծամասնական տեղերուն քանակը, կը ստացուի, որ ՀՀԿ-ն Ազգային ժողովէն ներս կ'ունենայ 69 տեղ, ԲՀԿ-ն՝ 37, ՀԱԿ-ը՝ 7, ՕԵԿ-ը՝ 6, «Ժառանգութիւն»ը եւ ՀՅԴ-ն՝ 5-ական տեղ:

ՄԱՅԻՍԵԱՆ ՏՕՆԵՐՈՒՆ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԶՕՐԱՀԱՆԴԵՍ՝ ԱՏԵՓԱՆԱԿԵՐՏԻ ՄԷՋ

«ԹՈՒՐՔԻԱ ՊԱՏՐԱՍ Է ԴԵՄՅԱՆԴԻՄԱՆ ԳԱԼ ԻՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԵՏ», - ԷՐՏՈՂԱՆ

Պաշտօնական այցով Սլովենիա գտնուող Թուրքիոյ վարչապետ Ռեշիթ Թայիփի էրտողան անդրադարձած է Հայոց ցեղասպանութեան հարցին եւ Թուրքիոյ՝ Եւրամիութեան անդամակցութեան:

Թուրքիոյ վարչապետը պնդած է թէ, Հայկական հարցի հետ կապուած Թուրքիա բացած է իր արխիւները: «Եթէ Հայաստանի ձեռքին կան փաստաթուղթեր, թող յայտարարեն: Եթէ ուսումնասիրութիւններու արդիւնքով անհրաժեշտ ըլլայ, որ մենք դէմ յանդիման գանք մեր պատմութեան հետ, մենք պատրաստ ենք ասոր», - ըսած է էրտողան:

Անդրադառնալով այն խօսակցութիւններուն, թէ մինչեւ Հայկական հարցը չլուծուի, Թուրքիա չի կրնար անդամակցիլ Եւրոպայի Միութեան, էրտողան պատասխանած է թէ, իր կարծիքով, այդ չի համապատասխաներ իրականութեան:

«Մեր հարեւաններուն հետ հարցերը մէկ առ մէկ դրած ենք

սեղանին, փնտռած ենք համաձայնութեան եզրեր: Կիպրոսի հարցի լուծման ուղղուած ջանքերու նախաձեռնողը մենք եղած ենք: Հայաստանի եւ Յունաստանի հետ հարցերու լուծման ուղիները մենք փնտռած ենք», - յայտարարած է էրտողան:

Անդրադառնալով Փարիզի եւ Անգարայի միջեւ յարաբերութիւններուն, Թուրք վարչապետը ըսած է. «Փրանսիայի մէջ ընտրական պայքարը դեռ աւարտած չէ: Տակաւին կան խորհրդարանական ընտրութիւնները: Այժմ յայտարարութիւններ ընելը սխալ կ'ըլլայ: Մակայն, կ'ուզեմ նշել մեր սկզբունքները: Մենք երբեք Փրանսիայի հետ թշնամի չենք եղած»:

Թուրքիոյ վարչապետ Ռեշիթ Թայիփի էրտողան ստացած է «Տասնամեակի Պետական Գործիչ» մրցանակը, որ իրեն շնորհուած է Սլովենիայի մէջ գործող Մերձաւոր Արեւելքի եւ Պալքաններու միջազգային ինստիտուտը:

Տեսարան մը Ստեփանակերտի մէջ տեղի ունեցած զօրահանդէսէն

Շուշիի ազատագրման 20-ամեակին, Երկրորդ Համաշխարհային Պատերազմի յաղթանակի օրուայ եւ Լեռնային Ղարաբաղի Պաշտպանութեան բանակի տօներուն առթիւ, Զորեքշաբթի, Մայիս 9-ին ԼՂՀ մայրաքաղաք Ստեփանակերտի մէջ տեղի ունեցաւ զօրահանդէս: Այս առթիւ Արցախի ժամանած էր նախագահ Սերժ Սարգսեան, որ Ղարաբաղի նախագահ

Բակո Սահակեանի հետ միասին մասնակցեցաւ շարք մը միջոցառումներու:

Զօրահանդէսի սկզբնաւորութեան շնորհաւորական խօսքով հանդէս եկաւ Լեռնային Ղարաբաղի նախագահ Բակո Սահակեան: Ան մասնաւորապէս, յայտնեց, թէ Մայիսի 9-ը դարձած է համաժողովրդական յիշատակ:

ՈՐՈՇՔ ԵՆ ԼԻՆԵԼՈՒ ԽԱՂԻ ՆՈՐ ԿԱՆՈՆՆԵՐԸ

ԼԵՒՈՆ ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ

Այսպիսով, նախորդ գույնի մարման Աժ-ի հինգ կուսակցություններին առեկանում է եւս մէկը՝ ՀԱԿ-ը: Վեց կուսակցություններ, որոնցից երեքը՝ ՀՀԿ, ԲՀԿ, ՕԵԿ, կոալիցիայի անդամ են, երկուսը՝ ՀԱԿ, Ժառանգություն, խիստ ընդգծուած ընդդիմություն, իսկ ՀՅԴ-ն էլ դեռեւս անորոշ վիճակում է: Շատ հետաքրքիր պատկեր է ստացւում յատկապէս նախընտրական խոստովանումների ու զարգացումների ֆոնին: Փաստօրէն, բացի ՀՀԿ-ից, որը հիմնական իշխանութիւնն էր ու է, ու որը իր վրայ է վերցնում հիմնական պատասխանատուութիւնը որպէս իշխանութիւն, մնացած կուսակցությունները դիրքաւորման լուրջ խնդիրներ ունեն:

Բարգաւաճ Հայաստանը, որը կրկնակի հետապնդեց ՀՀԿ-ին այս տարի, մինչեւ ընտրությունները ու նաեւ ընտրությունների ամբողջ ընթացքում էր դադարեցնում ընդդիմադիր տրամադրությունները: ԲՀԿ շտաբներից անընդհատ անգամներ էին հնչում, Նաիրա Զոհրաբեանի ու Վարդան Օսկանեանի բողոքունչ ելույթներն էլ չէին դադարում, ինչից կարելի էր ենթադրել, որ ԲՀԿ-ն պահում է ընդդիմադիր տրամադրությունները մինչեւ վերջ: Աւելին, Գագիկ Ծառուկեանը ԲՀԿ վստահուած անձանց իրաւունքները խախտողներին խոստանում էր իր ու օրէնքի առաջ պատասխանատուութիւն: Նման պայմաններում, ԲՀԿ-ն փաստօրէն մեծ տոկոսներ հաւաքեց, ըստ էութեան փաստելով, որ իշխանութեան հետ մրցակցութեան մէջ ամենաիրատեսական ակտորն է դիտւում:

Իհարկէ, ԲՀԿ էլեկտորատի մէջ մեծ թիւ էին կազմում նաեւ նրանք, ովքեր ի դէմս ԲՀԿ-ի այլընտրանք էին տեսնում ՀՀԿ-ին: ԲՀԿ-ի ընդդիմություններ կայանալը հենց այս հաշուարկն էր ենթադրում: Բայց դա չի նշանակում, որ ԲՀԿ-ն ընդդիմությունների դիրքերում կը մնայ: ԲՀԿ ընդդիմադիր մնալը խիստ կասկածի տակ է, քանի որ նման տոկոսներ ունեցող ԲՀԿ-ին ՀՀԿ-ն անպայման կոալիցիա է առաջարկելու, կամ գոնէ համա-

գործակցություն, իսկ ԲՀԿ-ն ու նրա հիմնական կազմն այնպիսի մարդիկ են, ովքեր իշխանութեան համար են յայտնուել ԲՀԿ-ում ու դժուար թէ նման տոկոսներ ապահովելուց յետոյ համաձայնեն ընդդիմություն դառնալ:

Ուստի ակնկալելի է, որ Բարգաւաճը հետզհետէ կը թուլացնի ընդդիմադիր տրամադրությունները ու դա կ'անի առաջնորդի մակարդակով, որն այս ամբողջ ընթացքում կարծես խուսափում էր ՀՀԿ-ի ու իշխանութեան հասցէին կոնկրետ բացասական ձեւակերպումներ տալուց, միաժամանակ յարաբերություններ էր պահում նախագահի հետ: ՀՀԿ-ԲՀԿ համագործակցությունը կը շարունակուի առնուազն առաջնորդների միջեւ «անբեկանելի» համաձայնությունների մակարդակով:

Երրորդ տեղով փաստօրէն գալիս է Հայ Ազգային Կոնգրեսը: Դեռեւս իհարկէ պարզ չէ՝ ՀԱԿի սպասելիքները կ'արդարանան, թէ ոչ, բայց սեփական գործունէութեան տրամաբանութիւնը հաստատելու համար ՀԱԿ-ը մէկ-երկու հանրահաւաք կ'անի, հաւանաբար նաեւ կը բողոքարկի արդիւնքները, այնուհետ կը համաձայնի դրանց հետ ու կ'օգտագործի Աժ-ն որպէս հարթակ նախագահական ընտրութեան ճանապարհին: Այստեղ արդէն պարզ է դառնում, որ ՀԱԿ-ը լինելու է Աժ հիմնական ինտրիգը, որը նախորդ գումարման Աժ-ում հինգ կուսակցությունների ձեւաւորած քիչ թէ շատ ներդաշնակութիւնը փորձելու է քանդել, օրէնսդրի գործունէությունն անընդհատ տանելով այլ ուղղություններով:

Ընդ որում, եթէ ԲՀԿ-ն վերադաստիարակում է որպէս ակնյայտ իշխանութիւն, դժուար թէ ՀԱԿ-ի հետ հեռակայ կոմպլիմենտները կարողանայ շարունակել այն նոյն ինտենսիւտութեամբ, ինչ անում էր նախընտրական շրջանում, դրանով արդէն ՀԱԿ-ին յենարանից զրկելով: Միւս հարցը՝ արդեօք ՀԱԿ-ին կ'առաջարկուի մտնել կոալիցիա: Դժուար թէ, քանի որ ի սկզբանէ ՀԱԿ-ը թէ 2008-ին, թէ վերջին նախընտրական շրջանում իշխանութեանը որակել է «յանցաւոր ու աւազակապետական», դրա-

նով բացառելով համագործակցութեան հնարաւորությունը: ՀԱԿ հիմնական յենարանը մնալու է Ժառանգությունը, ընդ որում, երկու կուսակցությունների միջեւ նախընտրական շրջանում անցած «սեւ կատուններն» այնքան շատ էին, որ այժմ բաւական բարդ է լինելու միասնական որոշումների գալ:

Ժառանգութեան դէպքում շատ ստրատեգիաներ չարդարացան: Ժառանգությունը ակնկալում էր ստանալ աւելի շատ ձայներ, քան ՀԱԿ-ը կամ ՀՅԴ-ն: Այս պարագայում, փաստօրէն, խորհրդարանում ընդդիմություն լիզերությունն անցնում է ՀԱԿ-ին: Ընդ որում, այստեղ Հայաստանի քաղաքական մշակույթի հիմնական խնդիրներից մէկն էր դրուած՝ եթէ Ժառանգությունն աւելի շատ տոկոսներ էր հաւաքում, քան ՀԱԿ-ը, փոխում էր ընդդիմութեան կոնցեպցիան՝ մերժողականից վերածուելով կառուցողականի: Այժմ, թէ ՀԱԿ-ը, թէ Ժառանգությունը, քիչ ձայներ ունենալով, ստիպուած են համագործակցել իրար հետ գոնէ հեռակայ, ու այս դէպքում ՀԱԿ-ը որպէս աւելի շատ ձայներ ունեցող դառնում է որոշակիօրէն թելադրող: Միւս կողմից, այն, որ Ժառանգությունն, ըստ էութեան, չկարողացաւ անցնել տաս տոկոսը, չեզոքացրեց նաեւ ՀՀԿ-Ժառանգություն հնարաւոր երկխօսութեան շանսը, որը կրկին աւելի շատ տեսական մակարդակում էր: Այստեղ պէտք է որ լուծուէր աւելի հիմնական մէկ այլ խնդիր՝ իշխանութիւն-ընդդիմություն նոր ֆորմատի ձեւաւորում համագործակցութեան հիմքերով, որը կրկին այս ընտրությունների հիմնական ստրատեգիաներից էր:

Միւս երկու ուժերը՝ ՕԵԿ-ը, ՀՅԴ-ն, ըստ էութեան մտնում են խորհրդարան առանց լուրջ յենարանների: ՕԵԿ-ը հնարաւոր է, որ աջակցէր իշխանութեանը, եթէ ասենք տաս տոկոսից աւել ձայն հաւաքէր, բայց այս դէպքում ՕԵԿ-ը փաստօրէն ստիպուած է խորհրդարանում ճշգրտել սեփական դիրքաւորումը: Իշխանութիւնն նման տոկոսներով խաղալը դժուար է, ընդդիմություն խաղալու համար էլ ՕԵԿ-ը կորցրել է բաւարար կշիռն ու ժամանակ: Նոյնը գրեթէ վերա-

բերում է ՀՅԴ-ին, ով հաւաքեց իր «անփոփոխ» տոկոսներն ու ըստ էութեան շարունակում է Աժ-ում մնալ աւելի շատ որպէս հայ քաղաքական աւանդույթի մարմնաւորում: ՀՅԴ ներկայությունը Աժ-ում թերեւս կարող է կարեւորուել հայթուրքական յարաբերությունների հարցում իշխանութեան կողմից առաջ տարուող միանշանակ որոշումների վրայ ազդելու ու որոշակի քննարկումներ մտցնելու հետ կապուած:

Այս ամէնով հանդերձ, պարզ է, որ հին ու դասական ընդդիմություն-իշխանութիւն դիրքաւորումներն այլեւս դուրս են գալիս կիրառութիւնից: Հիմնական խաղարկողը դառնում է կրկին ՀՀԿ-ն, որն այս անգամ արդէն աւելի շատ խաղադրոյթի շանսեր է ստանում: ՀՀԿ հիմնական առաւելությունը նաեւ այն է, որ ԲՀԿ-ն, որ այս ամբողջ ընթացքում հակադրում էր իրեն, կարող է շարժանաւալ նոյն վերաբերմունքին ու վստահութեանը, ինչ առաջ էր: Ուստի ՀՀԿ-ն շանս է ստանում կամ կրկին գործակցել ԲՀԿ հետ աւելի «էժան» պայմաններով, կամ էլ բոլոր կուսակցությունների հետ խաղարկումներ անելով ստեղծել լայնաֆորմատ կառավարություն: Թերեւս նախագահի գործունէութեան կոնտեքստում քննարկուած է նաեւ այս միտքը, որ հնարաւոր է կառավարութիւնում պորտֆոլներ ստանան բոլոր կուսակցությունների ներկայացուցիչները:

Թերեւս, քաղաքականութեան մէջ միաշափ յարաբերություններն իրենց տեղը գիջում են աւելի ճկուն ու բազմաբեւեռ փոխարաբերություններին: Գոնէ այս առումով մենք կարող ենք «առաջընթաց» գրանցել ընտրությունների արդիւնքների հետ կապուած:

ՇԱՏ ՆՄԱՆ ԵՐ ՄԱՐՄԱՎԱՃԱՌՈՒԹՅԱՆ

ՆԱԻՐԱ ՀԱՅՐՈՒՄԵԱՆ

Երէկ հեռուստացոյցով ողջ օրը ցոյց էին տալիս հարցազրոյցներ քաղաքական գործիչների եւ փորձագէտների հետ, ովքեր ջանասիրաբար համոզում էին հանրությունը, որ այս ընտրություններն ամենաարդարն էին Հայաստանում: Որպէս ապացոյց ներկայացնում էին այն, որ ԶԼՄ-ները աշխատում էին սովորականից աւելի լաւ, որ բոլոր կուսակցություններն ունէին քարոզարշաւի հնարաւորություն, որ ԿԸՀ եւ միւս պետական մարմինները գրեթէ չեն ստացել բողոքներ եւ որ ոչ ոք չի սպանուել:

Բայց հարցնողների եւ պատասխանողների աչքերում նկատուած էր տխրութիւն: Նրանք բոլորը գիտէին, որ այս ընտրություններում բացէքաց կաշտուած էին, որ Միասնական շտաբը էր խօսում դրա մասին, որպէսզի հարուածի տակ չզննի ԲՀԿ-ին, իսկ ՀՀԿ-ն

չէր խօսում, որպէսզի ինքզինքը չզննի հարուածի տակ:

Բայց, ըստ երեւոյթին, Հայաստանում կաշառք չի համարուած նախընտրական խախտում: Աւելին, որոշ կուսակցություններ մինչեւ ընտրությունները կոչ էին անում ընտրողներին չհրաժարուել գումարից, վերցնել եւ «քուէարկել խղճով»: Շատ նման է մարմնավաճառութեան՝ եթէ ընտրուած ես փողով, անպայման չէ սիրել:

Կաշառքը դարձաւ այս ընտրությունների գլխաւոր դէմքը: Ինչպէս նկատել են որոշ մարդիկ, երէկ կաշառում էին նոր տպած 10 հազարանոց թղթադրամներով: Դա նշանակում է, որ տպուել են նոր, ոչնչով չեքաշխաւորուած դրամ: Իսկ դա նշանակում է, որ շատ շուտով կը փոխուի դրամի փոխարժէքը, իսկ խանութներում ապրանքը կը թանկանայ:

Հետաքրքիր է, որ նոյն օրը ընտրություններ եղան նաեւ

Փրանսայում, Յունաստանում եւ Սերբիայում: Եւ այդ երկրներից ոչ մէկում չի դիտուել որեւէ խախտում կամ կաշառք: Իսկ հայկական ընտրությունների մասին նորություններում «վխտում» էին խախտումների մասին լուրերը: Ոչ ոք չէր հաշուում դրանք, դրա համար խախտումների մասին բոլոր տեղեկությունները նախօրօք ուղղուած էին առ երկինք: Բայց դա կարեւոր չէ, կարեւորն այն է, որ Հայաստանում վստահութիւնն չկայ ընտրությունների ինստիտուտի նկատմամբ: Նրանք, ովքեր փող են վերցնում, ասում են, որ մէկ է, եթէ ընտրությունները նկարեն եւ իր ձայնը ոչ մի բան չի որոշում, ինչու հրաժարուել գումարից:

Ուրիշ երկրներում ընտրությունների հանդէպ վստահութիւնը ժողովրդավարութեան առանցքային պայման է: Եւ քանի դեռ Հայաստանում չկայ այդպիսի վստահութիւն, խօսք չի կարող լինել ժողովրդավարութեան մասին:

«ԼՐԱԳԻՐ»

ՄԱՍԻՍ ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ
 ՊԱՇՏՕՆԱԹԵՐԹ՝
 ՍՈՑԻԱԼ ԴԵՄՈԿՐԱՏԻ ԶՆԱՍԿԵԱՆ
 ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ
 Արևմտեան Ամերիկայի Շրջանի
 ԽՄԲԱԳԻՐ՝
 ՏՕԲԹ. ԱՐՇԱԿ ԳԱԶԱՆԵԱՆ
 ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ ԿԱԶՄ
 ԳԱԲՐԻԷԼ ՍՈԼՈՅԵԱՆ
 ՍԱՅԱԿ ԹՈՒԹԵԱՆ
 ՅԱՐՈՒԹ ՏԵՐ ԴԱԻԹԵԱՆ
 ԿԱՐԶԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ
 ԼԵՆԱ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ
MASSIS Weekly
 Organ of the Armenian Social Democratic Hunchakian Party of Western USA
 1060 N. Allen Ave.
 Pasadena, CA 91104
 Phone: (626) 797-7680
 Fax: (626) 797-6863
 E-Mail: massis2@earthlink.net
 http://www.massisweekly.com
 (USPS 667-310) (ISSN 0744-334X)
 Published Weekly
 Except Two Weeks in August
 ANNUAL SUBSCRIPTION RATES:
 USA \$50.00, \$80.00 (First Class)
 Canada \$125.00 (Air Mail)
 Overseas \$225.00 (Air Mail).
 All payments must be made in US funds & Drawn on US banks.
 Periodicals Postage Paid at Pasadena CA.
 Please Send Address Change To MASSIS WEEKLY

ՐԱՅԱՍԱՆ

ԼԵԻՈՆ ՏԵՐ-ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԸ ՅՐԱԺԱՐԻՈՒՄ Է ԻՐ ՊԱՏՊԱՄԱԻՈՐԱԿԱՆ ՄԱՆԴԱՏԻՑ

Մայիս 8-ի ՀԱԿ-ի հանրահալածի մասնակիցները Ազատութեան հրապարակի վրայ

Հայաստանի առաջին նախագահ, ընդդիմադիր Հայ ազգային կոնգրեսի առաջնորդ Լեւոն Տէր-Պետրոսեանը հրաժարուած է պատգամաւորական մանդատից, սակայն շարունակելու է իր քաղաքական գործունէութիւնը:

Ընդդիմադիր կոնգրեսի 7 պատգամաւորների շարքում Տէր-Պետրոսեանի փոխարէն խորհրդարան կը մտնի դաշինքի համամասնական ցուցակի 8-րդ հորիզոնականը զբաղեցնող Հրանդ Բագրատեանը:

«ԺԱՌԱՆԳՈՒԹԻՒՆ»-Ը ԳՈՐ ԶԷ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻ ԱՐԴԻՒՆՔՆԵՐԻՑ

«Ժառանգութիւն» կուսակցութեան նախընտրական շտաբը Երեքշաբթի, Մայիս 8-ին յայտարարել է, որ Մայիսի 6-ին ընտրատեղամասերից դուրս իրականացուել են զանգուածային ընտրատեղամասեր, որոնք «ստուերել են ընտրութիւնների օրինականութիւնն ու լեգիտիմութիւնը»:

տից հրաժարուածը, սակայն, ամենեւին չի նշանակում, որ ես պատրաստուած եմ դադարեցնել իմ քաղաքական գործունէութիւնը», - «Թէեւ, գուցէ անհամեստաբար, ես համարում եմ, որ լիովին կատարել եմ իմ պարտքը ժողովրդի ու երկրի հանդէպ, սակայն անգամ դա ինձ իրաւունք չի տալիս հեռանալ ասպարէզից, քանի դեռ Հայաստանը գտնուում է այսպիսի թշուառ վիճակում: Եւ պայքարելու եմ այնքան ժամանակ, որքան կը ներեն իմ ֆիզիկական ուժերը եւ որքան իմ ծառայութիւնը պահանջուած կը լինի ժողովրդի կողմից»:

Ինչ վերաբերում է դաշինքի խորհրդարանական գործունէութեանը՝ Տէր-Պետրոսեանը առաջնորդը յայտարարեց, որ թէկուզ փոքրիկ խմբակցութեամբ, բայց կոնգրէսը շարունակելու է պայքարն իր բոլոր հռչակած նպատակներին հասնելու համար:

«Ոչ մի ձախողում, ոչ մի անյաջողութիւն մեզ չի վհատեցնելու: Եթէ մեր պայքարին միանան այլ ուժեր, մենք սիրով կ'ընդունենք նրանց: Եթէ չմիանան, ոչ ոքից չենք դժգոհի: Եթէ կը լինեն մեզինից աւելի լաւ պայքարողներ, մենք կը հետեւենք նրանց: Եթէ մնանք մենակ, միեւնոյն է, պայքարելու ենք մինչեւ վերջ», - յայտարարեց ՀԱԿ առաջնորդը:

«ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻ ՔԱՐՇ Է ԻՆ ՏԱԼԻՍ ԸՆՏՐԱԿԱՆ ՏԵՐԱՄԱՍ».- ԳՈՐԱՐ ՎԵՉԻՐԵԱՆ

«Երէկ Հայաստանում ընտրողները ոչ թէ գնում էին ընտրական տեղամաս, «այլ քաղաքական ուժերը նրանց քարշ էին տալիս» դէպի տեղամասեր», խորհրդարանական ընտրութիւնների մասին Tert.am-ի հետ զրոյցում ասաց լրագրող, անկուսակցական, թիւ 12 ընտրատարածքում ինքնաառաջադրած Գոհար Վեգիրեանը:

Անկուսակցական թեկնածու Գոհար Վեգիրեան

Ըստ Վեգիրեանի՝ խօսքը հանրապետութեան ողջ տարածքում անցկացուած ընտրութիւնների եւ, մասնաւորապէս, թիւ 12 ընտրատարածքի ընտրութիւնների մասին է:

Tert.am-ի հետ զրոյցում լրագրողը նաեւ ասաց, որ ինքն առնուազն հինգ նոյնաբովանդակ ահագանգ է ուղղել, որոնք վերաբերում են ՀՀԿ-ին՝ «կոնկրետ տեղանքով եւ կոնկրետ դէպքով, սակայն Դատարանութիւնը, Ոստիկանութիւնը սեղեկտիւ ընտրել է միայն ԲՀԿ-ին վերաբերող ահագանգերը»:

«ՆԱԽՈՐԴԻ ՅԱՄԵՄԱՏ ԱՅՍ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՄԻ ՔԱՆԻ ԱՆԳԱՍ ԼԱԻ ԵՆ ԼՈՒՍԱԲԱՆՈՒԵԼ».- ԲՈՐԻՍ ՆԱԿԱՍԱՐԴԵԱՆ

Մայիսի 6-ին Հայաստանում կայացած խորհրդարանական ընտրութիւնների պաշտօնական քարոզարշաւի շրջանակներում, կուսակցութիւններին եւ դաշինքներին անհրաժեշտ էթերաժամ է տրամադրուել, ԶԼՄ-ի ուշադրութիւնը դէպի կուսակցութիւններ, մի քանի անգամ աւելի բարձր մակարդակի վրայ է եղել, այս մասին լրագրողների հետ հանդիպման ժամանակ ասաց Երեւանի մամուլի ակումբի նախագահ Բորիս Նակասարդեանը:

Նաեւ քաղաքական գործիչների վարքագծում», - նկատեց Բորիս Նակասարդեանը, նշելով որ ամբողջ քարոզչութեան շրջանում գրեթէ չի նկատուել քաղաքական բանավէճ, ինչը բացասական երեւոյթ է:

«ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՓԱՍՏԵՑԻՆ ՅԱՅ ՅԱՍԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ԾԱԽՈՒԱԾՈՒԹԵԱՆ ՄԱԿԱՐԴԱԿԸ».- ԱՆԱՅԻՏ ԲԱԽՇԵԱՆ

«Երէկ տեղի ունեցած Ազգային ժողովի ընտրութիւնները փաստում են հայ հասարակութեան մի լուրջ տոկոսի ծախուածութեան բարձրագոյն աստիճանի մասին», - Tert.am-ի հետ զրոյցի ժամանակ ասաց «Ժառանգութիւն» կուսակցութեան անդամ, Երեւանի թիւ 12 ընտրատարածքում մեծամասնական ընտրակարգով պատգամաւորի թեկնածու առաջադրուած Անահիտ Բախշեանը:

նում», - ասաց Անահիտ Բախշեանը: «Ժառանգութեան» անդամը նաեւ նշեց, որ իրենց ձայնը վաճառած քաղաքացիները հինգ տարի մատուցելու են անտարբերութեան եւ ճահիճի մէջ են մնալու:

ԼՈՒՐԵՐ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԴԻՏՈՐԴՆԵՐԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՈՒ ՄԱՍԻՆ

ԵԱՀԿ Խորհրդարանական վեհաժողովի դիտորդները Երկուշաբթի, Մայիս 7-ին կը ներկայացնեն իրենց զեկույցը

ԵԱՀԿ Խորհրդարանական վեհաժողովի, ԵՆԽՎ-ի եւ Եւրոպական խորհրդարանի դիտորդները Երկուշաբթի, Մայիս 7-ին հրապարակեցին հայաստանեան ընտրութիւնների վերաբերեալ իրենց համատեղ զեկույցը:

«Հայաստանի Հանրապետութիւնում 2012 թուականի մայիսի 6-ի Ազգային ժողովի ընտրութիւնները յատկանշուել են մրցակցային, ակտիւ եւ հիմնականում խաղաղ քարոզարշաւի դրսեւորմամբ: Միեւնոյն ժամանակ, քարոզչութեան վերաբերեալ դրոյթների խախտման հետեւանքով անհասարակ մրցակցային դաշտը, ընտրողների վրայ ճնշման դէպքերը եւ դիմումների ու բողոքների քննութեան գործընթացներում թերութիւնները մտահոգութիւնների տեղիք են տուել: Ընտրութիւններն անցկացուել են իրաւական բարեփոխուած դաշտի ներքոյ եւ մինչեւ քուէարկութեան օրը կազմակերպուած են եղել ընդհանուր առմամբ պրոֆեսիոնալ եւ թափանցիկ եղանակով: Քուէարկութեան օրը հիմնականում անց է կացուել հանգիստ եւ խաղաղ պայմաններում, բայց աչքի է ընկել կազմակերպչական բնոյթի խնդիրներով եւ գործընթացին՝ հիմնականում կուսակցութիւնների ներկայացուցիչների կողմից անտեղի միջամտութիւններով», - արձանագրում է զեկույցը:

Ինչ վերաբերում է այլ մտահոգութիւններին, ապա զեկույցում նշուած է, որ ընտրողների ցուցակների ճշտութիւնը եւ ընտրակեդծիքների համար դրանց հաւանական չարաչաճման հնարաւորութիւնը որպէս մտահոգութիւն բարձրացուել է մեծ թիւով թեկնածուների կողմից՝ աւելացնելով ընտրական գործընթացների նկատմամբ ընդհանուր թերահաւատութիւնը:

Զեկույցն արձանագրել է նաեւ Ընտրական օրէնսգրքի խախտումներ: «Ընտրական օրէնսգրքի քարոզչութեանն առնչուող դրոյթները երբեմն խախտուել են, մեծամասամբ տեղական իշխանութիւնների եւ որոշ կուսակցութիւնների կողմից: Սա ներառում է դասերի ժամանակ քարոզչական միջոցառումներին ուսուցիչների ներգրաւուածութիւնը, քարոզարշաւի ընթացքում կուսակցութիւնների հետ կապ ունեցող կազմակերպութիւնների կողմից մարդկանց եւ համայնքներին նուէրներ տալը, եւ

քարոզչական նիւթեր փակցնելը դպրոցների եւ համայնքային նշանակութեան շէնքերին: Դիտարկուած այդ դէպքերը նպաստել են ընտրութիւնների մասնակիցների համար անհասարակ մրցակցային դաշտի ձեւաւորմանը, եւ ընտրողների վրայ ճնշումների դէպքերի հետ միասին հակասում են ԵԱՀԿ 1990թ. Կոպենհագենեան փաստաթղթի 7.7 պարբերութեանը»:

Այստեղ կայ մասնաւորեցում կապուած Հանրապետական կուսակցութեան հետ. - «Ընտրողների վրայ ճնշումները, ինչպէս, օրինակ, աշխատողներին ՀՀԿ հանրահաւաքներին մասնակցել ստիպելը եւ ընդդիմութեան հանրահաւաքներին մասնակցելու խոչընդոտելը, մտահոգութիւն են առաջացրել»:

«Այն դէպքում, երբ բացման գործընթացները դրական են գնահատուել դիտարկուած գրեթէ բոլոր ընտրական տեղամասերում, քուէարկութեան ընթացքը բացասաբար է գնահատուել աւելի քան 10 տոկոսում, ինչը զգալի է: Դիտարկուած ընտրական տեղամասերից զգալի մեծ մասում քուէարկութեան գործընթացը կանոնակարգուած եւ լաւ կազմակերպուած է եղել, սակայն, կազմակերպչական խնդիրներ, գործընթացի անհարկի միջամտութեան եւ լուրջ խախտումների դէպքեր են դիտարկուել բաւական մեծ թիւով ընտրական տեղամասերում: Այցելած ընտրական տեղամասերից ծտոկոսում դրսում առկայ են եղել քարոզչական նիւթեր», - արձանագրում է զեկույցը:

«Ընտրական օրէնսգրքի մի շարք պահանջների չկիրարկման, վախի միջնորդի ձեւաւորման, ճնշումների, անհարկի միջամտութիւնների, անհասարակ պայմանների, նուէրների, օրինակ, 500 տրակտորների տրամադրման, վարչական ռեսուրսի օգտագործման դէպքերը կարեւոր են, եւ կարծում եմ, դրանք հարցեր են, որ Կենտրոնական ընտրական յանձնաժողովը պէտք է անդրադառնայ», - յայտնեցին դիտորդները: Նրանք հետեւողականօրէն խուսափեցին այս ընտրութիւնները նախորդների հետ համեմատելուց: ԵԱՀԿ ԽՎ պատուիրակութեան ղեկավարը միայն ասաց, որ այս ընտրութիւններին առկայ էր մեծ առաջընթաց՝ համեմատած Խորհրդային Միութիւնում տեղի ունեցող ընտրութիւնների հետ:

ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՀՐԱՊԱՐԱԿՈՒՄ ՊԱՅԹԻՆԻՑ ՏՈՒԺԱԾՆԵՐԻՑ 15-Ը ԴԵՌ ՎԵՐԱԿԵՆԴԱՆԱՑՄԱՆ ԲԱԺԱՆՍՈՒՆՔՆԵՐՈՒՄ ԵՆ

Երեւանի բժշկական հաստատութիւններում բուժում է ստանում Մայիսի 4-ին Հանրապետութեան հրապարակում ՀՀԿ-ի համերգահանրահաւաքի ժամանակ փուչիկների պայթիւնի հետեւանքով տուժած 75 քաղաքացի, որից Հանրապետութեան հրապարակին վրայ տեղի ունեցած 15-ը գտնուած են պայթուել վերակենդանացման բաժանմունքներում:

Հանրապետութեան հրապարակին վրայ տեղի ունեցած 15-ը գտնուած են պայթուել վերակենդանացման բաժանմունքներում:

Առողջապահութեան նախարարութիւնից յայտնուած են, որ հիւանդների վիճակը գնահատուած է բաւարար: Դուրսագրումները շարունակուած են: Մայիսի 4-ին Հանրապետական կուսակցութեան հանրահաւաքի ժամանակ ողբերգական իրադարձութիւն է տեղի ունեցել: Պայթիւ եւ բռնկուել են հարիւրաւոր փուչիկներ, որոնք զագով են լցուած եղել: Հրդեհուած փուչիկների հայտուած ռետինը լցուել է հանրահաւաքի մասնակիցների վրայ: Հիմնականում տուժել են բեմի մօտակայքում կանգնած հանրա-

հաւաքի մասնակիցները: Ընդհանուր առմամբ տուժել է 154 մարդ: Աւելի վաղ ԱԻՆ Փրկարարական ծառայութեան ղեկավարի տեղակալ Նիկոլայ Գրիգորեանը «ՌԻԱ նովոստի» գործակալութիւնը յայտնել էր, որ փուչիկները լցուած են եղել հելիում գազով, իսկ բռնկման պատճառ կարող էր հանդիսանալ այրուող ծխախոտը: Սակայն, հելիումն իներտ գազ է, որը չի այրուում, տոքսիկ չէ, անգոյն է, անհոտ եւ անհամ: Հելիումի ատոմները ոչ միայն ռեակցիայի մէջ չեն մտնում այլ քիմիական տարրերի հետ, այլեւ չեն միանում իրար հետ:

ԱՄՈՒԷԼ ՆԻԿՈՒԵԱՆԸ ԹՈՒՐԲԻԱՅԻՆ ԿՈՉ Է ԱՐԵԼ ԱՏՈՐԱԳՐԵԼ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԱՌԱՆՑ ՆԱԽԱՊԱՅՄԱՆՆԵՐԻ

Հայաստանը Թուրքիային կոչ է արել յարաբերութիւնները կարգաւորելու համար նոր երկխօսութիւն սկսել, այս մասին հաղորդում է Թուրքիայի «Ռադիկալ» թերթը՝ տեղակայեցնելով, որ ՀՀ ԱԺ խօսնակ Սամուէլ Նիկոեանը, ՀՀԿ խմբակցութեան քարտուղար Գալուստ Սահակեանը եւ «Ժառանգութիւն» կուսակցութեան առաջնորդ Բաֆֆի Յովհաննիսեանը կարծում են, որ 2009 թուականին ստորագրուած, սակայն Թուրքիայի ԼՂՀ հարցը նախապայման դարձնելու պատճառով չեղեալ համարուած արձանագրութիւնները պէտք է վաւերացուեն:

Ինչպէս յաւելուած է «Ռադիկալ»՝ այս մասին Հայաստանում գտնուած թուրք լրագրողներին ասել են «հայ քաղաքական դաշտի դէմքերը»: Մասնաւորապէս, նշուած է, որ Սամուէլ Նիկոեանն ասել է, թէ Արձանագրութիւններն պէտք է ստորագրուեն առանց նախապայմանների: «Առանց որեւէ նախապայմանների՝ յատկապէս ԼՂ հարցում: Այսինքն՝ այնպէս, ինչպէս մինչեւ Արձանագրութիւնները պայմանաւորուել էինք: Մենք դեռ շարունակում ենք սատարել այդ արձանագրութիւնները», - ասել է Սամուէլ Նիկոեանը:

ԶՕՐԱՐԱՆԴԵՍ ԱՏԵՓԱՆԱԿԵՐՏԻ ՄԷՁ

Շարունակուած էր 1-էն դովրդական տօն՝ «ազատաստեչ ոգու ու անկոտորում կամքի յաղթանակի տօն»:
«Ի սրտէ շնորհաւորում եմ Յաղթանակի տօնի, Արցախի Հանրապետութեան պաշտպանութեան բանակի եւ Շուշիի ազատագրման 20-րդ տարեդարձի կապակցութեամբ, տօն, որը սրբազործուել է մեր եղբայրների ու քոյրերի արեամբ եւ դարձել համաժողովրդական ամենանուիրական տօներից մէկը», - ըսաւ Բակո Սահակեան, - «Շուշին այսօր վերածնուած ու նոր շունչ է ստանում: Մեր բանակը մեր մեծագոյն հպարտութիւններից մէկն է, որը պատուով է կատարում հայրենիքի պաշտպանի սրբազան առաքելութիւնը: Մենք կանենք ամէն ինչ, որ մեր բանակը լինի հզօր ու յաղթական եւ ունենայ մարտական բարձր ոգի, ամէն պա-

հի կարողանայ լուծել իր առջեւ դրուած իւրաքանչիւր խնդիր», - յայտարարեց Բակո Սահակեան՝ աւելցնելով, որ Լեռնային Ղարաբաղը ոչ միայն կարողացաւ ապաքինուել պատերազմի ծանր վէրքերէն, այլեւ հիմա վերածնունդի շրջան մտած է:
Բակո Սահակեանի ելոյթին յաջորդեց հանդիսաւոր երթ:
Զօրհանդէսին ներկայ էին Սերժ Սարգսեան, Ռոբերտ Քոչարեան, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Գարեգին Բ-ն, եւ այլ բարձրաստիճան պաշտօնեաներ:
Լեռնային Ղարաբաղի անկախութեան հռչակումէն ասդին, տեղի կ'ունենար թիւով չորրորդ գօրահանդէսը: Նախորդ երեք գօրահանդէսները նոյնպէս տեղի ունեցած էին Մայիսի 9-ին՝ համապատասխանաբար 1995, 1997 եւ 2007 թուականներուն:

«ԸՆՏՐԱԿԱՆ» ԴԻՎԵՐՍԻԱ

ԿԱՐՔԻՆ ԹԱԿՈՒՔԱՆՆԵՐ

Ինչպես յայտնի է, նախընտրական շրջանում ողբերգական իրադարձություն տեղի ունեցավ. ատրպեյճանցի դիվերսանտները ներխուժեցին Հայաստանի տարածք ու խլեցին մեր երեք գինձառայողների կեանքը: ՀՀ քաղաքացիները դեռ չգիտէին, որ օրեր անց եւս մէկ՝ համապետական մասշտաբի դիվերսիայի գոհ են դառնալու, բայց այս անգամ ներսի դիվերսանտների կողմից:

Բանն այն է, որ իշխանութիւնը կիրառեց այնպիսի ցինիկ ու մեծածաւալ ընտրակեղծիք, որ խլեց Հայաստանի ու հայաստանցու ապագան: Այս ընտրութիւնների ընթացքում, մեծ հաշուով, չեղան բոլոր այն ապօրինութիւնները, որոնց մենք ծանօթ էինք (քուէարկութիւնների լցոնումներ, հաշուարկային անպարտութիւններ եւ այլն): Մայիսի 6ին քուէարկութիւններով լցոնեցին ոչ թէ արկղերը, այլ ընտրատեղամասերը լցոնեցին մարդկանցով: Այո՛, մարդկանցով, ովքեր բազմակի քուէարկութիւններով ապահովեցին ՀՀ-ի տոկոսները:

Ինչպէս 2009ի Մարտի 3ին «գիշերային» որոշմամբ իշխանութիւնը տոլարի նկատմամբ կտրուկ արժեզրկեց դրամն ու այդպիսով մտաւ բոլորիս գրպանը կամ ինչպէս «գիշերային» որոշմամբ Թուրքիայի հետ «ֆուտպոլ» խաղալով փաստի առաջ կանգնեցրեց ողջ հայութեանը, այնպէս էլ հիմա մէկ օրուայ ընթացքում կողոպուտեց ընտրողի քուէն:

Եւ այսպէս, ընտրակեղծիքն այս անգամ տեղի ունեցավ ուժեղացումով: Գոյնազրային ֆիկտիւ գրանցումներ եւ բազմակի քուէարկութիւնների միջոցով, ինչն արտաքուստ հնարաւորութիւն տուեց ասելու, թէ մենք քայլ առաջ ենք արել, բայց իրականութիւնն այն է, որ ՀՀ-ն, գրեթէ ոչ մի ձայն չունենալով, «ստացաւ» 44%: Սա նշանակում է, որ ՀՀ քաղաքացիների հանդէպ տեղի է ունեցել «ընտրական» դիվերսիա: Դիվերսանտներն այն խմբերն էին, որոնց ՀՀ-ն առաւել կանխաբանութեամբ, եւ պատեցնում էր մի քանի տեղամասերով: Այսինքն՝ մարդկանց մի հոծ խմբի մի քանի տեղ գրանցելով՝ իշխանութիւնն «էն գլխից» էր ապահովել իր «ձայները» ու դրա համար էլ ՀՀ-ն դէմ էր մատնեւրը թանաքոտելուն ու քուէարկողների ցուցակը հրապարակելուն: Սրանք, իհարկէ, իրականապես տեսանկյունից դժուար ապացուցելի են, բայց ընտրութիւնների ընթացքին հետեւողներին համար տեսանելի: Այդ դժուար ապացուցելիութիւնն էլ թոյլ է տալիս ոմանց ասել, թէ «լաւ ընտրութիւններ» են եղել. իսկական դեմագոգիա:

Փաստօրէն, ի տարբերութիւն ատրպեյճանական դիվերսանտների, որոնք գործում են գիշերով ու նենգաբար, իշխանութիւնն իր գործն արեց առաւելուստից մինչեւ կէսօր ընկած ժամանակահատուածում: Իսկ երբ պարզուեց կնիքների օքսիդացման փաստը, դիվերսանտներն արդէն անհետացել էին:

Յանձնաժողովների անդամները եւ վստահուած անձինք կարող են հաւատաւել, որ ընտրատեղամասերից մեծ մասի (յատկապէս Երեւանում ու Հայաստանի խոշոր քաղաքներում, որտեղ մարդիկ դէմ-

քով իրար այնքան էլ չեն ճանաչում) դռները մօտ ուղիղ ժամը 8ին արդէն խմբուած մարդիկ կային՝ հիմնականում «բոմժական» տեսքի, ովքեր գրոհեցին քուէարկողներն ու ցնդող թանաքի օգնութեան հնարաւորութիւն ստացան եւս մէկ անգամ քուէարկելու, բայց արդէն այլ տարածքում: Դա էր պատճառը, որ մարդկանց կուտակումներ էին արձանագրուում վաղ առաւօտեան, ինչն աննախադէպ էր, քանզի մի քանի հարիւր հազար մարդ քուէարկել էր մինչեւ ժամը 11ը: Երջիկ խմբերի առկայութիւնն էր նաեւ պատճառը, որ աննախադէպ բարձր՝ աւելի քան 1,5 միլիոն մասնակցութիւն գրանցուեց:

Քուէարկութիւնների հաշուարկի ժամանակ էլ յստակ երեւաց, որ ՀՀ-ի «ձայները» կասկածելի օրինաչափութեան առաւօտեան հոսքով է ապահովուել (ՀՀ-ին կողմ տուած քուէները ճշշող մեծամասնութեան արկղերի տակն էին), քանզի «հոսքագծային» տեխնոլոգիայով ստացած քուէարկութիւններից յետոյ ՀՀ-ի օգտին հատուկ ենտ քուէներ կային:

Ուժեղացումով ցուցակների միջոցով ընտրութիւնների կազմակերպման մոդել, ի դէպ, փորձակուել էր Հրազդանի քաղաքապետի ընտրութիւնների ժամանակ: Այնտեղ էլ Հրազդանի համար աննախադէպ բարձր մասնակցութիւն արձանագրուեց, ինչը յուշում էր, որ ընտրողների լրացուցիչ ցուցակներով մարդկանց «լցնել» էին:

Իշխանութիւնները Իջևանի քաղաքապետի ընտրութիւնների ժամանակ տեսել էին, որ «Կոնսենսուս» միտում մէկ»-ի պարագայում հնարաւոր էր յաղթելը, ուստի Հրազդանում գնացին կեղծիքների տրանսֆորմացիայի ճանապարհով:

Վերադառնալով ԱԺ ընտրութիւններին, նշեմ, որ ՀՀ-ի «չունդալից» յաղթանակն ապահովել է նաեւ բանակը, եւ պատահական չէ, որ Սիւնիքում մասնակցութեան ռեկորդ սահմանուեց՝ աւելի քան 70%: Սիւնիքի առանձին ենթատեղամասերում նոյնիսկ 90 տոկոսից աւել մասնակցութիւն է գրանցուել, ինչը յատուկ է Թուրքմենստանի կամ Չեչենիայի պէս երկրներում:

Կ'ուզենայի յատուկ ուշադրութիւն հրաւիրել այս օրերին ամենաշատը քննարկուող թեմայի՝ ընտրակաշառքի վրայ: Ծատ է խօսում ընտրակաշառքի ու մեր ժողովրդի մեծ մասի ճիւղաճեղծութեան մասին, բայց դա էլ համապատասխանում իրականութեանը: Այո, ընտրակաշառք բաժանուել է (որ ոչ միայն ՀՀ-ի կողմից) եւ իրենց հոգին վաճառողների պակաս չի գագացուել, բայց ասել, որ որոշիչը կաշառքն է եղել, նշանակում է չտիրապետել ինֆորմացիային: Լաւատեղեակները գիտեն, որ ՀՀ-ից յաճախ փողը բաժանուում էր, բայց մարդկանց կոչ էին անում ընտրակաշառք վերցնել ու չգնալ քուէարկութեան: Այդ մասին բազում անգամներ ստացուեցին: Իսկ դա նշանակում է, որ ՀՀ-ում լաւ գիտէին, որ շրջիկ խմբերն են ապահովելու արդիւնքները եւ չէին ուզում, որպէսզի փող վերցնողները տեղերում անկանխատեսելի վարք դրսեւորեն (ՀՀ-ից փողը վերցնէին, բայց ձայնը տային ուրիշին):

Իշխանութիւններին հիմա ձեռնառու է, որ բոլորը սկսեն խօսել ընտրակաշառքից ու «փչացած»

ժողովուրդ ունենալուց: Դա նպատակ է համընդհանուր ապատիպի տարածմանը:

Իշխանութիւնը կ'ուզենայ, որ իրեն մեղադրեն ընտրակաշառքով ձայն գնելու համար, ինչը հնարաւոր է ապացուցել եւ ինչը հնարաւորութիւն կը տայ նրանց ասել, թէ մենակ մենք չենք եղել:

Մէկ բան պարզ է. հնարաւոր է, որ ՀՀ-ի «ստացած» աւելի քան 600 հազար ձայնը բացառապէս փողով գնուած լինի: ՀՀ-ին անհրաժեշտ արդիւնքների ապահովումը հիմնականում տեղի է ունեցել ցուցակների կեղծման ու բազմակի քուէարկութիւնների միջոցով, իսկ ընտրակաշառք բաժանուել է լրացուցիչ ձայներ ստանալու համար, բայց շեշտը դրա վրայ չի դրուել:

Կրկնեմ. Մայիսի 6ին տեղի է ունեցել «ընտրական» դիվերսիա շրջիկ խմբերի բազմակի քուէարկութիւնների միջոցով: Այդ խմբերը, որոնք, փաստօրէն, Հայաստանի ներսում գործող ճիշդ շարասեան ֆունկցիա են կատարել, ապահովել են ՀՀ-ի 44%-ը:

Քուէարկութիւնը ցուց տուեց, որ մեր հասարակութեան ճշշող մեծամասնութիւնն իր ձայնը տուել է «Կոնսենսուս» միտում ՀՀ եւ իւր յաճախորդներ» ծրագրի կողմնակիցներին եւ քաղաքական մենաշնորհի վերացման օգտին: Անգամ պաշտօնապէս արձանագրուած թուերով՝ միասին վերցրած՝ աւելի քան 600 հազար ձայն են ստացել ԲՀ-ն, ՀՅԴ-ն ու ՀԱԿ-ը, ինչը ցուց է տալիս, որ ընտրութիւններին իրականում մասնակցած ՀՀ քաղաքացիների կէսից աւելին ընդդէմ ՀՀ-ի կամ յանուն իրական փոփոխութիւնների են քուէարկել, ու պէտք է դեպիստիպի մէջ ընկնել եւ յայտարարել, թէ ստրկամիտ ժողովուրդ ունենք: Նման յայտարարութիւնները ձեռնառու են միայն ՀՀ վերնախաւին ու անձամբ Սերժ Սարգսեանին՝ «ժողովուրդը ծախու է, մենք ինչ կարող ենք անել» թեմայով: Ժողովուրդն իր գնահատականը տուել է ՀՀ-ին, այլ հարց է, որ քաղաքական ուժերը հիմա պէտք է տէր կանգնեն ստացած ձայներին ու բաւարարեն հանրութեան պահանջը՝ փոխել այս իշխանութիւններին եւ առկայ կուրսը:

Աւելորդ չեմ համարում համեմատական փոքրիկ վերլուծութիւն ներկայացնել: Գաղտնիք է, որ 1995ից յետոյ Հայաստանում ժողովուրդն ամենախանդավառուած ձեռով մասնակցել է խորհրդարանական ընտրութիւններին 1999 թուականին, երբ Կարէն Դեմիրճեանն ու Վազգէն Սարգսեանը կազմեցին «Միասնութիւն» դաշինքը եւ հաւաքեցին 400 հազարի չափ քուէ՝ շուրջ 1 100 000 ընտրողների մասնակցութեան պարագայում:

Ակնյայտ է, որ 99ի համեմատ՝ մեր երկրում ընտրողները հաստատ չեն աւելացել, եւ 99ի համեմատ՝ ընտրողն աւելի ոգեւորուած չէ ՀՀ ցուցակի առաջին ու երկրորդ համարները զբաղեցրած Սերժ Սարգսեան Յովիկ Աբրահամեան զոյգով: Հետեւաբար, պարզ է, որ ՀՀ-ի «ուճեցած» այսօրուայ քուէների առուուագն 450 հազարը բազմակի քուէարկութիւնների հետեւանք է, իսկ մնացածը ստացուել է ընտրակաշառքի, վարչական ռեսուրսի ու բանակի հաշուին: Եթէ ՀՀ-ին այդքան շատ են համակրում մեր քաղաքացիների 600 հազարանոց բանակը, ապա մենք պէտք է ականտեսը լինէինք նրանց

ինքնաբուխ ցնծութեան, բայց ընտրութիւնների յաջորդ օրը ոչ թէ ուրախութիւն, այլ գերեզմանային լուսութիւն էր տիրում ամենուրէք: Տպաւորութիւնն այնպիսի էր, որ ընտրութեան օրուանը յաջորդած երկուշաբթին Տիգրան Սարգսեանի սիրած մեռելոցի օր էր, բայց այս անգամ «յետընտրական մեռելոցի»:

Անշուշտ, ՀՀ-ն արդար ձայներ էլ ունի, բայց դրանք աւելին չեն, քան, ասենք, կոմունիստների ստացած քուէները: Ասել է թէ՛ Հանրապետականը, ինչպէս որ ժամանակին բոլշեւիկները Ռուսաստանում, լինելով փոքրամասնութիւն, վերցրել է ամբողջ իշխանութիւնը: Տարբերութիւնն այն է, որ ռուս բոլշեւիկները չեղափոխութեան իւրացրին երկիրը, իսկ մեր տնաբոյժ նեոբոլշեւիկները Մայիսի 6ին «թղթային» յեղաշրջում իրականացրին ու չունենալով հասարակական չնչին իսկ աջակցութիւն՝ վերցրին խորհրդարանի հակիչ փաթեթն ու սպառնում են յաւերժացնել քաղաքական մենաշնորհը:

Հայաստանի ապագայով մտահոգ բոլոր ուժերն այժմ պէտք է կտրականապէս բացառեն «ընտրական» դիվերսիայի եւ ճիշդ շարասեան ֆունկցիա կատարած մի քանի տեղ գրանցում ունեցող շրջիկ խմբերի՝ «բոմժերի», միջոցով իշխանութիւնը վերցրածների հետ քաղաքական շփումները եւ մտածեն նեոբոլշեւիկեան յեղաշրջմանը համազգային կոնսոլիդացիայի միջոցով հակազդելու մասին, այլապէս Հայաստանին սպառնում է քաղաքական ու տնտեսական դաշտերի անապատացում եւ վերջնական ոչնչացում:

Հարկ է շատ լաւ հասկանալ, որ որեւէ տարբերութիւն չկայ մեր գինուորների կեանքը խլած ատրպեյճանցի դիվերսանտների տուած վնասի ու Մայիսի 6ին պետական մակարդակով կազմակերպուած «ընտրական» դիվերսիայի հասցրած վնասի միջեւ: Աւելին, դեռ հարց է, թէ որն է աւելի հրէշաւորը: Ատրպեյճանցին գոնէ գիտես՝ ով է, ու կարող ես պատժել: Ատրպեյճանցի դիվերսանտից այլ բան, քան յարձակուելն ու վնաս տալը չես էլ կարող սպասել եւ միշտ պատրաստ ես հակահարուածի, իսկ ահա Հայաստանի ներսում գործող դիվերսանտն անտեսանելի է գործում, հարուածում է թիկունքից, աւելի նենգ է ու ցինիկ:

Ներսի դիվերսանտը մեզանից խլում է ոչ միայն այս օրը, այլ նաեւ ապագան: Եթէ թոյլ տրուի մարտել այս ամէնը, ապա կարելի է մոռանալ ժողովրդավարական երկիր ունենալու, բարեկեցիկ կեանք ապահովելու եւ ընդհանրապէս պետականութեան մասին: Իշխանութիւններն առեւերթոյթ հնարաւորութիւն չեն տուել իրաւական վիճարկման ենթարկել տեղի ունեցածը կամ ակնյայտ խախտումների փաստական առատ նիւթ ներկայացնել, ուրեմն պէտք է այս ամէնին հակազդել քաղաքական կողմով:

Հայաստանն այդքան ռեսուրս չունի, որ տարիներով դիմանայ միահեծան իշխանութեանն ու գերկենտրոնացման ձգտող նեղ խմբին: Ատրպեյճանի հետ «սառը» պատերազմի մասին միշտ պէտք է լիշել, քանզի անվտանգութեան ապահովումը թիւ 1 խնդիրն է, իսկ մեր պետութեան անվտանգ գոյութեան ու զարգացման միակ երաշխիքը բաց համակարգ եւ մրցակցային տնտեսութիւն ունենալն է:

ՇՈՒՇԻ ԱԶԱՏԱԳՐՄԱՆ 20-ԱՄԵԱԿ

ՀԱՐՍԱՆԻՔ ԼԵՌՆԵՐՈՒՄ. ԱՅՆ ԿՈՏՐԵՑ ԹՇՆԱՄՈՒ ՈՂՆԱՇԱՐԸ

ՄԱՐԻԱՄ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

Քսան տարի առաջ մեր լեռներում Հարսանիք եղաւ:

Հարսանիք, որը «խրախմանք» էր եւ միայն երկու հոգու ճակատագիր էր, որ «որոշելու» էր, այլ մի ամբողջ ժողովրդի՝ մանուկից ծեր, ուստի լուրջ նախապատրաստութիւն էր պահանջուած եւ քանի որ մարդկային եւ տեխնիկական ռեսուրսն ըստ օրինաչափութեան, բաւարար էր մի ամբողջ ժողովրդի անվտանգութիւնն ու խաղաղ կեանքն ապահովելու համար, ուստի անհրաժեշտ էր քառապատկէ ողու եւ մտքի ուժը:

Խոջալուչի ազատագրումից անմիջապէս յետոյ՝ 1992-ի Մարտ-Ապրիլ ամիսներին արդէն, մշակուեց Շուշիի ազատագրման պլանը, մինչ այդ, հետախուզական խմբերը սկսեցին մանրագնին ստուգել եւ ճշգրտել հակառակորդի ուժերի տեղակայման վայրերը, դիրքերն ու քանակական տուեալները: Ըստ ռազմագիտական օրէնքների, մենք՝ որպէս յարձակող կողմ, պէտք է 3 անգամ աւելի շատ զինուոր ունենայինք, ինչպէս նշում է Կոմանդոսը. «Այդ ժամանակ Շուշիի ազատագրման համար մենք ունէինք 3500 մարդ, իսկ թշնամին՝ 2500, մեզ անհրաժեշտ էր 7500-ից 10.000 զինեալ»:

Ապրիլի 19-ին ԽՊՈՒ հրետանու պետ փոխգնդապետ Ռազմիկ Մելքոնեանն Արկաղի Տէր-Թադեոսեանին զեկուցագիր է ներկայացնում, թէ հրետանային որքան զինամթերք է անհրաժեշտ Շուշիի ազատագրման համար, եւ թէ այդ պահին ինչ ունեն:

«Դ-30-ի 6 արկ, 122մմ հրանոթի՝ լրիւ լիցքով 12, չկոմպլեկտուորուած՝ 10, պակասեցուած լիցքով՝ 8, ինքնագնաց հրետանային կայանքի եւ տանկի տարբեր արկեր՝ 40 հատ: Գրադի 99 հրթիռ», - այս ամէնը թուարկելով, Մելքոնեանը գրում է, թէ հրետանու զննչութիւնն անհնար է: ՀՀ զինուած ուժերում ստեղծում է հրետանու խմբաւորում՝ կազմուած էրէք Դ-30 հաուբիցներից, երէք 120մմ ականանետներից, երկու «Գրադից» եւ մէկ ԿՄ-19-ից, հետեւակի հետ էլ մի քանի 82մմ ականանետներ կային, ունէինք նաեւ երկու ԲՄ-21-ներ եւ ուղղաթիռով բերուած 401 հրթիռ ու 395 պայթուցիչ: Այսքանով պիտի ազատագրէինք Շուշին: Կարճ ասած՝

մեր յոյսը մեր ռազմական ճկուն միտքն էր, ոգին ու հաւատքը, իսկ ըստ հետախուզական տուեալների՝ Շուշիում եւ նրա պաշտպանական թեւերում կենտրոնացած էին հակառակորդի 3 տանկ, 9 հետեւակի մարտական մեքենայ, 10 զրահապատ փոխադրիչ, 2 հետախուզական-իջազորային մարտական մեքենայ, 100մմ 3 թնդանօթ, 2 ՄՄ-21 հրթիռային կայանք, խոշոր տրամաչափի 3 գնդացի: Հարկաւոր էր հաշուի առնել նաեւ, որ ամէն օր ուղղաթիռային թռիչքներ էին իրականացնում Շուշի, եւ յարձակողական գործողութիւններն ուղացնելու դէպքում այդ թռիչքը կարող էին փոփոխուել:

Նպատակը կար եւ պէտք էր առաջ գնալ. արդէն Ապրիլի վերջին, որոշուած էին յարձակման գլխաւոր ուղղութիւնները, մեր եւ հակառակորդի հնարաւորութիւնները՝ աշխարհագրական, մարդկային եւ ռազմատեխնիկական, հաշուարկներում չսխալուելու համար Լէոնիդ Մարտիրոսովը յանձնարարել էր ստեղծել Շուշիի մանրակերտը: Կարագեալ գիւղից՝ մինչեւ Քիրս՝ մօտ 40 կմ ձգուող ռազմաճակատի գծով նախատեսուած էր յարձակման 4 ուղղութիւն՝ առաջինը, որը հիւսիսային կամ 26-ի ուղղութեամբ էր՝ հրամանատարը վալերի Չիթթեան էր, երկրորդ՝ Շուշի ուղղութեամբ, գործողութիւնները ղեկավարում էր հրամանատար Արկաղի Կարապետեանը, երրորդ՝ Հարաւային (Լաչինի) ուղղութեան ղեկավարումը վստահուած էր Սամուէլ Բաբայեանին, չորրորդինը՝ Զանհատան-Քիոսալար, (հարաւարեւմտեան) հրամանատարութիւնը ստանձնել էր Սեյրան Օհանեանը: Իւրաքանչիւր խումբն ունէր իր գլխաւոր առաջադրանքը՝ առաջին եւ երկրորդ ուղղութիւններին յանձնարարուած էր ճանապարհին ոչնչացնելու հակառակորդի

կրակակէտերը, հասնել Շուշիի պարիսպներին, ճեղքել պաշտպանութիւնը եւ մտնել քաղաք: Երրորդ ուղղութեամբ գործող ուժերը Շուշի-Լաչին մայրուղով, պէտք է ապահովէին Շուշին գրոհող զօրամիաւորութիւնների թիկունքը՝ Կուբաթլուի շրջանից հակառակորդի հնարաւոր յարձակումից եւ փակէին Լաչին-Շուշի ճանապարհը, վերջին ստորաբաժանմանը հրահանգուած էր հակառակորդի ուղղութիւնը շեղել հիմնական գործողութիւններից: Ինքնապաշտպանական ուժերի ղեկավարման պարտաւորութիւնները վերապահուել էր Արկաղի Տէր-Թադեոսեանին (Կոմանդոս):

Ի դէպ, ստեղծուած էր նաեւ գլխաւոր պահեստային ստորաբաժանում, որի հրամանատարն էր Եուրա Յովհաննիսեանը, եւ մօտ 300 հոգանոց պահեստային ուժեր, որոնք անհրաժեշտութեան դէպքում պէտք է օգնութեան հասնէին: Այս գործողութիւններում «հօր ձեռք էր» նաեւ Ժիրայր Սեֆիլեանի հրամանատարութեամբ Շուշիի առանձնակի գումարտակը:

Անկախ քաղաքական հայեացքներից բոլորը հասկանում էին՝ անիրական թուացող վերջնական

յաղթանակի պահը հասունացել էր եւ Մայիսի 8-ի գիշերը՝ 02:45-ին, սկսուեց «Հարսանիքը լեռներում» բերդաքաղաքը 72 տարուայ օկուպացիայից ազատագրելու օպերացիան:

Ի դէպ, նախքան Մայիսի 8-ը, Շուշին ազատագրելու մի քանի փորձեր եղան, իսկ արդէն Մայիսի 8-ին՝ ժամը 2:30-ին, վերջին անգամ գործի դրուեց «Հարսանիք լեռներում» Շուշիի ազատագրման գործողութիւնների պլանը: 26 ժամ յետոյ՝ մայիսի 9-ի առաւօտեան 04:00-ին, Կոմանդոսը յայտարարեց, որ հակառակորդը, որը մինչեւ ատամները զինուած էր ու գերազանցում էր զինեալների թուաքանակով, լքել էր Շուշին՝ տալով մօտ 200 զոհ եւ մի քանի հարիւր վիրաւոր, հայկական կողմի կորուստը մօտ 4 անգամ պակաս էր: Չնայած ռազմագիտական օրէնքները «գոռում էին», թէ անհնար է, Շուշի ազատագրմանը մասնակցած զինեալների ոգին առաւել բարձր էր գոչում. «Հնարաւոր է»: Կապի պետ Արթուր Փափագեանը յիշում է. «Շուշի մտած առաջին վաշտի հրամանատար Աշոտ Ղուլեանը՝ Բեկորը, Մայիսի 8-ի առաւօտեան 6-ն անց 30-ին հեռակապով կապուած է Արկաղի Տէր-Թադեոսեանի հետ՝ կենտրոնական շտաբ, եւ հաղորդում, որ յայտնեն ԼՂՀ Գերագոյն խորհրդի նախագահի պաշտօնակատարին, որ ինքը նստած է Շուշիի բերդի պատին ու սպասում է տղաների բարձրանալուն: «Մինչեւ մի քանի ռոպէն մտնում եմ քաղաք», - աւելացրել էր Բեկորը»:

Դուշման վարդանն ինքն էլ իր տղաներին վստահեցնում էր. «Մտնելու եմ Շուշի եւ Լաչինով դուրս գամ»:

Շաք-ը էջ 19

ԱՆՅԱՅՏ ԶԻՆՈՒՈՐԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ
ԱԼԲԵՐՏ ԳՐԵԱՇԱՐԵԱՆ
Մայիս 9-ի Յաղթանակի Օրուայ Առթիւ

Այդ ով է ասել, թէ «Անյայտներ էք»	վերջին
Եւ զինուորները անթաղ անշիրիմ...	Հասնելով մինչեւ հեռաւոր Պերլին՝
Երբ մեր բոլոր սրտերում ունէք Վեհ պանթէոնները	Ուր բոցկլտացին բաժակները լի
օլիմպիոսների՝ որոնք յանուն ազատութեան կանչին	Կենցաղ հօգոյ մեծ յաղթանակի եւ տողանցող դրօշների ճակտին
Անցան դժոխքի դռներով	Անունները ձեր մեծ փառք ու պատուի:

Bedros S. Maronian 818/500-9585
Siamanto B. Maronian 818/269-0909

SERVING THE COMMUNITY SINCE 1975
 More locations and more ways to service your insurance and financial needs

6300 Wilshire Blvd. Suite 1900 Los Angeles, CA 90048	805 East Broadway Glendale, CA 91205	300 N. Lake Ave. Suite 500 Pasadena, CA 91101
---	---	--

- Life Insurance
- Health Insurance
- Group & Individual
- Long Term Care
- Disability
- Estate Planning
- Will & Living Trust
- Full Annual Review
- Mortgage Protection
- College Planning
- Workman's Compensation
- Employee Benefits
- Annuity
- IRA
- 401K & 403B

A.B.A. INSURANCE SERVICES

Insurance coverage can help you financially!
 Ապահովագրութիւնը Աժիւրածնոս է

Coverage & Protection should be on the top of your priority list.

Ս. Դ. ՀՆՉԱԿԵԱՆ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ 125-ԱՄԵԱԿ ՍԱՐԳԻՍ ԲԱԼԱՇԵԱՆ (ԱՇՐԻՄԱՆ)

ՏՈՒՓԹ. ԵՂԻԿ ՃԵՐԷՃԵԱՆ

ՍԴ Հնչակեան Կուսակցութեան մարտական դպրոցի ինքնուրույն կերպարներէն է ԱՇՐԻՄԱՆ:

ԱՇՐԻՄԱՆ ծնած է Ալեքսանտրապոլ (Գիւմրի), 1879ին:

Կը յաճախէ ծննդավայրի Ս. Փրկիչ եկեղեցու ծխական դպրոցը: Մայրը՝ Մարգարիտը, 1890-էն կ'անդամակցի Հնչակեան Կուսակցութեան եւ ԱՇՐԻՄԱՆ պատանի տարիքէն կը ծանօթանայ մօրը կողմէ տուն բերուած Հնչակեան յեղափոխական գրականութեան: Դպրոցը կ'աւարտէ 1894ին եւ որպէս յառաջող է աշակերտ, բարեսիրական ընկերութեան նպաստով կը դրկուի Թիֆլիս, ուսումը շարունակելու համար Արհեստաւորաց Դպրոցին մէջ: Երկուք եւ կէս տարի ուսանելէ ետք կը հիւանդանայ եւ կը ստիպուի վերադառնալ ծնողքին մօտ: Այս միջոցին, Թիֆլիսի մէջ կը միանայ Հնչակեան Կուսակցութեան 1897ի վերջերը, ընտանիքին տնտեսական հոգը թեթեւցնելու համար աշխատանքի կը մեկնի Պաքու: Աշխատանք կը գտնէ Պաքուի արուարձաններէն Պիպի Հէյպէթի Մանթաշեանի նախահասնքին մէջ:

Պաքուի մէջ ԱՇՐԻՄԱՆ ամբողջապէս կը ներգրաւուի կուսակցական-յեղափոխական գործունէութեան մէջ: Այդ շրջանին մասնաճիւղեր, բուն Պաքու քաղաքին մէջ՝ «Բանուոր», Պալիսանի մէջ՝ «Մուրատ» եւ Պիպի Հէյպէթի մէջ՝ «Ընկեր»: ԱՇՐԻՄԱՆ կը դառնայ «Ընկեր» մասնաճիւղի ղեկավար դէմքը: Մասնաճիւղերուն կազմակերպչական կառուցը բանուորական խումբերն էին: 1905 Ապրիլին կայացած «Ընկեր» մասնաճիւղի առաջին պատգամաւորական ժողովին, որ կը գումարուի ԱՇՐԻՄԱՆի նախագահութեամբ, կը մասնակցի բանուորական 30 խումբերու պատգամաւորներ եւ կը բացակային 7 խումբերու պատգամաւորներ (1): Այս միջոցին ԱՇՐԻՄԱՆ հոգ կը տանի նաեւ իր ինքնագագաման եւ կը հետեւի օտար լեզուներու դասընթացներու:

Իր կազմակերպչական ձիրքին, յանդգնութեան եւ աշխոյժ բնավորութեան պատճառով, ԱՇՐԻՄԱՆ բանուորութեան մէջ ձեռք կը բերէ մեծ հեղինակութիւն: Այդ տարիներուն Հնչակեան Կուսակցութեան միացած եւ այդ պատճառով ԱՇՐԻՄԱՆին մօտէն ծանօթ Դաւիթ Անանուն (Տէր Դանիէլեան) կը վկայէ. «ԱՇՐԻՄԱՆը մեծ հռչակ ունէր Պաքու եւ մեծ էլ հմայք բանուորներին մէջ: ... Համեստ էր նրա մտաւոր պաշարը, բայց համեստ չէր եռանդն ու ձգտումը ոտքի հանելու թմրած հայ բանուորներին եւ յեղափոխելու նրանց միտքը: Նա միշտ մտաւոր պաշար էր որոնում իր համար եւ այդ պաշարից լիաբուռն բաժին հանում հայ բանուորներին: Չէր կանգնում մի նուաճած ճշմարտութեան վրայ: Թռիչքներ էր գործում եւ պէտք է ասել, որ իր անձնական հմայքի եւ ծայրայեղ նուիրուածութեան շնորհիւ այդ թռիչքներին մասնակից էր դարձնում նաեւ բազմաթիւ բանուորները՝ սկզբում բացառապէս հայերի, յետագայում

նաեւ վրացիների ու ուսնների» (2): Տարբեր չէ նաեւ Ռուբէն Խանգատի կարծիքը, որ ԱՇՐԻՄԱՆի մասին կը գրէ «Պաքուի Հնչակեան բանուորների շրջանում, շնորհիւ իր յանդուգն գործունէութեան ու եռանդի, մեծ համարում եւ ազդեցութիւն էր վայելում» (3):

1903 Օգոստոսին, ԱՇՐԻՄԱՆ կը մեկնի Լոնտոն, մասնակցելու համար կուսակցութեան Դ. համագումարին: Իր բացակայութեան, ցարական իշխանութիւններուն կողմէ տեղի կ'ունենայ հայ եկեղեցապատկան կալուածներու բռնագրաւման փորձ: Ի շարս հայաբնակ այլ քաղաքներու, կ'ըմբոստանայ նաեւ Պաքուն: ԱՇՐԻՄԱՆի եւ իր ընկերներուն միջեւ փոխանակուած նամակները ցոյց կու տան որ ան ինչքան մանրամասն կը հետեւէր անցուդարձերուն: Այս կապակցութեամբ, Պաքուի Հնչակեան գործիչներէն Կարօ-ի (Յովսէփ) գրած նամակը ԱՇՐԻՄԱՆին կու տանք ստորեւ՝, նախ այն պատճառով որ նամակը ծածկագիր է եւ այդ կարելի է կարդալ հայերի միջոցով ու նաեւ այդ ժամանակաշրջանին վրայ չաւելեալ լոյս սփռելու համար (նամակին մէջ տեղ գտած լեզուական սխալները մեր կողմէ սրբագրուած են. «Սիրելի ԱՇՐԻՄԱՆ: Ամսոյս 2ին լուր տարածուեց, որ Պաքուի եկեղեցու կալուածները կամ լսարանը պէտքէ յանձնուի Գից սկսեցին մարդիկը թողուլ եւ պատրաստ դրութեան մէջ սպասում էին. ժամագիր էր ժամը 12ը. բայց ոչ մի դիմում չեղաւ կառավարութեան կողմից. ամբողջ լիքն էր փողոցները, եկեղեցու բակը մինչեւ ժամը 7 երեկոյեան: Յանկարծ ենիչերինները (բնագրին մէջ «ինչինիը»)՝ որ նկատի ունի կողակական պահակազուգը. Ե.Ճ.) յարձակուեցին ամբողջ վրայ: Այդ ժամանակ սկսուեց ցոյցը. կարելի է ասել որ մինչեւ հարիւր ատրճանակ դուրս եկաւ: Ատրճանակները արձակելով ենիչերիններին փախցրին եւ ոստիկաններին միասին: 2 ժամ ուղիղ ոչ ոք չէր կարողանում եկեղեցին մօտենալ: Ժամը 9ին եկեղեցին շրջապատեցին զինուորներով եւ սկսեցին կրակել դէպի եկեղեցին, մարդիկ հեռացան եկեղեցուց: Ժամը 12ից մինչեւ 4-ը առաւօտեան գոհուեցին 4 մարդ, վիրաւորուեցին վեցը: Ձերբակալուած է 30 մարդ: Եկեղեցին պաշարուած դրութեան մէջ է. պարապե-

տում (ոստիկանական զօրանոց. Ե.Ճ.) եւ եկեղեցու սրահում մեծ քանակութեամբ զօրք կայ: Բռնուած մարդիկը չեզոքներ են, մերոնցից մէկը վիրաւորուած է, երեքը բռնուած: Պատրաստում ենք ցոյցեր անել: Այդ դէպքերը (իմա նմանօրինակ դէպքեր են) եղել են Գանձակում, Տիֆլիսում (Թիֆլիս. Ե.Ճ.), Երեւանում, Ալեքսանտրապոլում, Նուխիում, Շուշիում եւ վերջապէս գիւղերում: Վերջապահութիւնը կը գրեմ: Կարօ: Յ.Գ. Եկեղեցու բակը զինուորով լցրել են. նմանապէս պարապետը: Մենք էլ լուրջ կերպով պատրաստուում ենք: Մի ուրախալի երեւոյթ, թուրքերն էլ են պատրաստուում. ասում են, որ ամսոյս 15ին ցոյց պիտի անեն. գլխաւորապէս նրանք այս ցոյցում մեզ օգնում էին: Նորութիւն լինելիս կը գրեմ: Ընկերական համբոյրս՝ Կարօ: Շուտով սպասում ենք մեծ ցոյցի բանուորների կողմից» (4):

1903ի վերջաւորութեան ԱՇՐԻՄԱՆ կը վերադառնայ Պաքու եւ անմիջապէս կ'անցնի կուսակցական-յեղափոխական բուռն գործունէութեան: Դեկտեմբեր 6ին կը գլխաւորէ Պաքուի մասնաճիւղերուն մէջ միջ-վարչական ժողովը: (5): Յաջորդող ամիսներուն, բանուորական խմբակներուն անդամակցող մեծ թիւով բանուորներ կը մտնեն Հնչակեան Կուսակցութեան շարքերը: Երգման արարողութիւնները կ'ընդունի «փորձակներու» ԱՇՐԻՄԱՆ: Որպէս պատմական հետաքրքրութիւն, կու տանք այդ շրջանին օգտագործուած կուսակցական երգումնագիրը՝ հաւանաբար պատրաստուած ԱՇՐԻՄԱՆի կողմէ. «Երգում ենք Ս. Երրորդութեան անունով, Աւարայրի դաշտում ընկած 1036 վկաների արիւնով, երգում ենք Հայաստանում եւ Կովկասում ժողովուրդի ազատութեան համար նահատակուած Հնչակեան հերոսների 300.000 անմեղ զոհերի արիւնով, երգում ենք բոլոր երկրներում յանուն սոցիալիզմի իրականացման գոհուած անմահ հոգիների սրբազան արիւնով, երգում ենք այդ Ս. Գաղափարով որ այսօրուանից մտնելով Հնչակեան Սոցիալիստ Զեղափոխական Կուսակցութեան շարքերի մէջ, մինչ եւ մեր արեան վերջին կաթիլը, մինչեւ մեր վերջին շունչը հաւա-

տարիմ կը մնանք այդ կուսակցութեանը սկզբունքներին արիւն թափելով, կուռելով ուսու բռնակալ կառավարութեան միապետական կարգերի դէմ՝ այդ կուսակցութեան դաւանած սոցիալիզմի իրականացման համար: Իսկ եթէ դաւանենք դրանց, թող Հնչակեան զինուորի սուրը մեզ կտոր-կտոր անէ: Ի նշան մեր ուխտադրութեան եւ հաւատարմութեան դնում ենք մեր ձեռքը Հնչակեան ծրագրի, ատրճանակի, դաշոյնի, խաչի եւ Ս. Աւետարանի վրայ եւ ստորագրում մեր իսկական ձեռքով» (6):

Ի տես Պիպի Հէյպէթի մէջ ԱՇՐԻՄԱՆի շնորհիւ կուսակցական գործի յաջող ընթացքին, Պաքուի «Մուրատ» մասնաճիւղի վարչութիւնը նամակով կը դիմէ անոր, որպէսզի ան քարոզչական-կազմակերպչական նոյն աշխատանքը տանի նաեւ Սեւ Քաղքի «Լոռի», «Փայլակ», «Կայծակ», «Մագնիս», «Վան» եւ «Ոստան» խումբերուն հետ (7):

1904ի աւարտին, ԱՇՐԻՄԱՆ կը մեկնի Ռուսաստանի Ռուսաձուք քաղաքը, հայերէն լեզուով ընկերակալական գրքոյկներ հրատարակելու համար, որոնց կարիքը մեծ էր հայ բանուորներուն մօտ: Ան, կարճ ժամանակի մը մէջ, որպէս «Հնչ. Յեղափ. Սոցիալ-Դեմոկրատ Կ.ու.թիւն» մատենաշար եւ «Հրատ. «Ընկեր» մասնաճիւղի», իր թարգմանութեամբ կը հրատարակէ վեց գրքոյկներ. Ս. Կորգիի «Կեանքի Դիմաց» եւ «Գարնանային Մեղեդիներ», Կ. Կատուցիի «Զուարճութեան Տօներ եւ Տօներ Կուռի», «Մեղիթարիզմը եւ Բանուոր Դասակարգը», Պլեխանովի «Կապիտալ եւ Աշխատանք», «Ազգերի Մայրսեան Տօնը», ինչպէս նաեւ Ա. Նազարբէկեանի (Լեռնեց) «Դարբենեւոր» աշխատութիւնները: Մեր տրամադրութեան տակ եղած «Միլիթարիզմը եւ Բանուոր Դասակարգը» գրքոյկին ընթերցումը կը հաստատէ թէ ԱՇՐԻՄԱՆ գաղափարախօսական բնույթի այդ աշխատութիւնները, կրցած է թարգմանել բանուորութեան համար մատչելի, միաժամանակ մշակուած հայերէն լեզուով:

Հնչակեան կեդրոնը կը հրահանգէ ԱՇՐԻՄԱՆին ձգել հրատա-

Շարք էջ 17

125 ՏԱՐԻ Ս.Դ.Հ.Կ.-Ի ԱԼԲԵՐՏ ԳՐԲԱՇԱՐԵԱՆ

Հարիւր քսան եւ հինգ տարի, եւ միշտ անխոնջ մշակը նոյն, եւ զինուորը գաղափարի, Կեանքի բոլոր պայքարներում: Հնչի'ր կոչնակ, հնչի'ր ուժգին, քանի դեռ կայ թուք թշնամին:

Հարիւր քսան եւ հինգ տարի, եւ միշտ հուժկու մուրճը ահեղ, Ջարդելու մերկ ստրուկների Շղթաները արիւնահեղ: Հնչի'ր կոչնակ, հնչի'ր ուժգին, քանի դեռ կայ թուք թշնամին:

Հարիւր քսան եւ հինգ տարի, Ժեւ միշտ զգոհ պահակն արթուն, Պատնէշներում ի զեւ ի վրէժ Որպէս սարսափ աննգ թշնամում: Հնչի'ր կոչնակ, հնչի'ր ուժգին, քանի դեռ կայ թուք թշնամին:

Հարիւր քսան եւ հինգ տարի, Ժեւ միշտ հմուտ ու քաջարի, Նաւավարը ծովերում բաց,

Հարիւր քսան եւ հինգ տարի, եւ միշտ ստրուկ մուրճը ահեղ, Ջարդելու մերկ ստրուկների Շղթաները արիւնահեղ: Հնչի'ր կոչնակ, հնչի'ր ուժգին, քանի դեռ կայ թուք թշնամին:

Հարիւր քսան եւ հինգ տարի, եւ ինչպիսի փառք ու պատուի, Անմահ էջեր հորսական, Եղան դրոշմեր Հնչակեան: Հնչի'ր կոչնակ, հնչի'ր ուժգին, քանի դեռ կայ թուք թշնամին:

ՄԱՅՐԵՐՈՒ ՕՐՈՒԱՅ ԱՌԹԻ (Նորոգ հանգուցեալ մօրս յիշատակին)

ՄԵԹՐ ՊԱՐԳԵԻ ԴԱԻԹԵԱՆ

Չեմ չիշեր ո՞վ ըսած է կամ ու՞ր գրուած է հետեւեալ իմաստալից եւ համապարփակ խօսքը: «Երբ ինծի հարց կու տան թէ Աստուած կա՞յ թէ չկայ, ես կը նայիմ մօրս նկարին»: Եւ իսկապէս ալ այդպէս, մօր սրբազան տիպարին մէջ կարելի է տեսնել մեզ ծնող ու ստեղծող Աստուածը իր ամէն բարի եւ ազնիւ ստորոգելիներով: Մեզ սիրող, մեզի գուրգուրացող, օգնող, եւ ծառայող արարիչը: Ամէն ժամանակներու ու վիճակներու մէջ մեր հոգատարը: Մարդկութեան կողմէ Աստուծոյ փառաբանութեան չափ փառաբանուած սրբութիւնը, եւ մարդկային կեանքի կազմաւորման եւ իմաստաւորման կենսարար ու կենսատու աղբիւրը: Չեմ գիտեր ինչու «Հայր Մեր»-ով կ'աղօթենք Աստուծոյ երբ պէտք է ըսենք «Մայր Մեր»: Քրիստոսի ծնունդ տուող Մարիամը կը կոչենք Աստուածամայր, եւ եթէ մեզմէ ամէն մէկուն ծնունդը կեանք մըն է շնորհուած մեզի մեր մայրերէն, եւ եթէ ինչպէս կ'ըսէ Սուրբ Գիրքը մարդ արարածը Աստուծոյ կերպարով է շինուած ու շաղխուած, այն ատեն մեզ ծնող ամէն մէկուն մայրը կարելի է կոչել աստուածամայր եւ արարիչ: «Տէր Աստուած» ըսելու չափ «Ախ մամա» ըսելը մեր ներաշխարհի բոլոր գրգայրանքները խոնարհելու կը մղէ: Գրեթէ վեց ամիսներ առաջ, Հոկտեմբեր ամսուն, կորսնցուցի մայրս:

Մայրերու Օրուայ առթիւ, մամա ըսելու, մօրս քարոզ ղրկելու խաբկանքը կ'ուզեմ ապրիլ այս գրութեամբս, եւ ինծի պէս մայր կորսնցնողներու կողքին կանգնած, ըսել հետեւեալը: Մամա, հիմա որ չկաս, աւելի կը հասկնամ ու կը զգամ թէ ինչու այդ խելացի մարդը ըսած է թէ մօրը նկարին նայելով կը տեսնէ Աստուծոյ դէմքը: Նայելով նկարիդ կ'երթամ հեռուներ եւ կը մտնեմ «Երազ» կոչուող անծայրածիր եւ անսահման երկրի մը մէջ ուր չիշատակներ գիս կ'օրօրեն եւ անվերադարձ սիրելի դէմքեր հեռուէն ինծի կը բարեւեն: Կ'երթամ անպիտի տեղեր որ անկարելի է հասնիլ մարդկային հնարքով կամ գիտութեամբ: Նկարիդ նայելով մտքիս պատառին վրայ կը բացուի կեանքիս ալպոմը, որուն մէջ ի ամէն մէկ պատկերին մէջ կ'երեւայ յաջողութիւն մը կամ ձախողութիւն մը, որ քու ժպիտով ու արցունքով օրհնուած կամ անիծուած էր: Մէջս տեղ մը կար կտոր մը մանկութիւն որ «եւրոն» ըսելուդ հետ կը հրճուէր, եւ հիմա որ չկաս, այդ տեղն ալ մանկութիւն ըլլալէ դադարեցաւ: Երբ նկարիդ կը նայիմ, անկարելի կ'ըլլայ աչքերս բաց պահել, եւ փակ աչքերով կը տեսնեմ մթազնած

տարածութիւն մը որ գիս դէպի վերացական խոկումի գիշերին մէջ կը դնէ: Ու ետքը, կը դժուարանամ դուրս գալ այդ խոկումէն, եւ երկրային աշխարհս լեցնող կնոջս, գաւկիս, քրոջս ու եղբօրս ներկայութեան համար փառք տալով քովդ նստած Աստուծոյ, կը խնդրեմ իրմէ որ օրհնեալ դարձնէ քու երկնային կեցութիւնը, եւ երկնային կեցութիւնները աշխարհային նստած հօրս, եւ ձախիղ նստած Վահան եղբօրս: Ու այդպէս, աղօթք մը ըսած ըլլալու ապրումով եւ զգացումով, կը բանամ աչքերս, Աստուծոյ եւ քու օրհնութեամբ կեանքս շարունակելու:

Ինծի պէս մայր կորսնցնողներու կողքին կանգնած կ'ուզեմ խօսք ուղղել մայր ունեցող բախտաւորներուն, եւ Մայրերու այս տօնական ամսուն, ըսել հետեւեալը: Սիրեցէ՛ք ձեր մայրերը այնպէս ինչպէս կը սիրէ բոյսը՝ հողը, թոքը՝ օդը եւ ձուկը՝ ջուրը: Յարգեցէ՛ք ձեր մայրերը այնպէս ինչպէս կը յարգէ ծառան՝ իր վարպետը, անօթին՝ գինք կերակրողը, աշակերտը՝ իր դասատուն, եւ հաւատացեալը՝ իր մարգարէն: Եւ եթէ ձեզմէ ոմանք ունին մայրեր որ ձգած են ձեզի քնի կամ կիրքի թոյնով լեցուն, պահ մը հարց տուէ՛ք դուք ձեզի թէ ով ձեր մայրերէն դուրս վանեց սրբութիւնը մայրութեան, եւ դարձուց զանոնք կին կրքութեան եւ ատելութեան: Հարց տուէ՛ք դուք ձեզի թէ ինչպէս եւ ինչով անոնք «գահրնկեց» եղան մայր կոչուելու ամենալիւս եւ ամենասուրբ կոչումէն: Ու եթէ պատասխանը գտնէք անոնց դէմ անիրաւութիւններու կուտակման ո՛չ որպէս արդիւնք, այլ անոնց բնածին խանգարումի որպէս հետեւանք, ողբացէ՛ք ձեր անիծեալ բախտին համար, եւ փնտռեցէ՛ք ձեր մայրը գրկին մէջը բնութեան, որ ձեր շուրջը ծաղկատան որպէս կը բացուի, եւ ձեր ամէն քայլին առջեւ որպէս վարդ կը բուսնի: Զգացէ՛ք զայն արեւի ջերմութեան մէջ եւ ձեր պապական ծարաւը յագեցնող ջուրին մէջ: Գտէ՛ք զայն ձեր սիրով լեցուն ընտանեկան տնէն ներս մտնող արեւելքէն ծագող առաւօտեան արեւի լոյսին մէջ, եւ ձեր ճամբուն առջեւ բացող յաջողութեան գաղտնիքին մէջ: Եւ երբ դժուարութիւններու քարքարոտ ճամբաներուն վրայ իջնաք եւ շուրջերնիդ օգնութեան ձեռք երկարող որեւէ մարդ չգտնէք, լսեցէ՛ք վերէն եւ հեռուէն լսուած ձայն մը որ ձեզ պիտի կանչէ ըսելով, «Զաւակս, ո՞ր տեղդ ցաւեցաւ»:

Մայրերու Օրուայ առթիւ, մայր ունեցողներուն, մայրական գրկով եւ շունչով տաքնալու եւ անոր օրհնութեամբ լիցբաւորուելու հազար մաղթանք: Իսկ, ինծի պէս մայր կորսնցնողներուն, երկինքէն վար հոսող, մաքրամաքուր, հազար համբոյր մայրական:

ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ՄԱՅՐԸ ԸՆՏԱՆԻՔԻ ԵՒ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԱՊԱԳԱՆ

Ընտանիքներու եւ ընկերութեան մէջ մօր մը դերը միշտ ալ եղած է շատ կարեւոր: Տիպար մօր մը արժանիքները խտացած են սորվեցնելու, խնամելու, սերունդէ սերունդ արժէքներ եւ աւանդութիւններ փոխանցելու յատկութիւններուն եւ անոր տարած անգնահատելի աշխատանքին մէջ:

Սակայն այսօր, ներկայ դարու մարտահրաւէրներուն, կեանքի փոփոխութիւններուն եւ ժամանակակից պահանջներուն գիտակցելով, մայր մը, առաւել պատասխանատուութիւններու առջեւ կը գտնուի, մանաւանդ դաստիարակչական, հոգեբանական եւ դրական փոխ-յարաբերութիւններու զարգացման աշխատանքներու կապակցութեամբ:

Այսօր, իսկական դաստիարակ մայր մը՝ ընկերութեան եւ ընտանիքի պայգան կերտող եւ այդ կառուցներուն միասնութիւն բերող ուժն ու անձնաւորութիւնն է: Ան պէտք է ըլլայ միշտ աշխուրջ եւ ուշադիր, պատրաստելով նաեւ իր անձը եւ առաւել զարգացնելով իր կարողութիւնները:

Մայր մը տիպարն է իր գաւկին: «Մօր մը սիրտը իր գաւկի առաջին դասարանն է»: Համադրելով իր ձիրքերը եւ կարողութիւնները եւ իր գաւկին ամենալաւ բարեկամը դառնալով՝ ան անոր մէջ կը դրսեւորէ ինքնավստահութիւն:

Մօր մը գրքին մէջ վատ օրէնքներ չկան: Հոն կայ զգայնութիւն, հոգատարութիւն, «տիսիբլին» եւ նուիրում: Մայր մը մեր անհատականութեան հիմքն է եւ մեզ առաջնորդող լոյսը:

Աշխարհի մէջ չկայ աւելի մեծ

աշխատանք եւ չկայ աւելի մեծ նուիրում:

Իր պարտականութիւններու ընդմէջէն հասած լողունքներով, մայր մը պարտաւոր է իր գաւկի հոգին ու մտքին մէջ ամենալաւ արժէքները դրսեւորել, առաջնորդելով եւ օգնելով անոր որպէսզի յաղթահարէ կեանքի դժուարութիւնները եւ յատկապէս դառնայ յաջողակ անհատ մը իր կեանքին մէջ:

Եւ վերջապէս, մայրն է որ կը սորվեցնէ հայրենասիրութիւն, ազգասիրութիւն եւ ըլլալ տիպար քաղաքացի:

Մօր մը դերը եւ պարտականութիւնները անսահման են եւ կը հաստատեն ինամբի եւ ուսման անբախտելի կապը:

Ձիրք, գիտութիւն, կարեկցութիւն, իմաստութիւն, ստեղծագործութիւն, սէր, յարգանք եւ խաղաղասիրութիւն:

ԼՄ

Նոր Սերունդ Մշակութային Միութիւն
ԹԵՔԵԱՆ Մշակութային Միութիւն
Համազգային Մշակութային Ընկերակցութիւն
Իրանահայ Միութիւն
Պոլսահայ Միութիւն

Սիրով կը հրատարակուի

ԸԱՅ ՏՊԱԳԻՐ ԳԻՐՔԻ 500-ԱՄԵԱԿԻ ԸԱՆԴԻՍՈՒԹԵԱՆ

Գլխաւոր Բանասիւսնիք՝
Հ. ՏԱՃԱՏ Ծ. ՎՐԳ. ԵԱՐՏՄԵԱՆ
«Պատմական Ակնարկ եւ Արժեւորում
Հայկական Տպագրութեան - 1512-էն 1720-ականները»

ԳՈԿՏ. ՍԵՊՈՒՆՆ ԿԱՆԱՆԵԱՆ
«Վանքիկէն» Մատրաս -
Միութեաններու Տպագրական Զանգը»

*
Գեղարունակական յայրագիրով կը հրատարակուի
Նուագ - Երկնային Համոյք՝
ՍԱԼԹ. Սրինգ
ՍՕՍԻ. Տախդ
Ասմունք՝
ՄԱՐԱՆ ՎԱՐԺԱՊԵՏԵԱՆ
ԱՆՎԱՐԳ ՌԻԶՈՒՆԵԱՆ
Երգչախմբային Կատարումներ՝
ԻՐԱՆԱՀԱՅ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԵՐԳՉԱՆՈՒՄԸ
ՄԻՔԱՅԵԼ ԱԲԵՏԻՍԵԱՆ, Խորապար
Կը ցուցադրուի հնատիպ հայերէն գիրքեր
եւ հայերէն տառերու նմուշներ

Կիրակի, 10 Յունիս 2012 - Կ.Ե. 5:00-ին

ԻՐԱՆԱՀԱՅ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿԵԳՐՈՆ
117 S. Louise Street, Glendale, California 91205
ՀԻՐԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆ ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ

833 W. Glendale Blvd. Glendale, CA 91202 (818) 240-0065

Dr. Missak Ekmekdjian
Chiropractor

Dr. Anahid Ekmekdjian
Chiropractor

Մեծածախանկերու եւ մանուկներու Քայքայողութեան բուժում:
Փլիաքսալ, վզի, մէջքի, բազային եւ մկանային ցաւեր:
Ինքնաշարժի վթարի եւ անբնական պատճառով
վնասուածքներու բուժում:

Ձեր առողջութիւնը մեր մտահոգութիւնն է

Massis Weekly

Volume 32, No. 17

Saturday, MAY 12, 2012

Republican Party Wins Majority in Controversial Parliamentary Elections International Monitors Give Mixed Assessment

YEREVAN -- Preliminary official results of Armenia's parliamentary elections released on Monday morning gave a landslide victory to President Serzh Sarkisian's Republican Party that will enable it tighten control of the National Assembly.

The Central Election Commission (CEC) said that with more than 100 percent of ballots counted, the Republican Party received just over 44 percent of votes cast under the system of proportional representation. Its junior partner in the governing coalition, the Prosperous Armenia Party, came in a distant second with 30.3 percent of the vote.

According to the CEC, all other major election contenders fared much more poorly, winning just enough to be represented in the parliament. The main opposition Armenian National Congress finished third with just over 7 percent. It was followed by the Zharangutyun (Heritage) party and the Armenian Revolutionary Federation (Dashnaktsutyun), which had roughly 5.8 percent and 5.7 percent respectively.

Orinats Yerkir, the third party represented in Sarkisian's coalition government, got 5.48 percent, also passing the legal vote threshold for having parliament seats on the party-list basis.

Armenian law reserves 90 of the 131 parliament seats for the proportional representation system.

The CEC vote tally also showed that the ruling party grabbed at 32 of the remaining 41 seats that were distributed in nationwide single-mandate constituencies. The vast majority of them are wealthy businesspeople heavily reliant on their government levers and financial resources. No opposition candidate seems to have won

in any of the single-seat districts.

The Republican Party was thus on course to have at least 70 seats in the new Armenian parliament. Its faction in the previous legislature officially numbered 63 members.

The Prosperous Armenia Party, which prevailed in 7 single-mandate districts, should increase its representation from 26 to 34 seats. The party

Continued on page 4

Azerbaijani Armed Troops Target Villages in Tavush Region

Azerbaijani armed troops have kept several villages in Tavush region of Armenia under fire on Wednesday.

Speaking to Tert.am, the governors of the Chinari and Movses villages said armed attacks did not fortunately claim any lives.

According to Lyudvig Aperyanyan, the governor of Movses, the celebrations dedicated to the 20th anniversary of the liberation of Shoushi, and the 67th anniversary of the Soviet Army's victory over fascism have been postponed in the village.

"A big event was planned but we changed the program," he said, adding that the houses, schools and kindergartens in his village become a target of the enemy's gunfire several times each week.

Situated 300-500 meters off the Armenian-Azerbaijani border, both Movses and Chinari are permanently targeted by the Azerbaijani armed forces.

Samvel Saghoyan, a former freedom fighter, says the Azerbaijanis commonly intensify armed attacks on this day in an attempt to revenge upon the population of Armenia and Artsakh.

Karabakh Marks 20th Anniversary of Shoushi Liberation With Military Parade

STEPANAKERT -- Scores of troops, tanks and other military hardware paraded across Stepanakert on Wednesday as Nagorno-Karabakh marked the 20th anniversary of the Liberation of Shoushi from Azerbaijani forces.

The biggest display Karabakh's military power, more than 2,000 troops goose-stepped through Stepanakert's central square, followed by dozens of tanks, artillery systems and anti-air-

craft weapons.

The parade also featured Armenian-made unmanned aircraft and Russian 9K72 surface-to-surface ballistic missiles known in the West as Scud-B. Designed for the Soviet army in the 1960s, the missiles have a firing range of up to 300 kilometers, putting virtually all strategic facilities in Azerbaijan within their reach.

Continued on page 4

Erdogan: Turkey Ready to Face Its History

LJUBLJANA. -- Turkish PM Recep Erdogan touched upon the Armenian Genocide issue and Turkey's joining the EU being on official visit in Slovenia.

Erdogan claims that Turkey opened archives in connection to the Armenian issue, Turkish Haberturk reports.

"We are ready to open our archives to investigate the events of 1915. At present there are over 1,500 documents in our archives," Erdogan said

"If Armenia has documents, make them available. If studies prove to face our history, we are ready to," Erdogan concluded.

As for reports that Turkey cannot join the EU unless the Armenian issue is solved, the Turkish PM believes it does not correspond to reality.

The fact of Armenian Genocide in Ottoman Turkey has been recognized by many European and American countries, majority of the U.S. states as well as international organizations.

Historical Armenian Grave Found in Turkey

A historical Armenian grave was found in Turkey after the collapse of a school building wall in the Taskopru region.

According to Sondakika.com, the wall was leveled to the ground as a result of heavy precipitations. The tomb surrounded by stones was uncovered while renovation activities were underway.

The residents of the neighboring district claim the territory of the school used to be an Armenian cemetery.

Germany to Host Komitas International Classical Music Festival

BRANDERBURG -- The second Komitas International Classical Music Competition and Festival will take place in Pretzel Castle in Branderburg, Germany from September 7 to 9.

Works of Komitas and modern Armenian composers as well as works of German and Eastern European composers will be performed within the framework of festival.

Pianists, singers, violinists, composers, and string quartets will compete for the total prize fund of •20,000, bakitone.com reports.

The competition winners will perform with the Armenian State Youth Orchestra conducted by Sergey Smbatyan.

**More Karabakh Military Parade Photos
on Page 20**

Balloon Blasts Injure 144 During Republican Party Campaign Rally

YEREVAN -- At least 144 people were hospitalized with burns after mass explosions of campaign balloons during a pre-election concert and rally held in Yerevan's main square by the Republican Party of Armenia late on Friday.

Eyewitnesses said hundreds of gas-filled balloons held up by young Republican Party activists at Republic Square exploded, sparking a massive firewall and injuring dozens of them.

"It was a huge blaze," said one woman at the scene.

About two dozen ambulances were rushed to the scene shortly after the blasts. An ambulance doctor told RFE/RL's Armenian service (Azatutyun.am) that some 50 mostly young people required hospitalization.

Citing "preliminary data," the Armenian Ministry of Emergency Situations put the total number of injured and hospitalized people at 144. In a written statement, the ministry said they are receiving urgent treatment at eight Yerevan hospitals.

The Armenian police were quick to launch an investigation. The chief of Yerevan's police department, General Nerses Nazarian, suggested that the explosions were most probably triggered by a cigarette or a lighter. Speaking to RFE/RL's Armenian service, Nazarian all but ruled out the possibility of deliberate arson. "It was appar-

ently an accident," he said.

Despite the chaos and mass injuries, the Republican Party campaign event was interrupted by only several minutes, with the show moderator downplaying the accident and urging thousands of people standing in the sprawling square to stay on.

President Sarkisian addressed the crowd shortly afterwards. He did not mention the unprecedented emergency in his speech. The concert continued after the speech.

Sarkisian visited one of the Yerevan hospitals later on Friday. State television showed him entering hospital wards and inquiring about the condition of young people treated there. Some of them visibly suffered severe injuries to their faces and hands.

In an ensuing written address to the nation, the Armenian president called for calm and pledged to identify and punish those responsible for what he called a "blow to all of us." "Thank God, we avoided irreversible consequences," he said. "At this moment, all the victims are receiving the necessary assistance and, if need be, the best specialists from abroad will be invited to Armenia for their further recovery."

By Saturday, medical personnel had still not discharged 76 of the victims, according to the official Armenpress. Twenty-five victims remain in intensive care

Armenia Fined for Withdrawing from "Eurovision-2012" in Baku

The European Broadcasting Union has imposed a fine on Armenia for withdrawing from "Eurovision-2012" song contest to be held later this month in Baku.

The European Broadcasting Union said Armenia would still have to pay the full fee required to participate in the contest, as well as an additional 50 percent of that amount as a fine.

Details about the amounts of money involved were not immediately available.

The European Broadcasting

Union, which is responsible for managing Eurovision, also said Armenian public television was obliged to show the May 26 Eurovision finals live.

Otherwise, Armenia could be excluded from the 2013 Eurovision contest.

Yerevan 'Not Worried' About Azeri Role at UN Security Council

YEREVAN -- Azerbaijan would fail to push a pro-Azerbaijani resolution on Nagorno-Karabakh through the United Nations Security Council even after assuming its rotating presidency, Foreign Minister Edward Nalbandian said on Friday.

Azerbaijan took over the one-month presidency on Monday, more than six months after becoming a two-year, nonpermanent member of the Security Council. Azerbaijani leaders reportedly said last October they will use the prestigious UN seat for attaining a solution to the Karabakh conflict desired by Baku. But they have drafted no resolution to that effect so far.

Azerbaijani President Ilham Aliyev did not speak of such plans on Thursday when he addressed an official reception in New York dedicated to the start of the Azerbaijani presidency of the Security Council. Aliyev referred instead to Karabakh resolutions adopted by the council in 1993-1994 and again accused the Armenian side of not complying with them.

Nalbandian was confident that the United States, Russia and France, the permanent Security Council members spearheading international efforts

to end the conflict, would block an Azerbaijani-drafted resolution should it come before the key UN body. He said the three world powers share Yerevan's view that the OSCE Minsk Group co-headed by them must remain the main mediating body.

"There have been statements issued by the presidents of the United States, Russia and France in L'Aquila, Muskoka and Deauville, and Armenia has stated that we are ready to opt for the resolution of the Nagorno-Karabakh conflict on the basis of those [Minsk Group] peace proposals," Nalbandian told reporters. "It is Azerbaijan that rejects them and I don't think it is realistic to expect that some one-sided Azerbaijani initiative will find support at the Security Council."

Nalbandian was speaking at a joint news conference held in Yerevan with Uruguay's visiting Foreign Minister Luis Almagro. The latter said a Karabakh settlement must be primarily based on the principle of people's self-determination championed by the Armenians.

"It is obvious to us that the solution to the problem lies in self-determination, rather than the use of military force," Almagro said.

"The Armenian Genocide: Frontpage Coverage in the Foreign Media" Exhibition in Beirut, Lebanon

BEIRUT -- On April 28, a touring exhibition titled "The Armenian Genocide: Frontpage Coverage in the Foreign Media" was opened in the hall of the Capuchins' church in Beirut.

The opening of the exhibition has been organized with the joint efforts of the Central Body of Lebanon of the commemoration of the 100th Anniversary of the Armenian Genocide and the Armenian Genocide Museum-Institute, and with the support of Beirut Municipality.

"Armath" choir of the Catholicosate of the Great House of Cilicia, headed by Archimandrite Torkom Tonoian, and "Grung" choir (choirmaster: Doctor Edward Torikian) participated in the opening of the exhibition.

The spiritual and secular leaders of the Lebanese Armenian community, the representatives of its various community bodies and other invitees were present at the opening of the temporary exhibition "Armenian Genocide: Frontpage Coverage in the Foreign Media."

The exhibition includes about 70 Russian, American, Italian, French and British periodicals of 1860 to 1922, the front pages of which have reference to the Armenian massacres and its con-

sequences.

Ararad Daily newspaper editor Aharon Shkhrdman delivered a speech in Armenian and Arabic on behalf of the Lebanese Central Body of the commemoration of the 100th anniversary of the Armenian Genocide.

Primate of the Armenian diocese of Lebanon, Archbishop Kegham Khacherian, noted in his closing speech that 97 years after the Armenian Genocide, the Armenian nation resolutely moves ahead to achieve his just rights. "The just right of the Armenian people must remain ever living in our people's memory, which the survivors passed on to their sons. As for collective memory, it should be handed down from generation to generation," the Primate stressed, adding that it is our duty to keep that memory, as it is a holy bequest for us which we are to transfer to the next generations.

During the Sunday liturgy, the visitors had an opportunity to get acquainted with these valuable archival documents proving historic facts of the Armenian Genocide.

During 2012 the Armenian Genocide Museum-Institute will hold similar exhibitions on subjects relating to the Armenian Genocide in Denmark, Sweden and the USA.

massispost.com
daily news updates

SEROP'S CAFE
GREEK & LEBANESE FOOD
SERVING BATON ROUGE SINCE 1979

What Happened on Election Day?

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԴԵՄՈՒԿՐԱՏԻԿԱԿԱՆ ԴԱՐՄԱՆԱԿԱՆ ԿՈՒՆԱԿԱՆ ԿԵՆՏՐՈՆ	454 684	30.20%
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԴԵՄՈՒԿՐԱՏԻԿԱԿԱՆ ԴԱՐՄԱՆԱԿԱՆ ԿՈՒՆԱԿԱՆ ԿԵՆՏՐՈՆ	87 095	5.79%
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԴԵՄՈՒԿՐԱՏԻԿԱԿԱՆ ԴԱՐՄԱՆԱԿԱՆ ԿՈՒՆԱԿԱՆ ԿԵՆՏՐՈՆ	106 910	7.10%
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԴԵՄՈՒԿՐԱՏԻԿԱԿԱՆ ԴԱՐՄԱՆԱԿԱՆ ԿՈՒՆԱԿԱՆ ԿԵՆՏՐՈՆ	86 296	5.73%
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԴԵՄՈՒԿՐԱՏԻԿԱԿԱՆ ԴԱՐՄԱՆԱԿԱՆ ԿՈՒՆԱԿԱՆ ԿԵՆՏՐՈՆ	5 633	0.37%
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԴԵՄՈՒԿՐԱՏԻԿԱԿԱՆ ԴԱՐՄԱՆԱԿԱՆ ԿՈՒՆԱԿԱՆ ԿԵՆՏՐՈՆ	15 933	1.06%
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԴԵՄՈՒԿՐԱՏԻԿԱԿԱՆ ԴԱՐՄԱՆԱԿԱՆ ԿՈՒՆԱԿԱՆ ԿԵՆՏՐՈՆ	663 066	44.05%
ՈՒՐԵՎԻՆԻ ԿՈՒՆԱԿԱՆ ԿԵՆՏՐՈՆ	3 080	0.20%
ՈՒՐԵՎԻՆԻ ԿՈՒՆԱԿԱՆ ԿԵՆՏՐՈՆ	82 690	5.49%
ՄԵՏԱԿԱՆ ԿՈՒՆԱԿԱՆ ԿԵՆՏՐՈՆ	1 982	

By Christan Garbis

While walking my dog this evening I finally got to thinking about what went down on Sunday. Without having to do a lengthy, exhaustive analysis, I put what I know to use.

Most people are discontent with the authorities in Armenia and are too spineless, lazy or clueless to do anything about it. This observation I gathered from my interactions with citizens over the last 10 years. So based on the logic that most people hate the authorities (unless they're making money from their connection with them somehow, the number of those people being miniscule), there is no friggin' way that 663,000 voters cast a ballot for the Republicans. Even if the entire Armenian army were forced to vote Republican, and every single public servant and state employee including teachers, doctors, etc. voted the same way, that would only amount to 100,000 at my guesstimate. Where's the rest coming from—from those same morons who keep whining to me there's no country and there's no justice? Oh, I almost forgot about the guys crying about there being no laws. So what—they voted for the same people they loathe, the same people causing untold angst and psychological torment? Perhaps since there does seem to be a latent sadomasochistic element in the Armenian persona, but that's a debate for another day. Back to proving my point.

All the people I know voted for either the Heritage/Free Democrats alliance, ARF-Dashnaktsutyun or the Armenian National Congress. No one I know supports the authorities. Okay, I am mindful of the fact that I do not know

over a half-million people in this country, but I am going to make an educated guess and say that there are many others that are like-minded as my family, friends and acquaintances.

If indeed 663,000 ballots were not cast in the Republicans favor, not to mention the fact that there is no way you can actually falsify so many ballots to make it seem like the Republicans legitimately won, the only logical conclusion is that the numbers released by the Central Electoral Commission were invented, cleverly on a dynamic, rolling basis in "real time" all night long (there are many talented mathematicians in this great land and I'm sure they came up with a fantastic algorithm). We have yet to see the actual results because they are with the Commission under lock and key.

When do we get to see the actual results? Good question. Most of that depends on what deals have been brokered today. We still have tonight, too, to work out the important details of who gets what position or what's in it for them. But if Prosperous Armenia Party is indeed serious about getting all democratic in this country as Oskanian keeps claiming, and the Armenian National Congress people still know how to say "fugget about it" tomorrow morning, not to mention the ARF and Heritage/Free Democrats being the bad asses they are born to be, we could have some protests and, dare I say, a movement to reverse what just happened. We might just see an Armenian public rising up, standing tall, demanding that the real election results be released, thereby putting the government at the mercy of the people for a change.

Eh, maybe not.

Anne Elbrecht to Give Lecture on Armenian Genocide

On May 17, Anne Elbrecht of Davis, Calif., will give a lecture entitled "Telling the Story: The Armenian Genocide in The New York Times and Missionary Herald," at the National Association for Armenian Studies and Research (NAASR) Center in Belmont, Mass.

Elbrecht's Telling the Story: The Armenian Genocide in The New York Times and Missionary Herald, 1914-1918 (Taderon Press, 2012) focuses on two important journals to see how news of the Armenian Genocide filtered through to the United States between 1914-18. It also looks at how the American public reacted to such news with a humanitarian intervention program.

There were undoubted differences

between the two journals, as The New York Times was a leading news organization while Missionary Herald was part of an institution (the American Board of Commissioners for Foreign Missions) with vested interests in Turkey. However, the flow of information to the outside world was clear and compelling, especially as many reports were actually written by United States officials in Turkey and leaked to the press by the State Department in Washington, D.C.

Elbrecht is a graduate of Wheaton College, University of California, Berkeley, School of Library Studies, and McGeorge School of Law. Telling the Story is based on her MA thesis at California State University, Sacramento.

Two Elections and One Inauguration: What's in It for Armenia

By Giorgi Lomsadze

Within almost one day, France elected a new president, Russia installed its old one and Armenia essentially kept its old parliament. All three events have significant implications for Armenia's future.

Back in Yerevan, Armenia's political opposition is finding it hard to digest the news that it will remain an opposition and one with a modest presence in the new parliament, according to early election results. Whether or not the election's top-two finalists -- President Serzh Sargsyan's Republican Party of Armenia and the Prosperous Armenia Party -- will revive their governing coalition remains open to speculation, but is not a question likely to keep anyone up late.

But while Armenia faces a prospect of more of the same in its political kitchen, there has been a change on the foreign policy front.

On May 6, France laid off President Nicolas Sarkozy, a self-styled friend of the Armenians and a longtime Turkey-skeptic. President Sargsyan enjoyed good vibes with Sarkozy, and the latter played the Armenian card heavily in the final year of his presidency.

In France, Sarkozy backed a law that criminalized denying that the Ottoman Empire's World-War-I-era slaughter of ethnic Armenians in Turkey was genocide. He went barn-storming across

the Caucasus, where he struck the pose of a supporter of the Armenian cause and the savior of Georgia during its 2008 war with Russia. But wagging a finger at Turkey and wooing the Diaspora Armenian vote did not help Sarkozoy secure a second term.

After a year of bickering with France, Turkey was quick to reach out to Sarkozy's successor, President-Elect François Hollande, for a fresh start. While Hollande also backed the genocide law, there are signs that he might try to wipe the slate clean with Turkey.

Yerevan has little to worry about with another ally, Russia, where former Prime Minister Vladimir Putin and former President Dmitry Medvedev now have switched jobs. Whichever was on top as Russian president, Putin and Medvedev both maintained a close diplomatic and economic partnership with Armenia, where Russian troops serve as a key deterrent against enemy Azerbaijan.

Putin, who once described as a done deal Peter the Great's advice that Armenians should be embraced and pampered, is unlikely to rethink things now.

All other variables being constant, that means that, geographically speaking, Armenian friendship will continue to work vertically (Russia to the north and Iran to the south), and enmity horizontally (Turkey to the west and Azerbaijan to the east) for the foreseeable future.

South Caucasus:

Time to Bury the Transition Paradigm

Since the Soviet Union's implosion in 1991, foreign states and international non-governmental organizations have tended to view the South Caucasus states of Armenia, Azerbaijan and Georgia as nations in transition. But now, a leading expert on the Caucasus says the time has come to put this notion to rest.

"They've arrived at a state model," Tom de Waal, a senior associate in the Russia and Eurasia Program at the Carnegie Endowment for International Peace, said during a recent discussion forum in New York, sponsored by the Open Society Foundations.. [Editor's Note: EurasiaNet operates under the Open Society Foundation's auspices].

To varying degrees all three states feature elements of a "one-party" system, de Waal said. Georgia's system is the most open in the Caucasus; although President Mikheil Saakashvili's administration maintains a commanding political position, there is room for government critics to operate. At the other end of the spectrum stands Azerbaijan, where the authoritarian tendencies exhibited by President Ilham Aliyev's administration are starting to approach the level of nastiness seen in Central Asia. Armenia falls somewhere in between Georgia and Azerbaijan on the domineering-government scale, de Waal said.

Since a transition paradigm no longer applies to the Caucasus, foreign donors should tweak the way they approach assistance projects, de Waal suggested. For one, donors and NGOs should recalibrate expectations and

perhaps concentrate resources. It might be better to fund one university, for example, than to promote a broad educational reform project. De Waal also urged foreign governments to mount more vigorous election monitoring efforts, and offer more forceful criticism of shortcomings.

Christopher Walker, the vice president for strategy and analysis at the democratization watchdog group Freedom House, noted during the April 27 forum in New York that the media sector is a key pillar of support for incumbents in Caucasus. State-controlled media outlets dominate Armenia's and Azerbaijan's information space, making it easier for the governments there to keep citizens in line. Georgia has a much freer media environment, Walker said. Nevertheless, government-aligned television channels are able to control the way the country's political narrative unfolds.

Walker pointed out that some segments of society in the South Caucasus, particularly in Azerbaijan, are disgruntled with the way developments are going. Thus, there remains a chance, albeit slim, that political change could arise out of popular protests.

The more time that passes, however, the more difficult it will be to alter the current course. That's because, as Walker noted, there is a "shrinking pool of people" with the skills and philosophical outlook needed to act as the technocratic backbone of an emerging civil society."

<http://www.eurasianet.org>

New Discoveries by CRD Physicists

In April 2012 the head of Armenia's Cosmic Ray Division (CRD) and director of the Yerevan Physics Institute, Prof. Ashot Chilingarian, was invited to the European Space Agency center in Italy. A conference there was devoted to the Italian "AGILE" space satellite mission which discovered many unexpected astrophysical phenomena during its 5 years of scientific exploration. Discoveries included unexpected flares from the Crab Nebula – the debris resulting from the explosion or "supernova" of a massive star which occurred about 1000 years ago. The Crab Nebula had always, and apparently wrongly, been assumed to be a constant, unvarying source of radiation which astronomers relied upon to calibrate their measurements. Also discussed at this conference was the recently discovered phenomenon of Terrestrial Gamma Ray Flashes (TGFs) in which thunderclouds emit high energy radiation previously assumed to originate only from space. Through mechanisms not completely understood, electrons are accelerated from thunderstorms into outer space.

Particle fluxes (radiation of subatomic particles) from thunderclouds are a very important and yet poorly understood phenomenon which is intensively researched both from space and from high altitude mountain research stations. CRD's Aragats research station atop Mt. Aragats has assumed a leading position in this branch of research. Prof. Chilingarian presented CRD's latest research results on fluxes of electrons, gamma rays, and neutrons measured on Mt. Aragats. Discussed were energy spectra and physical models of Thunderstorm Ground Enhance-

ments (TGEs) in which high energy electrons are accelerated both downward towards the earth, and upward towards space, from within thundercloud formations. Much of the research on this phenomenon is conducted by young CRD scientists. Recent PhD recipient Bagrat Mailyan's doctoral dissertation characterizing this phenomenon shed a great deal of light on this subject within the international science community.

Numerous particle detectors and electric field meters located on the slopes of mountain Aragats and in Yerevan continuously monitor changing geophysical conditions. A new planned geophysical station near Lake Sevan, with three existing stations on the slopes of Mt. Aragats, will monitor particle fluxes from the sun, thunderclouds, and our galaxy as well as magnetic and electrical fields and lightning occurrences. CRD will issue alerts and forewarnings on upcoming dangerous consequences of space weather events and thunder-storms.

In series of 3 papers published by the journal of American Physical society, "Physical Review", Armenian physicists reported new phenomena manifested by a number of physical effects. These included large fluxes of electron and gamma radiation, neutron radiation, short microsecond bursts of electron radiation coinciding with negatively charged electric fields near the earth's surface, and reduced lightning between clouds and the ground along with increased lightning within clouds. The most recent paper was published on April 16, 2012.

For more information please visit www.crdfriends.org

Republican Party Wins Majority

Continued from page 1

led by businessman Gagik Tsarukian apparently had more ambitious electoral goals, though.

Opposition leaders cried foul after it emerged on Sunday morning that ink stamps meant to guard against multiple voting routinely disappeared after being put on voters' passports. The observer's report notes in this regard that the special ink used for the procedure "should have remained visible for 12 hours but faded much faster."

Vote buying was another principal fraud allegation voiced by the Armenian opposition even before the closure of the polls on Sunday evening.

International Monitors Give Mixed Assessment

International observers gave a mixed assessment of Armenia's parliamentary elections on Monday, praising the pre-election environment in the country but reporting irregularities in a "significant number" of polling stations on voting day.

In their preliminary findings that clearly fell short of the Armenian government's expectations, the nearly 300 observers mostly deployed by the Organization for Security and Cooperation in Europe (OSCE) avoided stating whether the vote was democratic.

"Armenia deserves recognition for its electoral reforms and its open and peaceful campaign environment but in this race several stakeholders too often failed to comply with the law and election commissions too often failed to enforce it," said Francois-Xavier de Donnea, a Belgian parliamentarian who led head short-term OSCE monitors. "As a result, the international commitments to which Armenia has freely subscribed were not always respected."

"The election campaign was open and respected fundamental freedoms, and the media offered broad and balanced coverage during the official campaign period," said Radmila Sekerinska, an observer mission leader representing the OSCE's Office for Democratic Institutions and Human Rights (ODIHR).

Armenia Fund Rebuilding the Stepanakert Retirement Home

Last summer Armenia Fund broke ground on a much needed project in Stepanakert to rebuild the sole retirement home in the Nagorno Karabakh Republic.

A landmark institution, the Stepanakert Retirement Home serves more than 250 senior citizens throughout Artsakh and it has been in bad shape for years.

Now, less than a year later, construction crews have already completed the first phase of the project, totally renovating one of the facility's two buildings.

By summertime, residents will move from their temporary quarters in the facility's other building to the 26 brand new rooms in the renovated wing.

Last renovated in 1988, the facility was in serious need of a complete overhaul. The restrooms, plumbing system, and cafeteria are in a particularly bad shape.

Moscow-based philanthropist Armen Shakhazizyan has donated to the project. Prior to making his contribution, Shakhazizyan, who is CEO of the Luding Group, shared with Armenia Fund his concern about the plight of seniors in Artsakh who must fend for themselves and expressed strong willingness to join the government of Artsakh in financing the project to creating a safe, comfortable, and pleasant

environment for senior citizens.

Thanks to Shakhazizyan's \$400,000 donation, the retirement home now has a large new cafeteria, allowing residents easy access from their quarters. Previously, residents, many of them in their 80s, had to cross the courtyard to reach the dining room. The courtyard, meanwhile, has been transformed, given residents abundant greenery, widened pathways, and a

beautiful pavilion.

The second phase of the project will see the reconstruction of the facility's first wing.

The project's head engineer, Hakob Gylgyulyan says he plans to redesign the entrance and lobby for optimal functionality and convenience to make the entranceway and other spaces wheelchair-accessible.

Once the project is complete the retirement home will take on new meaning for the people of Artsakh.

Karabakh Marks 20th Anniversary of Shoushi Liberation

Continued from page 1

The Stepanakert parade was part of official ceremonies marking the 20th anniversary of the capture by Karabakh forces of Shushi, a historic Armenian town overlooking Stepanakert. The operation not only ended Stepanakert's daily shelling by Azerbaijani troops but also paved the way for the opening of a land corridor between Armenia and Karabakh. The overland link was in turn was critical for subsequent Armenian victories in the bitter war.

Bako Sahakian, president of Nagorno-Karabakh Republic described the jubilee as a "holiday of the freedom-loving spirit" when he addressed the troops lined up on the square facing his office.

"Our army is one of our greatest prides that is fulfilling the holy mission of homeland defense with honor," Sahakian said. "We will do everything to keep the army strong and victorious, maintain its high combat spirit, and ensure that it can achieve any objective

set before it at any moment."

The Karabakh leader watched the parade from a podium together with Armenia's President Serzh Sarkisian as well as Catholicos of All Armenians Karegin II and other officials.

Sarkisian, who commanded Karabakh Armenian troops during the Shushi operation, issued a written address to the nation on the occasion. "The liberation of Shushi once again opened new doors for our people's peaceful, creative work and flourishing of the nation," he said. "This victory too was achieved through the greatest sacrifice of our people."

The parade was also watched by thousands of ordinary people. "That day (May 9, 1992) was a great holiday for us because we got rid of bullets, rockets and shells raining down on us," one middle-aged woman told RFE/RL's Armenian service (Azatutyun.am). "It was huge relief for our people."

"I'm proud of our established army," said another Stepanakert resident.

ՀԱՐԻԻՐԱՄԵԱԿ ՏՐԴԱՏ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՊԱԼԵԱՆԻ (1850-1923)

Ձեռագրագետ եւ Դպրոցաշէն Առաջնորդ Կեսարիոյ Թեմին
18 Դպրոց, 5 Եկեղեցի, 500 Ձեռագիր

ԴՈՎՏ. ԶԱԻԷՆ Ա. ՔԶՆՅ.
ԱՐՁՈՒՄԱՆԵԱՆ

Գործունեութիւնը

Առաջին աշխարհամարտին Կեսարիոյ քաղաքը թողնելու եւ ուսումնասիր Առաջնորդն էր Տրդատ Եպիսկոպոս Պալեան, ծնած Իգմիրի արուարձաններէն Մաղնիսա աւանը 1850 թուին: Նախ ուսաւ Իգմիրի Ներսէսեան վարժարանը, եւ ապա Երուսաղէմի Ժառանգաւորաց ընթացքն ու Ընծայարանի բաժինը աւարտելով, վարդապետ ձեռնադրուեցաւ եւ միաբան դարձաւ Ս. Ուխտին: 1884էն մինչեւ 1887 Պատրիարքութեան Աւագ Թարգմանի պաշտօնը վարեց, որմէ ետք Կեսարիոյ Թեմին Առաջնորդ ընտրուեցաւ 1887 թուին:

Իր դժուարին պաշտօնը վարեց 24 տարիներ՝ 1887-1911: Իրեն յաջորդեց շատ կարճ ժամանակի մը համար Արմաշական առաջին սերունդէն Խոսրով Եպիսկոպոս Պէտրիկեան որ հագիւ եպիսկոպոսացած 1914-ին Գէորդ Սուրէնեանց Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսէն, բունի կը նահատակուէր իր պաշտօնին վրայ: Պէտրիկեան Եպիսկոպոսի հետ Կեսարիոյ Թեմի առաջնորդութիւնը եւս նահատակ եղաւ ընդմիջտ:

Տրդատ Եպիսկոպոսական ձեռնադրութիւն ստացած էր Տ.Տ. Մկրտիչ Ա Սրբիմեան Հայրիկ Կաթողիկոսէն 1899 թուի Մայիսի 27-ին: Իր գործունեութիւնը վարչականին անդին կեդրոնացաւ դպրոցաշինութեան եւ հայրենիքի ձեռագիրներու պահպանման եւ ցուցակագրութեան կարեւոր աշխատանքներուն վրայ: Սրբիմեան Հայրիկ Կաթողիկոս պատուած էր զինք «Իբր յարմարագոյն ընտրելին Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան, որուն համար այլ առաւելագոյն քուէներն ինք ստացաւ 1902 թուին»: Սակայն Օսմանեան պետութիւնը իր անունը վերցնելով վեցանուն ցանկէն, իր տեղ Կաթողիկոս ընտրուեցաւ իր տարեկիցն ու դպրոցակիցը՝ Երուսաղէմի Պատրիարքութեան Լուսարարապետը Տ. Տ. Սահակ Կաթողիկոս Խապայեան:

Անաշառ նկարագրի տէր հոգեւորական մը եղաւ Տրդատ Եպիսկոպոս, ձեռներէց եւ ճարտար, արտաքինով պատկառելի, խստամբեր եւ շինարար, որ ի պաշտօնէ Մայր Աթոռ մեկնեցաւ 1892-ին Տ.Տ. Մկրտիչ Ա Սրբիմեան Կաթողիկոսի ընտրութեան մասնակցելու:

Կեսարիոյ Թեմը

Տրդատ Եպիսկոպոսի օրով Կեսարիոյ շրջանը ունէր շուրջ 30 պատմական վանքեր, որոնցմէ միայն հետեւեալ հինգը գործօն վիճակի մէջ էին. Էֆէզէի Ս. Կարապետ Մայրավանքը, Ս. Դանիէլի վանքը, Ս. Սարգիս եւ Տէրէ վանքերը, ամենէն յայտնին ըլլալով Թոմար-գայի Ս. Աստուածածին վանքը: Ս. Կարապետը չչփոթել Մշոյ Սուլթան Ս. Կարապետ վանքին հետ: Էֆէզէի Ս. Կարապետ վանքը, նոյնպէս Ս. Յովհաննէս Մկրտչի մատուցով եւ անունով, ուխտավայր մըն էր մինչեւ 1915 ուր Կեսարիոյ շրջանի էվէրէկ եւ Ֆէնէսէ գիւղերէն ուխտի կ'երթային վարդապետի տօնին: Հոն կային բնակութեան սենեակներ ուխտաւորներուն համար:

Կեսարիոյ Թեմին մայր եկեղեցին որ ցարդ կանգուն է եւ գործօն, Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին եղած է որ ի հիմանէ վերաշինուած է 1859 թուին: Այս եկեղեցին

բարձրաձեղուն, սիւնագարդ եւ կամարակապ, իր տպաւորիչ բեմով եւ խորան-խաչկալով հայկական տաճար մըն է որ մինչեւ օրս Կ. Պոլսոյ Պատրիարքութեան ենթակայ Կեսարիոյ մայր եկեղեցին է: Այդ եկեղեցւոյ մասին յատուկ Յուշամատեն մը պատրաստել սուած է Երջանկայիշատակ Տ. Շնորհք Պատրիարք Գալուստեան, գունագարդ նկարներով եւ պատմագիտական խորքով:

1908 թուի Օսմանեան Սահմանադրութիւնը, ինչպէս ամէն տեղ, Կեսարիոյ մէջ եւս իր յոռի հետեւանքները ունեցաւ «երբ սխալ ըմբռնուած ազատութիւնը սանձարձակութեան մղեց անկարգ եւ անսոսկ պայտարները», գլխաւորութեամբ Յովակիմ Գուլումեան անուն անպետ հայու մը, որոնք ամբաստանեցին Տրդատ Եպիսկոպոսը իբր կաշառակեր եւ զեղծարար:

Սեկնումը Երուսաղէմ Կերօնի Տարիները

Տրդատ Եպիսկոպոս Պալեան 1911 թուին կը հրաժարէր իր առաջնորդի պաշտօնէն եւ Երուսաղէմ կ'երթար ուր Պատրիարքութեան Տեղապահ տեղակալի գործերը վարեց, երբ ձեռունի Յարութիւն Պատրիարք վեհապետեան վախճանած էր տարի մը առաջ եւ Տեղապահ Դանիէլ Եպս. Յակոբեան կը բացակայէր վանքէն: Տաս տարի Երուսաղէմ մնալէ ետք 1922-ին, այդ դժբախտ տարին երբ Իգմիր հրոյ ճարակ կ'ըլլար Մուսթաֆա Քեմալի կողմէ, Տրդատ Եպիսկոպոս քաշուեցաւ իր ծննդավայրը Մաղնիսա (Իգմիր), եւ անկէ՛ եղբոր մօտ ուր առանձնացած կեանք մը վարեց:

Սրբազանին ճակատագիրը աւելի վատ եղաւ երբ թուրք Քեմալական բանակը Իգմիր մտնելով հրոյ ճարակ դարձուց քաղաքը՝ կոտորածի ենթարկելով յոյն եւ հայ բնակչութիւնը: Տրդատ Եպիսկոպոս շոգեմաւ մը գտնելով մագապուրծ կրցաւ կրակէն ու ջարդէն ազատիլ ու բնակութիւն հաստատել Աթէնք իր քրոջ մօտ 1923 Յունուար 29-ին, կորստեան մատնելով իր «Երեսուն տարիներէ ի վեր աշխատած եւ ժողոված ազգագրական հաւաքածոներս, ուսումնասիրութիւններս», ինչպէս ինք գրած է: Աթէնքի հայ եկեղեցւոյ մէկ սենեակին մէջ երկուքը ապրած են իրենց կեանքի վերջին օրերը աղքատ եւ տնանկ:

Կեսարիոյ կորովի եւ մտաւորական Առաջնորդ Տրդատ Եպս. Պալեան կը վախճանէր Աթէնքի մէջ 1923 Յունիս 2-ին իր 73 տարիքի լրումին: Յունահայ Թեմին առաջնորդն էր Կարապետ Եպիսկոպոս Մազլումեան որ կատարած է հանգուցեալին վերջին օժուրը: «Յուրազարկաւորութեան ներկայ էին միայն չորս հոգի, բանաստեղծ Վահան Թէքէեանի գլխաւորութեամբ, որուն բաժին ինկաւ խօսելու դամբանականը որպէս Կեսարիոյ քաղ եւ արդիւնաշատ Առաջնորդը», երբ միեւնոյն ատեն ինք Թէքէեան Կեսարիոյ հայ բարձրագոյն վարժարանի տեսուչն ու ուսուցիչն էր: Տրդատ Սրբազանին քոյրը մահացած էր իրմէ ամիս մը առաջ:

Թաղումը կատարուած է Աթէնքի գերեզմանատան մէջ, եւ սակայն մի քանի տարի ետք Երուսաղէմի Պատրիարք Եղիշէ Արքեպս. Դուրեանի կարգադրութեամբ աճիւնները փոխադրուած են Երուսաղէմ ու

հանգչած հայոց Ս. Փրկիչ վանքի միաբանական գերեզմանատան մէջ:

Տրդատ Եպիսկոպոսի Գրական Աւանդը

Տրդատ Եպիսկոպոս կանուխէն, 1900-ական թուականներէն աշխատակցած է վեներելի «Բազմավէպ» եւ վիեննայի «Հանդէս Ամսօրեայ» հայագիտական ամսագիրներուն, ինչպէս նաեւ «Բիւզանդիոն»-ին, «Լոյս»-ին, եւ «Արեւելեան Մամուլ»-ին: Գրական վաստակը եղած է հարուստ, ընդ որս նաեւ «Ձեռագրաց Յուցակ»ներու պատրաստութիւնը: Կարեւոր աշխատանք տարած է նաեւ հայերէն գիրքի առաջին տպագրութեան՝ Յակոբ Մեղապարտի նախատիպ գիրքերու մասին, որուն 500-ամեակն է որ ազգովին կը տօնենք այս տարի (1512-2012):

Ըստ բանասէր գիտնական Հայր Ներսէս Ակինեանի Տրդատ Եպիսկոպոս «սիրած է հաւաքել գիրքեր, ձեռագիրներ, նամակադրոշմներ, հնութիւններ, ժողովրդեան բերնէն հեքեաթներ» ըլլալով համբերատար մշակ հայ բանասիրութեան՝ իր մեղուաջան աշխատութեամբ: Աննախընթաց ըլլալով իր պաշտօնավարութեան ընթացքին Տրդատ Եպիսկոպոս շինել սուած է 18 դպրոց, եւ կառուցած 2 եկեղեցի, նորոգած 3 եկեղեցի:

Իր կենդանութեան Տրդատ Եպիսկոպոս հրատարակած է պատկառելի թիւով բանասիրական երկեր, ինչպէս, «Ս. Երկիր. Նկարագրութիւն Ս. Երուսաղէմի եւ Սրբազան Տեղեաց» (1892), «Հայ Վանօրայք» (1914), «Յուցակ Ձեռագրաց ի թուրքա. Կեսարիոյ վիճակ» (1891): Այդ Յուցակին մէջ էին Ս. Կարապետ վանքի 160 ձեռագիրները որոնցմէ միայն առաջին 44 մատենաները (թիւ 1-44) փրկուեցան՝ գանտնք Երուսաղէմ փոխադրելով:

Սրբազանը գրած է նաեւ «Յուցակ Հայերէն Ձեռագրաց Ս. Սիրոն եւ Ս. Լուսաւորիչ Եկեղեցեաց ի Մաղնիսա» հատորը որ հրատարակուեցաւ Իգմիրի մէջ 1898 թուին: Տրդատ Եպիսկոպոսի ցուցակագրած հայերէն ձեռագիրներու թիւը հասած է 500-ի: Ըստ պատմաբան եւ մեծանուն հեղինակ «Կեսարիոյ Պատմու-

թիւն» երկհատորեակին՝ Արշակ Ալպոյանեանի «Տրդատ Եպիսկոպոսի առաջնորդութեան շրջանը, հակառակ այն սեղմումներուն որոնք Համիտեան կառավարութեան կողմէ ձեռք կ'առնուէին հանդէպ հայոց, Կեսարիոյ հայոց ամենէն փայլուն շրջանը՝ ոսկի դարն է եղած»:

Իր գրական աշխատանքի կողքին Տրդատ Եպիսկոպոս, ի շարս այլ վարժարաններու, կանուխէն բացած է գիշերօթիկ բարձրագոյն վարժարան մը Ս. Կարապետ վանքին մէջ 1888-ին որ իր արդիւնքը սուած է մինչեւ 1915, հասցնելով 215 շրջանաւարտներ: Վարժարանին կից հիմնած է գրադարան եւ հաւաքած հայերէն ձեռագիր մատենաներ եւ հնատիպ գիրքեր: Այդ ձեռագիրներուն մէջ ակնառու եղած է Ս. Դանիէլ վանքին մէջ պահուած «Հայկական խագաբանութեան վերաբերեալ Կանոնագիրքի ձեռագիր օրինակը» որ Մեծն Կոմիտաս վարդապետի ուշադրութեանն է վերաբերեալ եւ ուզած էր զայն անյապաղ տեսնել եւ ուսումնասիրել:

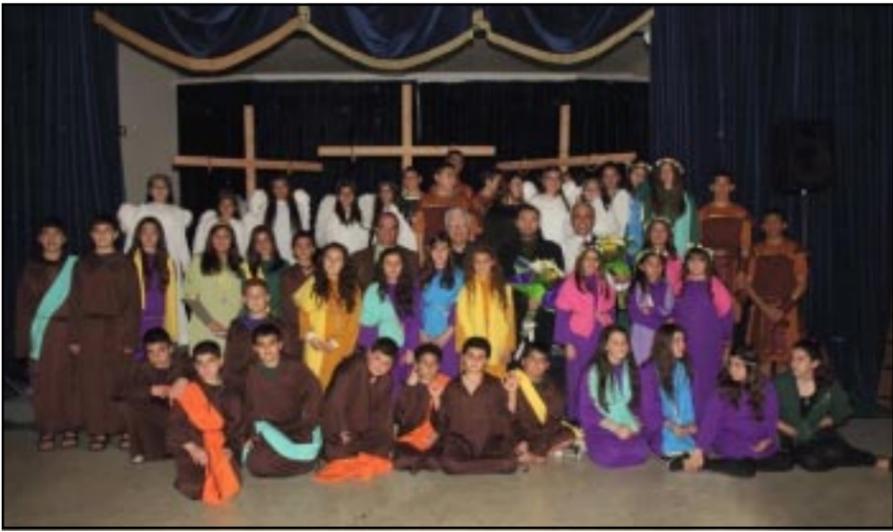
Կոմիտաս վարդապետ կը դիմէր 1909-ին Կ. Պոլսոյ Պատրիարք Մատթէոս Իգմիրլեանին, թախանձագին ինդրելով որ Կեսարիոյ այդ ձեռագիրը գոր Տրդատ Եպիսկոպոս գտեր էր ուղիղ 14 տարի առաջ ուղարկուէր իրեն Ս. Էջմիածին, կամ արտագրել տալով եւ կամ լուսանկարելով «իմ հաշուին»: Սակայն պատասխան չէր ստացած: Կրկին գրած է այս անգամ Յովհաննէս Արշարունի Պատրիարքին աղերսելով «որ այս խիստ կարեւոր գործին դրական ընթացք տրուէր»: Արդիւնքը եղած է նոյնը, ձեռագիրը հաւանաբար փճացած է, եւ Կոմիտասի հանձարն այլ գրկուած այդ հարստութենէն: Կայ թէեւ ժողովական արձանագրութիւն մը որ ոչինչ արժէ, թէ «պիտի գրուի Տրդատ Եպիսկոպոսին յիշեալ խնդրով»:

VA Print Media
 Book Printing • Hard Covers • Year Books
 Restoration of Old Books & Bibles

Նոր Գիրքերու Տպագրութեան եւ Հին Գիրքերու Նորոգութեան Համար Հեռ.աձայնել՝ ՎԱՀԷ ԱԶԱՊԱՀԵԱՆԻՆ

Vahe Atchabahian
 1870 E. Layton St. • Pasadena, CA 91104
 626-354-5924 • vamedia@yahoo.com

ԶԱՏԿՈՒԱՆ ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ «ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ» ՎԱՐԺԱՐԱՆԷՆ ՆԵՐՍ

ՌԻԹԱ ԴԱԻԹԵԱՆ

Մարտ 27ին, առաւօտեան ժամը 10ին, ծնողներ եւ դպրոցի համակիրներ ներկայ էին, երբ Մաղկազարդի երգերով, Սահակ-Մեսրոպ Հայ քրիստոնեայ վարժարանի մանկամտերի գողտրիկ աշակերտները ձիթենիի ձիւղերով մուտք գործեցին դպրոցի հանդիսասրահէն ներս:

Յայտագիրին բաժին բերին Բողբոջի եւ Կոկոնի մանուկները, որոնք երգեցին եւ արտասանեցին Զատիկուան եւ զարնանային յատուկ երգեր եւ արտասանութիւններ: Ապա Կոկոնի 4-5 տարեկան աշակերտները ներկայացուցին Յարութիւնը պատկերացնող երաժշտախառն տրամախօսութիւն մը, զոր պատրաստած էր դպրոցիս նուիրեալ եւ տաղանդաւոր ծնողներէն Լենա էքմէքճեան, իսկ Ժամնա Սինանեան՝ դպրոցի երաժշտութեան ուսուցչուհին, դաշնակի ընկերակցութեամբ ճոխացուց յայտագիրի երգերը: Մաքրող շոյններով գնահատուեցաւ այս իմաստալից պահը, երբ Յիսուսի Յարութեան աւետումը յստակ կերպով լսելի եղաւ բոլոր:

ՐԻՍ:

Մանկամտերի պատասխանատու Սօսի Շանլեան մեծապէս գնահատեց ուսուցչուհիները, որոնք մեծ աշխատանք տարած էին այս յայտագիրի պատրաստութեան: Նոյնպէս, սնորհէն Յովսէփ Ինճէճիքեան իր սրտի խօսքը արտայայտեց ուրախութեամբ:

Մարտ 29ի երեկոյեան, Փաստինայի հայութիւնը հաւաքուած էր Հայ եղբայրութեան Աստուածաշունչի եկեղեցու հանդիսասրահին մէջ, ուր Սահակ-Մեսրոպ վարժարանի աշակերտները ներկայացուցին Զատիկուան առթիւ կոկիկ յայտագիր մը:

Աչքառու էին աշակերտներուն գունազեղ տարազները: Կարծէք՝ 2000 տարի առաջ, կը գտնուէինք Երուսաղէմի մէջ: Բեմի ու սրահի շարժարումը տպաւորիչ էր: Մեր սիրասուն աղջնակները՝ դափնեպսակներ իրենց գլխուն, ծիրանագոյն շորերով ման եկան սրահին աջ ու ձախ կողմէն: Հռոմէական տարազներով գինուորներ, Յիսուսի 12 աշակերտները եւ տեղացի

Շաբ.ք էջ 19

ԼՈՍ ԱՆՃԵԼՈՍՈՒՄ ԶԶ ԳԼԽԱԴՈՐ ԶԻՒՊԱՏՈՍԻ ՈՒՂԵՐՑՐ ՅԱՂԹԱՆԱԿԻ ԵՒ ԽԱՂԱՂՈՒԹԵԱՆ ՏՕՆԻ ԿԱՊԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ

Սիրելի հայրենակիցներ,

Շնորհաւորում եմ բոլորիս մեր ազգի կարեւորագոյն տօներէից մէկի՝ Շուշիի ազատագրման կապակցութեամբ: 20 տարի առաջ հայկական զինուժի սիրանքը դարձաւ Մալիսեան յաղթանակների պսակն ու զագաթնակէտը, որը մեր ազգին ու աշխարհին չի շեցրեց, որ մենք կարող ենք բռունցք դառնալ՝ յանուն մեր հողի եւ իրաւունքի պաշտպանութեան:

Հայկական զինուժը, «Հարսանիք լեռներում» ծածկանունը կրող մարտական գործողութիւնը փայլուն իրականացնելով, լուսաբացին արդէն Սբ. Ղազանչեցոց եկեղեցու զմբէթին ծածանեց հայկական եռագոյնը, օրեր անց ազատագրեց երկու հայկական պետութիւնները կապող կեանքի ճանապարհը՝ Լաչինը՝ այդպիսով վճռական բեկում մտցնելով մեզ պարտադրուած պատերազմում:

Եւ պատահական չէ, որ Շուշիի ազատագրումը յարուցել է ռազմարուեստի մասնագէտների հիացմունքը. այն հայ ժողովրդի փայլուն ռազմական մտքի եւ հաւաքական անյաղթելի ուժի լուսազոյն ապացոյցն է: Այդ յաղթանակը կուէլ ենք ազգովի՝ աշխարհի տարբեր ծագերում ապրող հայորդի նուիրեալների կամքի ու բազկի ուժի շնորհիւ՝ վերանուածելով մեր հինաւուրց հողի վրայ ապրելու իրաւունքը եւ յաղթանակած ժողովրդի վստահութիւնն ապագայի հանդէպ:

Շնորհաւորում եմ մեզ բոլորիս մեր ազգի փառապանծ յաղթանակի առիթով:

ՆԵՐՐՈՂ ԶԱՅ ՄԱՅՐԵՐԻՆ ՍՈՆԻԱ ՄԿՐԵԱՆ

Աշխարհի բոլոր մայրերի մէջ
Զայոց մայրերը
Իմ սրտին խօսող քոյրերն են
անուշ,
Որ անկոտորում են մեր
լեռնաշխարհի սարերի նման
Նաեւ քնքոյշ են լեռներից փչող
զեփիւռի համազոյն:
Մեր Վանայ ծովի վճիտ ու զուլալ
ջրերի նման՝
Խորն են ու մաքուր մեր
լուսապսակ մայրերը բոլոր:

Զայաստան Աշխարհ,
խաչքարերի երկիր,
Տաճարներիդ աւերակները լուռ
վկաներն են
Զինաւուրց ժողովրդիս երբեմնի
փառքի:
Ազգս ընտրեալ է...
Դատրերդ արի, դարեր շարունակ
Մեծեր են ծնել
Եւ անձնուրաց սիրով
հայկազուններ դաստիարակել.
Թագաւոր ու մատենագիր,
հողագործ ու իմաստասէր,
Բանաստեղծ, երգահան,
շինարար ու ծաղկող:
Նրանք եղել են արդար մշակներ
հողն ու սիրտ հերկող:

Աղէտի ժամին օրհասական,
Քոյրերս աննկուն,
Իրենց այրերի կողքին են եղել
Զրոսակների իրի-սրի դէմ:

Ցեղասպանութեան դժխեմ
օրերին,
Երբ վտարեցին հային ծաղկուն
ոստաններից,
Որ կոտորեն,
Մեր համբուրելի մայրերն իրենց
փխրուն ուսերին
դաժան օրերի մղձաւանջը
տարան,
Զաւատքի դրօշը բարձր պահած
նահատակուեցին,
Մեսրոպատառ աղօթքը
շուրթերին անմահացան:
Եղեռնը դարձաւ հայի հաւատքի
փորձաքարը...
Նրանց զաւակները անապատի
աւազների վրայ
Գրաճամաչ դարձան, «Զայր
Մեր»ը սորվեցան...

Սպանդից հրաշքով վերաարած
Զայ մայրերը, երկրէ երկիր
պանդխտացած,
Տիրոջ ողորմածութեան

ապաւինած՝ յաղթեցին:
Ի հեճուկս աշխարհի՝ նրանք
Թիթեղեայ տնակները դրախտի
վերածեցին:
Ինչպէ՛ս չխոնարհուիլ նրանց
յիշատակին ...

Ցիր ու ցան եղած Աշխարհի չորս
ծագերին,
Ծլեցինք ու ծաղկեցինք,
Քանգի վերն Աստուած ունէինք,
Իսկ երկրի վրայ՝ գովելի հայ
մայրեր,
Որոնց հոգու խնկահոտը ուրիշ է:

Այսօր հայ մայրերը
արտազաղթում են հայրենիքից,
Տեղահանում է հայը, աւա-ղ,
հայի ձեռքով:
Այն մայրերը, որոնք չուզեցին
սպասարկել թուրքին՝
Նախընտրեցին բռնել գաղթի
ճամբան,
Որ ընտանիք պահեն:
Ինչ- երկընտրանք դաժան:

Մերօրեայ մի խումբ յանցագործ
վասակներ,
Իշխանութեան եւ ինչքի
մոլուցքով բռնուած
Զայրենին են ծախում.
Չոհուած հերոսների արեամբ
սրբացած հայրենին ...
Սելերեսներին թողնում ենք
պատմութեան դատին:
Իսկ հայ մօրը սպասում է ուժերի
նոր լարում
Զանապազօրեայ հացը
վաստակելու,
Չաւակներին փորձանքներից
պաշտպանելու համար:
Կրկին այրում, անհատում,
զոհաբերում
Գուրգուրանք, խնամք, ներել ու
սիրել ...

Այս անհաւասար գօտեմարտում
Սուրբ խաչը լինի իրենց
պահապան:
Այսօր ձեր տօնն է իմ գոհար
քոյրեր.
Մայրերու օրը լինի շնորհաւոր,
Ձեր վաղուայ օրը լինի լուսաւոր:
Երջանիկ եղէք իրար սիրելով:
Առողջ մնացէք ի սէր
մարդկութեան:
Ձեր ուժը թող նորոգուի ամէն օր:
Երգեցէք »Առաւօտ Լուսոյ« են
ամէն առաւօտեան,
Որ բարձրեալի առատ
օրհնութիւնները ձեր վրայ տեղան:

ԾՆՈՐՀԱՆԴԷՍ
ԱՐԶԱԿԱԳԻՐ
ԹՈՐԳՈՄ ՓՕՍԹԱՃԵԱՆԻ
ՆՈՐ ԼՈՅՍ ԸՆԾԱՅԱԾ
ՉՈՐՍ ԳՐԱԿԱՆ
ԱԾԽԱՏԱՍԻՐՈՒԹԵԱՆՑ
ԱՌԻԹՈՎ

Հովանաւորութեամբ

ԳԵՐԾ. Տ. ՅՈՎՆԱՆ Ս. ԱՐՔ. ՏԷՐՏԷՐԵԱՆ
Բարխիմեոս Առաջնորդ Հայց. Առաք. Եկեղեցւոյ Արեւմտեան Թեմի

Մասնակցութեամբ՝
ԹԷՔԷԷԱՆ ՄԾԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ ՄԾԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ և
ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Հանդիսավար՝
ԲԱՐՍԵՂ ԳԱՐԹԱՂԵԱՆ

Ձեկուցողներ՝
ԴՈԿՏ. ԶԱԻԷՆ Ա. ԲԷՆՅ. ԱՐԶՈՒՄԱՆԵԱՆ
ՀՈԳԾ. ՊԱՐԷՏ Ծ. ՎՐԴ. ԵՐԵՑԵԱՆ
ՍԱՐԳԻՍ ՄԱՃԱՌԵԱՆ և ՅԱՐՈՒԹ ՏԷՐ ԴԱԻԹԵԱՆ

հինգշաբթի, Մայիս 24, երեկոյեան ժամը 7:30-ին
հայց. Եկեղեցւոյ Արեւմտեան Թեմի Առաջնորդարանի
Անդրանիկ Չորայեան Թանգարանի սրահին մէջ
3325 Glenoaks Blvd., Burbank, CA 91504

Մուտքը՝ ազատ
Հիւրասիրութիւն յաւարտ շնորհանդէսի

«ԲԱՆԱՍՏԵՂԾԻ ՍԻՐՏԸ» ՆԱՄԱԿՆԵՐՈՒՄ (Վահե-Վահեանի՝ Արամ Սեփեթճեանի կազմած նամականին)

ՔՆԱՐԻԿ ԱՐՐԱՀԱՄԵԱՆ

Մայիսի 4-ին Հայաստանի Գրողների Միութեան կրթական կազմակերպության կողմից «Բանաստեղծի սիրտը» խորագրով նամականու շնորհանդէսը, որը օրերս հրատարակուել է Պէյրուսթում՝ ճանաչուած արձակագիր, խմբագիր, ընկերային գործիչ, Թէքէեան Մշակութային Միութեան Լիբանանեան Շրջանակի ատենապետ Արամ Սեփեթճեանի ջանքերով: Վերջինս մասնակցում էր Գրողների Համահայկական 6-րդ համաժողովին, եւ ինչպէս նշեց հանդիսավար, բանասիրական գիտութիւնների դոկտոր, Պրօֆ. Մուրէն Դանիէլեանը, ձեռնուռնայն չէր եկել Երեւան:

Հանդիսութիւնը բացման խօսքով պատուեց Հայաստանի Գրողների Միութեան Նախագահ Լեւոն Անանեանը, որն ընդգծեց լիբանանահայ աւագ սերնդի անդուլ ջանքը՝ Սփիւռքի դասական շրջանը իր մեծերով, նրանց բազմապիսի խորհուրդներով ու դասերով նորօրեայ ժամանակներին կապելու գործում: Վերնագրից բխում է Ա. Սեփեթճեանի գլխաւոր պատգամը. սա ոչ միայն Վահե-Վահեանի սիրտն է, որ կտակուծւմ է մեզ, այլեւ անցեալ դարակէսի սփիւռքահայ գրականութեան շունչն է, որ հասնում է մեր օրերը՝ նոյն անաղարտութեամբ, նոյն մաքրութեամբ, ինչպիսին բանաստեղծի երազն է:

Լ. Անանեանը Ա. Սեփեթճեանին յանձնեց ՀՀ Սփիւռքի Նախարար Տկն. Հրանուշ Յակոբեանի ուղերձը եւ նախարարութեան «Ուրիշամ Սարոյեան» յուշամեդալը, որին նա արժանացել է գրական վաստակի համար: Հեղինակն ստացաւ նաեւ ՀԳՄ լիբրալ անդամի կարգավիճակ:

Բանախօս Ս. Դանիէլեանը հանգամանալից բնութագրեց Վահե-Վահեանի բանաստեղծութիւնը՝ իբրեւ անցեալ դարակէսի քնարերգութեան բարձրագոյն արտայայտութիւն, իբրեւ Թէքէեանական դարոցի արդիւնաւոր շարունակականութիւն: Նամականու մէջ ստղանցում են Սփիւռքի գրականութեան երեւելի բոլոր դէմքերը, որոնց գրոյցներից յառնում է տագնապի, յոյսի, առօրեայի հաւաքական գագոցութիւնը: Մասնաւորելով իր խօսքը՝ նա կարծիք յայտնեց, որ եթէ Վ. Թէքէեանը շարունակում էր Մշակութային Հայաստանի նորոգութիւնը՝ անանցեալ Տէրեանից, Շուշանեանից եւ միւսներից մինչեւ Մուշեղ Իշխան, ապա Վահե-Վահեանը, հակառակ քնարական խոր ներթոճուածութեան, փորձեց մի քայլ առաջ գնալ՝ իր քերթուածներում երեւան բերելով առարկայադիր Հայաստանը՝ որպէս «յարալէզներու դաւաճանութեան» իմաստափոխութիւն, որպէս «Յարալէզներու հաշտութիւն», քանի որ «Անի»ի հռչակաւոր խմբագիրը դարձաւ առաջիններից մէկը, որն ուղիղ երկխօսութիւն սկսեց հայրենի ափերի հետ: Քաջ գիտենք, թէ ինչ աշխատատար է նամականի պատրաստելը: Մեր առջեւ գրողն է, ժամանակի ուխտաւորը: Ա. Սեփեթճեանն այս գրքի վրայ կարող էր աշխատել տասնեակ տարիներ, սակայն գիրքը արագ հրատարակ իջաւ: Կարծում ենք, պատճառն այն է, որ Վահե-Վահեանը տասնեակ տարիներ եղել է Ա.

Սեփեթճեանի կենսագրութեան հարուստ մէկ մասը, էպոս նպաստել գրողի ծննդին: Ամէնից կարեւորը գիտական անձանձիր աշխատանքն է: Պատմուածագիր Արամ Սեփեթճեանն այստեղ մեզ ներկայանում է իբրեւ հմուտ բանասէր: Ա. Սեփեթճեանը միշտ ներկայութիւն է եղել Հայաստանում, թէպէտ մեզ չի շփացրել յաճախակի այցելուով: Բնութիւնով աշխոյժ մարդ՝ այս մի քանի օրերին հասցրեց զարմացնել կենսասիրութեամբ. մասնակցել է համաժողովի աշխատանքներին, տարաբնոյթ հանդիսութիւնների, տեսակցել Վահափառ Տիրոջ հետ, եղել Երեւանի թիւ 179 դպրոցում արեւմտահայ բանաստեղծներին նուիրուած հանդէսին: Չորս տարի է նա խրախուսում է մանկավարժական համալսարանի բանասիրական բաժանմունքի ուսանողների գրական-ստեղծագործական աշխատանքները:

«Ահա թէ ինչու,- յայտարարեց Ս. Դանիէլեանը,- Խ. Աբովեանի ան. Հայկական Պետական Մանկավարժական Համալսարանի Ռեկտոր, Պրօֆ. Ռուբէն Միրզախանեանը համալսարանի 90 ամեակի յոբելեանական շրջանակներում Ա. Սեփեթճեանին արժանացրել է «Մանկավարժական Համալսարան» յուշամեդալի, որը ռեկտորի անունից յանձնուծւմ եմ Ձեզ»:

Սլաւոնական Համալսարանի հայտնի լեզուի եւ գրականութեան ամբիոնի վարիչ, բանասիրական գիտութիւնների դոկտոր Ազատ Եղիազարեանն ասաց, որ երկու օր առաջ ստացած գրքի արժանիքների եւ թերութիւնների մասին դժուարանում է խօսել, սակայն այստեղ հետաքրքրականն այն է, որ երեւան են հանուում ոչ միայն սփիւռքահայ գրողական միջավայրը, այլեւ հայաստանեան խոր կապերը:

Երեւանի Պետական Համալսարանի հայ նորագոյն գրականութեան ամբիոնի վարիչ, Պրօֆ. Վագէէն Գաբրիէլեանը նոյնիսկ համեմատական աշխատանք կատարելու հնարաւորութիւն է ունեցել՝ կապուած Վահան Թէքէեանի, Վահե-Վահեանի եւ Շահան Շահնուրի նամակների հետ: Վահե-Վահեանը գրականութեան եւ բանաստեղծութեան մէջ էր, ինչպէս Վահան Թէքէեանը: Նա իր «Անի»ով կանգնած էր Անդրանիկ Մառուկեանի »Նայիրի« ի կողքին: Վահե-Վահեանը համեմատաբար քիչ գրքեր է հրատարակել, բայց խմբագրական վիթխարի աշխատանք է ծաւալել: Նա կազմել է Մատթէոս Ջարիֆեանի գիրքը, Թէքէեանի հարիւրամեակի «Հատընտիր»ը: Բանախօսը ծանրացաւ նաեւ Վ. Թէքէեանի եւ Վահե-Վահեանի բանաստեղծական նմանութիւնների վրայ: Վահե-Վահեանի մոտաւոր ուրախացում էր Վ. Թէքէեանին: Վահե-Վահեանը շարունակեց արեւմտահայ բանաստեղծութեան հետ ուղիղ կապը: Նամակների մէջ երեւան է գալիս գրողը, քննադատը եւ մարդը: Մենք շնորհակալ պէտք է լինենք Արամ Սեփեթճեանին կատարած այս գործի համար, զուցէեւ Վահե-Վահեանին, որ հիմնականում պահել-պահպանել է նամակները՝ կարծես հենց Ա. Սեփեթճեանի համար: Նամականի պատրաստելը գիտութիւն է. կազմողը գործ ունի ոչ միայն անհատականութեան, կենսագրական ինդիւիդուալի, այլեւ իւրատեսակ կերպով խաղարկում է կերպարներ, որոնք հական դեր ունեն

գրողի կեանքում: Դա արդէն գրականութիւն է:

Երեւանի Պետական Համալսարանի հայ գրականութեան ամբիոնի վարիչ, Պրօֆ. Սամուէլ Մուրադեանն էլ դեռ չի հասցրել ամբողջութեամբ ընթերցել գիրքը: Նրան առանձնապէս գրաւել է Արամ Սեփեթճեանի դասակարգումի փորձն ու կարգապահութիւնը: 1930-1992 թթ. ընդգրկող նամականին մեզ համապարփակ պատկերացում է տալիս հայրենիք-Սփիւռք շարաբերութիւնների, գրական եւ մարդկային կապերի մասին: Վահե-Վահեանը մշտապէս բաբախող սիրտ էր, որ տարածուած էր վերջին տասնամեակների գրականութեան ընթացքի վրայ: Վահե-Վահեանն իսկապէս կենդանի կամուրջ էր հայրենիքի եւ Սփիւռքի միջեւ: «Այս նամականին կազմելը, հրատարակելը, ծանօթագրելը, մեկնաբանելը, ոչ միայն անձնանունների, այլեւ տեղանունների բառարան կազմելը ինքնին կոթողային աշխատանք է, ինչը պատիւ է բերում ոչ միայն Ա. Սեփեթճեանին, այլեւ մեր գրագէտ շրջանակներին»:

Իր խօսքը Վարտին Ս. Մուրադեանը չմոռացաւ նաեւ Սեփեթճեան մարդու արժանիքների մասին արտայայտուել:

Հայ Բարեգործական Ընդհանուր Միութեան հայաստանեան գրասենեակի տնօրէնի պաշտօնակատար Յովիկ Էօրդէքեանը շնորհաւորեց սփիւռքահայ տաղանդաւոր բանաստեղծի սիրահարներին, բարեկամներին, համախոհներին ու աշակերտներին՝ «Բանաստեղծին սիրտը» խորագրով նամականու լոյսընծայման առիթով, որը գալիս է հարստացնելու նրա ողջ ժառանգութիւնը: Նա Հ.Բ.Ը.Մ. Կենտրոնական վարչութեան անունից ողջունեց գրքի լոյս ընծայումը, շնորհակալութիւն յայտնեց հատորի խմբագիր, գրող, հասարակական գործիչ Պրն. Արամ Սեփեթճեանին՝ բժախնդիր, ծանրակշիռ ու նուիրեալ աշխատանքի, Վահե-Վահեանի որդուն՝ Յովակ Ապտայեանին ու նրա տիկնոջը՝ Շաքէին՝ գրքի հրատարակութեան հոգատարութեան համար, յոյս յայտնեց, որ առաջիկայում Երեւանում մենք կ'ունենանք Վահե-Վահեանի անունով հանրակրթական դպրոց:

Ընդդնում ապրող բանաստեղծ Մանուէլ Աղամեանը բախտ է ունեցել Պէյրուսթում աշակերտելու Վահե-Վահեանին, շփուելու նրա հետ եւ մինչեւ այսօր վառ է պահում ուսուցչապետի նրբանկատ մանկա-

վարժական մեթոդները: Մ. Աղամեանը շնորհաւորեց Արամ Սեփեթճեանին բարեխիղճ աշխատանքի համար:

Գէորգ Եագրճեանը նոյնպէս աշակերտել է Վահե-Վահեանին: Եւ եթէ նա հիմա Հայաստանում է, պարտական է հենց Վահեանին:

Խօսք ասաց նաեւ պէյրուսթահայ Արտեմիս Լեպէճեանը:

Հանդիսութեան աւարտին շնորհակալական խօսքով հանդէս եկաւ Արամ Սեփեթճեանը. «Եկած ենք այստեղ խօսելու Վահե-Վահեանի մասին, մեր աշխատանքը մէկ կողմ. մերը պատրաւորութիւն է: Ի՞նչ է սփիւռքահայ գրողի համար գրականութիւնը. ան կու գայ երկարաձգելու, յարատեցնելու արեւմտահայ գրականութիւնը, կերպով մը կազմելու անոր շարունակականութիւնը: Մենք արեւմտահայ լեզուն ունինք իբրեւ պահանջատիրութիւն: Օրինակելի ուսուցիչը, մտաւորականը, գրագէտը, քննադատը եւ գրականագէտը կան այս գիրքին մէջ: Կը կարծեմ, Վահե-Վահեանին տուինք այն, որ պարտաւոր էինք»:

Արամ Սեփեթճեանը շնորհակալութիւն յայտնեց ՀՀ Սփիւռքի Նախարար Տկն. Հրանուշ Յակոբեանին՝ իրեն «Ուրիշամ Սարոյեան» յուշամեդալով պարգեւատրելու համար. «Ասիկա պատիւ մըն է, սակայն «պատիժ» պէտք է ըլլայ, եթէ ձախողիմ յետագայ առաքելութեանս մէջ»: Լիբանանահայ արձակագիրը հպարտ է իրեն զգում ՀԳՄ լիբրալ անդամ դառնալու առիթով՝ «Ձեզմէ մէկն եմ այլեւս, կ'ուզեմ ըսել, թէ կերպով մը միշտ Հայաստանի մէջ ըլլալու եմ»: Նրան առանձնապէս յուզեց Խ. Աբովեանի ան. Մանկավարժական Համալսարանի Ռեկտոր Ռուբէն Միրզախանեանի գնահատութիւնը եւ ուղերձը. «Պիտի շարունակեմ «Սփիւռք» Գիտաուսումնական Կենտրոնի հետ գիտական-մանկավարժական եւ ստեղծագործական առընչութիւններս, որով եւ կ'արժեւորեմ առաջին հերթին ինքզինքս»:

Նա շնորհակալութիւն յայտնեց Հ.Բ.Ը. եւ Թ.Մ. միութիւններին, որոնք իր կենսագրութեան ու քայլարշաւի մաս են կազմում: Վերջում երախտագիտութեան զգացական բաժին ուղղեց բոլոր ելոյթ ունեցողներին:

Հանդիսութեան աւարտին մասնակիցներն ունկնդրեցին աշուղ Նազելու «Մատուռ» երգը: Հնչեցին հատուածներ Վահե-Վահեանի բնութագրիչ նամակներից:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ
«Յուշարձան Ուսուցչապետ Բենիամին Ժամկոչեանի»

Լաթակազմ, մաքուր տպագրութեամբ, 580 էջերէ բաղկացող գիրքը: Ժողովածուն լոյս ընծայուած է Բենիամին Ժամկոչեանի նախկին սաներուն կողմէ, որպէս երախտագիր տուրք անոր ծննդեան 115-ամեակի առիթով:

Յուշարձան ժողովածուն, նաեւ իր մէջ կ'ամփոփէ իրենց սիրեցեալ տնօրէնին կրթական, մանկավարժական, ազգային-մշակութային, Պէյրուսթի Սահակեան վարժարանի կէս դարեայ կենսապատումը:

Յուշարձան ժողովածուն կը մատուցէ Բենիամին Ժամկոչեանի ժամանակակիցներուն յուշերու ծաղկաբաղդը: Սրտաբուխ նուէրով գիրքէն օրինակ մը ստանալու համար հեռագրեմք՝ 626-797-7680 կամ 818-429-2322 թիւերուն:

ԿԵՅՑԵՆ ՄԵՐ ՆՈՐԵԿՆԵՐԸ

ԳԱՐՈՒՇ ՀԱՐԵԱՆՑ

Արդէն երկու տարի է, որ համակարգչային «Facebook» ընկերային ցանցի շնորհիւ քաջատեղեակ եմ Հայրենիքում եւ հայ Սփիւռքում բնակուող տակաւին երիտասարդ, գուսպ արձակագիրները ու բանաստեղծների հեռանկարային յայտերին, աչքի ընկնող գրական բանիմաց, աշխոյժ անցուղարձերին: Ծանաչում եմ լաւերին անուն անուն: Նրանք յետերկրաշարժեան եւ յետպատերազմեան սերունդն է, մի խումբ շնորհալի հայ բանաստեղծներ եւ բանաստեղծուհիներ, ովքեր ժառանգելով տոկունութիւն ու ըմբոստութիւն, կարծես ապացուցելու են եկել երկրաշարժից եւ Արցախեան պատերազմից թրծուած հայոց մեծ գենաֆոնդի ներկայ շարունակականի յղթարշաւը՝ նաեւ մեր հայեցի արդի հաւաքական գեղարուեստական գրականութեան տիրոջութեամբ... Բնական աղէտներն ու արհաւիրքներն ակամայ տաղանդներ են ծնում: Անթաքուց մի հրճուանք է պատում ինձ: Հպարտութիւնն է պարուրում ու բարուրում հոգիս, երբ հնարաւորինս ընթերցում եմ նրանց հասուն, իմաստալից, ասելիքով բեռնաւորուած տողերը: Սեւակեան ըմբռնումով՝ «գալիս են նրանք ճիշտ ժամանակին», քանզի ձեռնուկն չեն եւ պիտի կուռն անտարբերութեան խուլ ու համր պատի ու պատնէշի դէմ ճիշտ այնպէս, ինչպէս մենք... Իմ սերունդն էլ ի՛ր անբարոյ ժամանակի դէմ յանդիման յայտնուեց, լուրջ ըմբոստացաւ, ծառս եղաւ՝ հաստատելու համար ստեղծագործական ի՛ր իրաւունքը: Գրական ազատութիւնն ու անկախութիւնը, որոնց խախուտ հիմքերը մեզանով էլ ամրացան, իրօք այսօր հանգիստ փուռն են դէպի բարձունք տանող իրենց մեծ ողնաշար ճանապարհը քանքարաւոր, միջավայր ստեղծող նորեկների՝ Լուսին Ամարայի (Ամիրխանեան), Տաթևիկ Ոսկանեանի, Նելլի Ռուսեանի, Նանէ Արծրունու, Արմինէ Պետրոսեանի ու այլոց ինքնատիպ, ուշագրաւ եւ ճկնակամ, պատկերաւոր մտածողութեան առաջ: Փառք ու պատիւ մեր ինքնատիպ, վճիտ, երիտասարդ, գրագէտ, շնորհքով նորեկներին, ի շարս որոնց գրական համարձակութեամբ, արձակ եւ հափածոյ թարմիր վճիտ-

ներով այսպէս է արդէն առանձնանում Ռի-Ման (Խաչատրյան).
 Թիթեռները անտառներ են հրդեհում,
 Կաշաղակները սէր են երգում երկնքին,
 Իսկ ես ինձ երկնքի տեղ դրած՝ Սպասում եմ, որ հրդեհներն հասնեն նաեւ ինձ...
 Ներշնչանքի ակունքը գուլալ է եւ յորդաբուխ: Բնաւ էլ չի խանգարում հափածոյ կամ արձակ համարձակութիւնը: Հառաչանքն անգամ նրա երիտասարդ հոգու պայծառ տրամադրութիւնից է սերում եւ այնքան ինքնավստահ, որ ինքնատիպութիւնը կասկած չի հարուցում: Ռիմա Խաչատրեանի ներաշխարհի հակակշռութիւնն ու ստեղծագործական ուսկն արդէն իսկ չեն ընկրկում, նոյնիսկ աճող վարպետութեան հետ հակառակ ընթացող, թուացեալ նահանջի պահին, որոնք շրջանցում են նրա ասելիքով բեռնաւորուած տողերի, անկախ պատկերների հաշուին:
 Կարելոր մի բան եմ նկատում նաեւ, որ տակաւին ուշիմ ուսանողուհու կարգավիճակի տարիքում՝ քսանամեայ այս աղջնակի դասագրքային կարդացածութիւնը չի զգացում, ասես նրա ինքնաբուխ տողերում ահար է բացարձակ ազդեցութիւն փնտռելը, նմանութեան ծուռ եզրեր նկատելը... Եւ դա առաջին խրախուսանքն է, որ թեւ է տալիս պայծառ երիտասարդութեամբ ու հայրենի հոգսերով տուայտող այս բանաստեղծ պարմանուհուն: Այո, չիրաւի, ստոյգ մեկնույթ է, թէ ով շարունակում է արդէն գրել, նա չի սկսում, գրօ չի որոնում, այլ՝ միաւորի ընտրութիւն է կատարում, որ որակի երկանիչ թիւը դարձնի եռանիշ, քառանիշ ու... եօթանիշ: Տարաշափութեան բաւարար իմացութեամբ, սպիտակատրոփ ու կանոնիկ բանաստեղծական ձեւերն ու ոճերը խառնելով միմեանց, Ռիմային յաջողում է հասնել միաձոյլ տրամադրութեան, որն առանց աւելորդ միջնորդութեան՝ վարակիչ է, չի շարժան, կանացի.
 Դու հենց արդպիսին ես՝ Լուսին Չոկուած մէկը, Շողերից շեղուածն Ու ամենաթեքը...
 Էլ ի՞նչ երիտասարդութիւն՝ առանց սիրոյ տուայտանքների: Չափազանց կիրթ է եւ ազնուաբարոյ քնարական հերոսուհին: Այլա-

բանութիւններում անգամ, որոնք ներաշխարհի սեփական գոյածեւեր են, Ռիման բնաւ չի սայթաքում, ընդհակառակը՝ ձեռք է մեկնում իր ընթերցողին, հափածոյ խաչմերուկն իր նման անսայթաք անցնելու համար էլ գործադրում իր առանձնակի սէրն ու հոգածութիւնը.
 Վաղը խոստանում եմ քեզ նորից սիրել,
 Բայց այսօր դրա համար ուժերս սպառուել են,
 Վաղը կը լինեմ նոյնը, ինչ երէկ.
 Բայց այսօր մեզ կապող թելերը վառուել են...
 Թեւ առ թել, ջիղ առ ջիղ եւ լաւ իմաստով փաստի առաջ են կանգնած հայրենի գրասէր հրատարակիչներն ու մեր Հայաստանի գրողների միութեան երիտասարդական բաժինը: Ինչպէս պատգամաւորութեան թեկնածուների համար են սահմանում հաւասարակողմ պայմաններ, այնպէս էլ պէտք է վերաբերուեն երիտասարդ գրողների նկատմամբ, թէեւ անտաղանդներն ու «ապաշորները իրենք են սողակում», բայց, այսուամենայնիւ, իսկապէս այս շնորհալիներից մէկի պարագային էլ նոյնիսկ՝ «մաղաթը պարկուծ չես թաքցնի», էլի դուրս կը գալ արեւ կողի ճիշտ այնպէս հետաքրքիր, ինչպէս ներքոյ յիշեալ քառատողում է.
 Այնժամ, երբ մի օր, գիշերում մի վառ,
 Թուաց՝ հեռու ես իմ սրտի դռնից,
 Առանց թակելու՝ սէրդ ներս եկաւ,
 Առանց հարցնելու՝ գնում է ինձնից:
 Ռի-Մայի գրագէտ, հաւասարակշռուած, բառապաշարով, բարի, իմացական հայերէնով շարադրուած բանաստեղծութիւններում հեշտ է գտնել ու դրուատել այն առաջընթացայինը, որով էլ պայմանաւորուած է հայ արդի ողջ ամենաերիտասարդական գրականութիւնը, պոեզիան յատկապէս՝ իր բոլոր դրսեւորումներով, ինքնահաստատման, թրծման եւ շարունակելի մաքառման, մաքրման, վարպետութեան պարտադրած գիտակ-

ցութեամբ, սեփական քայլերով էլ դժուար երթի ելած: Այսօր ողջ նորեկների կենսագրականներում աչքի ընկնող յատկանիշերից մէկն էլ բարձրագոյն կրթութեան ձգտող հայեցի բացայայտ եռանդով, ճիգով ու յամառութեամբ սոգորուն գոհունակութեան առկայութիւնն է, իրօք մերօրեայ համաշխարհային առաջադէմ գրականութեանը ծանօթ լինելն ու տեղեկացուած մնալն է... Բերրի են հայոց հայրենիքի ազատութեան եւ անկախութեան ընձեռած հնարաւորութիւնները: Լրիւ յղթաճարելի են ազատ խօսելու եւ գործելու, սեփական խղճից, իրաւունքից ճշգրիտ օգտուելու մարտահրաւերները, որոնք պիտի լինեն ուղեցոյց, ուղենիշ, որ նորեկների գրական պայքարը անցնի ոչ թէ «կեանքի սենեակում», այլ արարչի անապական, կենսական սիրոյ կանաչ տարածութիւններում՝ պահպան հրեշտակների հարեւանութեամբ եւ յայտնութեան, ոգու, բազմաշնորհ առաքելութեան յանձնարարականով: Թող հենց այնպէս էլ լինի, ինչպէս նախանշուած է բարեգութ Մուսաների կողմից...
 Փառք Աստուծոյ, մեզանում արդէն վատահաբար ներկայացող եւ գրական սեփական ձեռագիր ունեցող, հայեցի տաղանդով գինուած մի սերունդ էլ է գալիս, որի առաջատարներից է հենց Ռիմա Խաչատրեան բանաստեղծուհին: Ի դէմս նրա, կեցցեն բոլոր հայ ամենաերիտասարդ, ինքնահաստատման վազբողի ելած, մեր գրող նորեկները: Թող երիցս օրհնուի նրանց եռագոյն ճանապարհը, ովքեր հասակակիցն են 21-րդ հարիւրամեակի ամենայն հայոց ազատութեան եւ մեծն անկախութեան: Սիրենք եւ խրախուսենք, գուրգուրենք ինքնատիպ եւ աստուածատուր շնորհով օժտեալ, երիտասարդ հայ գրչաւորներին: Քանզի նրանք են՝ Աբուլից մինչեւ Արագած, Մուսից մինչեւ Արարատ եւ Արարատներից մինչեւ Նեմրութ եւ անդին թագադրուող մեր վաղուայ գեղարուեստական խօսքի, գրական ազատաշունչ հերթափոխի ազգային ջահակիրները:

DOWNLOAD NOW

Available on the **App Store**

Available on **Android Market**

GLOBAL ART FOR PEACE
 Presents
Ethnic Armenian Folk Songs & Dance Ensemble
Van-Vasbouragan Gala

This will be an unforgettable event as we present an exclusive performance of Ethnic Armenian Folk Songs with the brilliant performer

Narine Shahbazian

Sunday, May 20, 2012
 at
 The Grand Ballroom
 of Sheraton Universal Hotel
 333 Universal Hollywood Dr.,
 Universal City, CA

*Fine Dining and
 Multiple Live Musical Performances*

For Tickets & Information
323-666-3501

ՍԱՐԳԻՍ ՔԱԼԱՇԵԱՆ

Շարունակում է 7-էն

րակչական գործը եւ «գնալ այն-տեղ, ուր ձեր ներկայութիւնը շատ աւելի կարեւոր են համարում ընկերները» (8): Աճրիման կը վերադառնայ Պաքու: Եւ իրօք, 1904 Դեկտեմբերին Պաքուի բանուորութեան ընդհանուր գործադուլը կայծ կ'ըլլայ, որպէսզի պայթի Ռուսաստանի Ա. Յեղափոխութիւնը: Պաքուի բանուորութիւնը զինելու եւ անոնց յեղափոխական ելոյթները ղեկավարելու համար, Ռուսաստանի Սոցիալ Դեմոկրատ բանուորական կուսակցութեան (ՌՄԴԲԿ) եւ ՄԴԶԿ-ի միջեւ կը կազմուի իսառն մարմին մը: Աճրիման աշխոյժ ձեւով կը մասնակցի յեղափոխական ելոյթներուն: ՄԴԶԿ-ՌՄԴԲԿ այս գործակցութիւնը վերջիններու համար կը ստանայ յատուկ նշանակութիւն: Հարցը այն էր, որ մինչ այդ, ՌՄԴԲԿ-ն կը մերժէր ազգային կազմով սոցիալիստական կուսակցութիւններու գոյութիւնը, այդ գտնելով անյարիր բանուորական շարժման միջազգային կազմով սոցիալիստական կուսակցութիւններուն հետ, գանձօքնկատելով բանուորական շարժման պառակտիչներ: Մինչդեռ, ՌՄԴԲԿ-ՄԴԶԿ գործակցութիւնը կու գար ապացուցելու որ այդպիսի գործակցութիւնները արդիւնաւէտ են: ՌՄԴԲԿ-ի համար հարցը կը ստանայ տեսական բնոյթ: Խօսելով բանուորութիւնը զինելու անհրաժեշտութեան պարագային ազգային սոցիալ-դեմոկրատական կուսակցութիւններու հետ գործակցութեան հնարաւորութեան մասին, Սթալին, վրացատառ «Պրոլետարիատիս Բրձոլա» («Բանուորի Կռիւ») թերթի իր յօդուածին մէջ (1905, Յունիս 15), կը բերէ Հնչակեան կուսակցութեան օրինակը գրելով. «Այդպիսի փորձ արդէն եղել է Պաքու, որտեղ փետրուարեան կոտորածից յետոյ մեր կոմիտէն, «Պալիստի-Պիպի Հէյլէթեան» խումբը եւ հնչակեանների կոմիտէն իրենց միջից զինման կազմակերպական յանձնաժողով առանձնացրին: Անպայման անհրաժեշտ է, որպէսզի այս դժուարին ու պատասխանատու գործը ընդհանուր ջանքերով կազմակերպուի, եւ մենք կարծում ենք, որ ֆրակցիոնական հաշիւներն ամէնից աւելի քիչ պէտք է խանգարեն բոլոր սոցիալ-դեմոկրատական ուժերի միաւորման այս հողի վրայ» (9): Այլու Ջափարիձէ եւս, ՌՄԴԲԿ 3-րդ համագումարին իր ունեցած ելոյթին մէջ, Հնչակեան կուսակցութեան հետ զինական այդ գործակցութեան կու տայ դրական գնահատական:

Ռուսական Ա. Յեղափոխութեան միջոցին, դարձեալ Պաքուէն սկիզբ կ'առնեն հայ-թաթարական բախումները, որոնք կը տարածուին Անդրկովկասի ամբողջ շրջանին վրայ: Հնչակեան կուսակցութիւնը այդ բախումները կը նկատէ ցարիզմին սադրանքը՝ ժողովուրդը յեղափոխական յորձանքէն հեռու պահելու նպատակով (10). ուստի կոչ կ'ընէ շմանակցիլ ազգամիջեան այդ բախումներուն (11): Սակայն, կարճ ժամանակ անց, ի տես ազգերի խուժանին կատարած խժոժութիւններուն, Հնչակեան կուսակցութիւնը կը կազմէ զինեալ շոկատներ ու կը նուիրուի հայ բնակչութեան պաշտպանութեան: Աճրիման, Պաքուի մէջ թէ այլուր կը գլխաւորէ հնչակեան խումբերը: Այդ կուսակցութեան ընթացքին, 1905 Փետրուարին ան ծանրօրէն կը վիրաւորուի: Մէկուկէս ամիս

կը մնայ հիւանդանոց եւ այդքան ժամանակ ալ բուժումը կը շարունակէ տան մէջ:

1905 Սեպտեմբերին, կուսակցութեան 5րդ համագումարին (Փարիզ), Աճրիման եւ Արծիւ (Տիգրան Յարութիւնեան) կը ներկայացնեն Պաքուի մասնաճիւղերը (Աճրիման՝ նաեւ Սիմֆերոպոլի մասնաճիւղը): Համագումարը կը քննարկէ Ա. Նազարբէկի կողմէ ներկայացուած գործունէութեան նոր ծրագիրը, որուն համաձայն, կուսակցութիւնը պէտք է բաժնուէր ամբողջապէս ինքնուրոյն երկու մասերու, Կովկասի շրջան՝ որ միայն պէտք է տանէր սոցիալիստական պայքար եւ թրքահայաստանի՝ որ պէտք է տանէր ազգ.- ազատագրական պայքար: Նախագիծին շուրջ յառաջ կու գան թեր ու դէմ կարծիքներ եւ բուռն վիճաբանութիւններ: Աճրիման կը քոտ ձեւով կը պաշտպանէ նոր ծրագիրը: Ռ. Խանազատի վկայութեամբ. «Ժողովի չափազանց ձգձգուելու ու խիստ ջղայնացնող բնաւորութիւն ստանալու հետեւանքով, պատգամաւոր Մ. Աճրիմանը, որ Պաքուի բանուորներից շատ երես առած ու շփացած երիտասարդ էր, չէմ յիշում ինչ առիթով նկատողութիւն ստանալով օրուան նիստի նախագահից, սաստիկ վիրաւորուեց ու հեռացաւ, հրաժարուելով ոչ միայն այնուհետեւ նիստերին մասնակցելուց, այլեւ իր պատգամաւորական կոչումից» (12): Համագումարը նուազագոյն ձայնով կ'ընդունի կուսակցութիւնը մէկ եւ միասնական պահելու տեսակէտը:

Պաքու վերադառնալէ ետք, Աճրիման դուրս կու գայ հնչակեան շարքերէն: Ան, իր հրաժարական նամակը կ'եզրափակէ այսպէս. «Միայն ունենալ սոկոլուութիւն ու կամք, աշխատելու ընդունակութիւն ու սէր, եռանդ եւ անձնագոհութիւն - թէկուզ մէն միակ: Այդպէս էր եւ իմ առաջին յեղափոխական աշխատանքիս օրերին: Այդպէս միակ հեռանում եմ այժմ» (13):

Շատ չանցնիր եւ Աճրիմանի եզրափակիչ խօսքի տողատակին թաքնուած միտք բանին աւելի յատկ կը դառնայ:

Ռուսական Ա. Յեղափոխութիւնը կը ճնշուի ցարական իշխանութեան կողմէ: Կը սկսի «ստոլիպինեան ռեակցիա»ի ժամանակաշրջանը: Հրապարակ կու գան ռուս ծայրայեղ ազգայնական, միապետական խմբաւորումներ, որոնք ուսուիրականութեան կողքին հաշուեյարտոր կը տեսնեն յեղափոխական ուժերուն հանդէպ: «Սեւ Հարիւրակային» կոչուող այս ուժերուն որպէս հակազդեցութիւն, յատկապէս Պաքուի մէջ ծնունդ կ'առնեն ծայրայեղ ձախ-անարխիստական խմբաւորումներ, որոնք ընդհանուր անունով կը կոչուին «Կարմիր Հարիւրակայիններ»: Աճրիման (որ այդ շրջանին կ'օգտագործէ նաեւ Սեւուհի ծածկանունը) կը դառնայ «Կարմիր Հարիւրակային» խմբաւորման պարագլուխը: Վերջիններս ահաբեկչական գործողութիւններ կը կատարեն պետական պաշտօնեաներուն եւ հարուստներու հանդէպ: Անոնք նաեւ սպառնազրեարով փրկագին կը պահանջեն հարուստներէն: Շարժումը դուրս կու գայ իր գաղափարական հուսով: «Ինքը (Աճրիման Ե.Ճ.) սպրում էր կարօտութեան մէջ եւ իրար ետեւից թուցիկներ ու գրքոյկներ հրատարակում անար-

խիզմին նուիրուած: Բայց նրա համախոհները դարձել էին արիւն-ուռչտ պորտաբոյծներ, որոնք նիւթական անսպառ միջոցների համար նորանոր գոհեր էին պահանջում» (14): Կարգ մը հարուստներու դէմ կատարուած անտեղի եւ չարդարացող ահաբեկումները, «Կարմիր Հարիւրակային»ներուն դէմ կը հանէ ամբողջ քաղքենի դասակարգը, որոնց հովանաւորութեամբ Դաշնակցութիւնը անոնց դէմ պայքարի կը հանէ մարտական խումբ մը՝ «Կանաչ Հարիւրակայիններ»: Այս խումբը կը ղեկավարէր հին ֆետայի, Խանասորի արշաւանքին մասնակցի Թադէոս Ամիրեան: «Այդ խմբակները («Կարմիր Հարիւրակային Ե.Ճ. » այնքան ծայրայեղութեան հասցրին, որ դաշնակցութեան տեղական կոմիտէն ստիպուած եղաւ դրանց հետեւիլ ու հալածել եւ մի քանիսին արդէն զինաթափ է արել ու ցրուել»: Կը գրէ «Դրօշակ» (15):

«Կանաչ Հարիւրակայիններ»ուն կողմէ կը սպաննուի նաեւ Աճրիման: Այս մասին «Մշակ» կը գրէ. «Հոկտեմբեր 5ին Պաքու, ցերեկուայ ժամը 12:00ին, Կոլիւպաքինսկի փողոցի վրայ, հայոց եկեղեցական տան մօտ ատրճանակի գնդակի մի հարուածով անյայտ մի անձ վիրաւորել է Ս. Քալաշեանցին քներակից որ Միքայէլեան հիւանդանոց տարուելուն պէս մեռեր է: Այս առիթով «Պաքու» լրագիրը հաղորդում է, որ Հայ Յեղափոխական Դաշնակցութեան Պաքուի քաղաքային կոմիտէն մի թուցիկ է բաց թողել, որով հերքում է քաղաքի մէջ տարածուած փրոփոքացիական լուրերը, որ իբր թէ հանգուցեալ Քալաշեանցին սպաննել է Դաշնակցութեան անդամներից որեւէ մէկը» (16): Ակնարկուած «թուցիկ»ը իր ազդեցութիւնը չի գործէր եւ հանրային կարծիքին մօտ կը մնայ այն հաստատ համոզումը որ ոճիրին հեղինակը «Կանաչ Հարիւրակային»ն էր:

Աճրիմանի սպանութիւնը, ձախ-անարխիստական խումբերու գործունէութեան վերջ չի դնէր: Ընդհակառակը, գաղափարական Աճրիմանին բացակայութեամբ, անոնք ամբողջապէս կը վերածուին ապաքաղաքական աւազակային խմբակներու: «Անիշխանականների պարագլուխ Աճրիմանի ողբերգական

սպանութիւնից յետոյ՝ քաղաքում մէկը միւսից յետոյ սկսեցին երեւան գալ սրիկայական, աւարաուու, կողոպտիչ խմբեր՝ ծածկուած անիշխանական անուան տակ: Կառավարութիւնը ամենափոքր կասկածուողին անգամ սկսեց ձերբակալել: Ընհանուր կարծիքն է, որ այս վերջին բոլոր ձերբակալութիւնները հետեւանք են մութ ուժերի մատնութիւնների: Ինչ էլ որ լինի, անիշխանականները (որպէս գաղափարական շարժում. Ե.Ճ.) գրեթէ արմատախիլ եղան», կը գրէ «Հնչակ» (17): Միւս կողմէ, «Կանաչ Հարիւրակայիններ»ն ալ, իրենց հերթին կը վերածուին անհակակուելի, սանձարձակ խմբաւորման մը ու ահաբեկչութիւն-հակահաբեկչութիւն պայքարը կ'երկարի մինչեւ 1907:

Ճիշդ է, որ Աճրիման իր յեղափոխական եռանդին պատճառով կը սայթաքի ու իր կեանքի վերջին տարին կը գործէ Հնչակեան կուսակցութեան դուրս և կուսակցութեան կողմէ դատապարտուած ձեւերով, բայց այն իրողութիւնը որ ան իր գիտակցական ամբողջ կեանքի ընթացքին գաղափարական նուիրումով կը ծառայէ կուսակցութեան կազմակերպչական-յեղափոխական աշխատանքներուն՝ զինք կը դարձնէ 125-ամեակի կերտիչներէն մին:

Պատմական հետաքրքրութեան համար ըսենք թէ «Կանաչ Հարիւրակայիններ»ու պարագլուխը՝ Թադէոս Ամիրեան, կը շարունակէ իր կուսակցական գործունէութիւնը մինչեւ 1918 ու կը մասնակցի Պաքուի ինքնապաշտպանութեան կռիւներուն: Երբ Ս. Շահումեան եւ իր ընկերները «ցենզրոկասպի» կառավարութեան կողմէ կը բանտարկուին, Թ. Ամիրեան կը նշանակուի անոնց բանտապահ: Պաքուի անկումի օրերուն, ձերբակալուած պոլիէիկները ազատ կ'արձակուին ու անոնց կը տրամադրուի նաև մը՝ քաղաքէն հեռանալու համար: Պոլիէիկներուն հետ նաև կը բարձրանայ նաև բանտապահ Թ. Ամիրեան: Եւ երբ անգլիական մարտանաւերը կը կեցնեն պոլիէիկներուն նաև ու սպա կը զնդակահարուի նաև Թ. Ամիրեան ու այդ ձեւով պատմութեան մէջ կը լիշատակուի որպէս «Պաքուի 26 կոմիսարներէն» մին:

Պատմութեան ծիծաղելի պատահականութիւններէն...:

*****

ԾԱՆՕԹԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

1. «Արձանագրութիւն Պիպի Հէյլէթի Պատգմ. Ժողովին», 1905 Ապրիլ 23: Հնչ. արխիւ (կրկնօրինակ):
2. «Նորք», 1922, թիւ 2. Դ. Անանուց, «Հնչակեանների Հարումը Ռուսաստանի Յեղափոխութեան ու Սոցիալիզմին»:
3. «Հայրենիք», 1929 Ապրիլ, թիւ 6 (78). Ռ. Խանազատ, «Հայ Յեղափոխականի Յուշերից»:
4. ՀՀԲԿԿՊ, ֆ. 4045 ց. 1, գ. 38, թ. 26-27: Կրկնօրինակը Հնչ. արխիւ. «Կարօի Նամակը Ա. Կրիմեանին» Պաքու, 1903 Սեպտեմբեր 4:
5. Արձանագրութիւն «Պաքուի Ռայոնի Գոյր Մասնաճիւղերից Բաղկացած Խառն Ժողովին», Դեկտեմբեր 6, 1903: Հնչ. արխիւ (կրկնօրինակ):
6. «Երդմնագիր Գիւղական Ռայոնի» թիւ 2, 4, 5 եւ 6, 1904 Փետրուար 22, 25 եւ 26: Հնչ. արխիւ (կրկնօրինակներ):
7. «Հնչակեան Հայ Սոց. Յեղափոխական Կուսակցութեան Մուրատ Մասնաճիւղի Նամակը Ա. Կրիմեանին», Պաքու, 1904 Դեկտեմբեր 7: Հնչ. արխիւ (կրկնօրինակ):
9. Սթալին, «Ընդհանուր Երկիր», Ա. Հ. Երեւան, 1946 էջ 152:
10. «Հնչակ», 1906 Յունիս, քոթակից «Նամակ Թիֆլիսից»:
11. Կոչ «Պաքուի Հայ Եւ Թուրք Հասարակութեան», Հնչակեան Կուսակցութեան «Ընկեր», «Մուրատ» եւ «Բանուոր» մասնաճիւղեր, Պաքու, 1905, Փետրուար 12: Հնչ. արխիւ (կրկնօրինակ):
12. «Հայրենիք», 1929 Մայիս, թիւ 7 (79) Ռ. Խանազատ, «Հայ Յեղափոխականի Յուշերից»:
13. «Ա. Կրիմեանի Նամակը (Հնչակ. Կուս.) Գալիկի Պաքուի Ռայոնի Կոմիտէին» Պաքու, 1905 Դեկտեմբեր 17: Հնչ. արխիւ (կրկնօրինակ):
14. «Նորք» 1922, թիւ 2:
15. «Դրօշակ», 1906, Հոկտեմբեր 11:
16. «Մշակ» 1906, Հոկտեմբեր 11:
17. «Հնչակ», 1906 Դեկտեմբեր, Պաքուցի, «Նամակ Պաքուից»:

ՄԱՐՁԱԿԱՆ

ԼՈՆՏՈՆԻ ՈՂԻՄՊԻԱԿԱՆ ԽԱՂԵՐՈՒՄ ԶԱՅԱՍՏԱՆ ԿԸ ՄԱՍՆԱԿՑԻ ԵՕԹ ԸՄԲԻՇՆԵՐՈՎ

Այս ամառ Լոնտոնի մէջ տեղի ունենալիք Ողիմպիական խաղերուն Հայաստան կը մասնակցի տարբեր մարզաձևերու մրցումներուն: Ազատ ոճի ըմբշամարտի խաղերուն Հայաստանը կը ներկայացնեն Միհրան Զաբուրեանը, Դաւիթ Սաֆարեանը եւ Հաճիմուրատ Նորմուհամերտովը: Իսկ յունահռոմէական ոճի ըմբշ Շրեւանցի Յովհաննէս Վարդերեսեանը՝ խոստմնալի մարզիկ մըն է: Լոնտոն կը մեկնին նաեւ Արսէն Զուֆալագեանը եւ Արթուր Ալեքսանեանը:

ՈՂԻՄՊԻԱԿԱՆԻ ՆՈՐ ՄԱՐՁԱՂԱՇՏԻ ԲԱՑՈՒՄ

Անցեալ շաբաթավերջին Լոնտոնի մէջ բացուած կատարուեցաւ նոր մարզադաշտի մը: Հանդիսաւոր արարողութեան ներկայ գտնուած է 40,000 հոգի: Այս միջոցառումի կարգախօսը եղած է «Ողիմպիական 2012 ժամ առաջ»: Քանի մը օրէն այս նորաբաց մարզադաշտին վրայ տեղի պիտի ունենան միջ-դպրոցական մարզախաղեր, որուն իրենց մասնակցութիւնը բերելու են աւելի քան 1600 դպրոցականներ:

Նշենք նաեւ որ ամառնային ողիմպիական խաղերուն հանդիսաւոր բացումը տեղի պիտի ունենայ յառաջիկայ Յուլիսի 27ին:

Նախորդ ողիմպիական խաղերը տեղի ունեցած էին ֆէբրինի մէջ 2008ին իսկ 2016ի համար խաղերը պիտի կայանան Ռիօ Տը ժանէյրօյի մէջ, Պրագայի:

ԶԱՅԱՍՏԱՆԻ ՇԱԽՄԱՏԻՍՏՆԵՐԸ ԿԸ ՄԱՍՆԱԿՑԻՆ ԱՄՆ-Ի ԱՆՈՅԵԱՆԱԿԱՆ ԽԱՂԵՐՈՒՄ

Այս օրերուն ԱՄՆ-ի Սէյնթ Լուիզ քաղաքին մէջ տեղի կ'ունենան Միացեալ Նահանգներու շախմատի ախոյեանական խաղերը: Մայիսի 8-20 կայացող այս մրցումներուն Հայաստանէն կը մասնակցի Վարուժան Յակոբեանը: Ան իր դէմ ունի մասնաւորապէս Նագամուրան, Օնիշչուկը եւ Սէյրավանը:

Նոյն օրերուն Սէյնթ Լուիզի շախմատի կանանց ախոյեանական խաղերուն Հայաստանի կողմէ կը մասնակցի Տաթև Աբրահամեանը: «Շախմատային Հայաստան» թերթին համաձայն Տաթևի մրցակիցներն են Գրաշը, Ֆոլշարը, Բագինսկայտէն:

ԲՈՆՑՔԱՄԱՐՏԻԿ ԹԵՐԻ ՍՓԻՆՔՍԻ ՄԱՐԸ

Անցեալ Հինգշաբթի 74 տարեկանին մահացաւ բրիտանացի ականաւոր բռնցքամարտիկ Թէրի Սփինքսը, երկարատեւ հիւանդութենէ մը ետք: Ան առաջին բռնցքամարտիկն էր որ 18 տարեկանին Հելսինքիի մէջ 1956 թուականի Ողիմպիական խաղերուն, ոսկեմետալ շահեցաւ բռնցքամարտի ձանձ ոճի մրցումին մէջ: Սփինքս վերջին անգամ հանրութեան առջեւ երեւցած էր 2006 թուականին, Լոնտոնի Սալոյ հիւրանոցին մէջ, իր պատմական յաղթանակի 50-ամեակին նուիրուած պաշտօնական ընթրիքին առթիւ:

ԶԱՅԸ ԶԱՅԵՆ ՊԱՐՏՈՒԱԾ ՖԻՆԼԱՆՏԱՅԻ ՄԵՋ_

Հայաստանի ազգային հաւաքականի անդամ 60 քիլոկրամ քաշային Նորայր Խաչատրեանը, Կիրակի օր, Ֆինլանտայի մէջ տեղի ունեցած յունահռոմէական ըմբշամարտի ողիմպիական վարկանիշային վերջի մրցաշարի առաջին գօտեմարտի ընթացքին պարտուեցաւ Սպանիոյ դրօշին ներքեւ հանդէս եկող Ալպերթ Բեղումեան-Աղազարեանէն: Խաչատրեանն այսպիսով չի կրցաւ օգտուիլ Լոնտոնի ողիմպիականին ուղեգիր նուաճելու իրեն ընձեռուած հնարաւորութենէն:

ՃԱԿԱՏԱԳՐԱԿԱՆ ՄՐՑՈՒՄ ՄԸ...

Երկուշաբթի օր Նոր Զեյլանտացի արհեստավարժ բռնցքամարտիկ Ուիլիամ Ռոտրիկէս Կոնգալէզ մահացած է իր անդրանիկ մրցումի ընթացքին:

Արդարեւ բերուական ծագում ունեցող բռնցքամարտիկը Գարիիի Տեխիի հետ (Թահիթի) մրցումի առաջին ռաունտի 35րդ երկվայրկեանին, գետին իջնալով սկսած է ջղաձգուիլ, մարզադահլիճի հերթապահող բժիշկները հակառակ իրենց ցոյց տուած արագ օգնութեան, 29 ամեայ մարզիկը հիւանդանոց փոխադրութեան ճանապարհին մահացած է:

ՎԱՐՁՈՒ ԳՐԱՍԵՆՆԵԱԿՆԵՐ
1060 North Allen Ave
Pasadena, CA 91104
Գրասենեակները վերանորոգուած
եւ յարմար վարձքերով
Յետաքրքրուողներէ՛ք հեռաձայնել՝
(626) 398-0506

ԳԻՐՈՒԹԻՒՆԸ՝ ԱՆՈՐ ԲՈԼՈՐ ՎՏԱՆԳՆԵՐԸ ԵՒ ԲՈՒԺՄԱՆ ԳՈՐԾՆԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Մեր աշխարհին վրայ գիրութիւնը այսօր դարձած է ամէնէն մտահոգիչ հարցերէն մին. պատիկներէն կամ չափահասներէն տասէն մէկը կը տառապի աւելորդ ծանրութենէ՝ ըստ առողջութեան համաշխարհային կազմակերպութեան տուեալներուն:

Թիւերով խօսելով կարելի է ըսել, թէ գիրութիւնը (որ ճանչցուած է մարմնին մէջ ճարպային կոյտերու 25քկ/մեթր քառ. տոկոսով) եւ չափազանց գիրութիւնը (այսինքն մարմնին մէջ ճարպային կոյտերու տոկոսը անցած կ'ըլլայ 30քկ/մեթր քառ.-ը) պատասխանատու են հետեւեալներուն.

- * Ընդհանուր մահերու 1/5 տոկոսին:
- * Շաքարախտի հիւանդութեան վիճակներու 44 առ հարիւրին:
- * Սրտանօթային հիւանդութիւններու 23 առ հարիւրին:
- * Քաղցկեղի կարգ մը տեսակներու 7-41 առ հարիւրին:
- * Երեխաները եւ ծանրութեան յաւելումը.

Այս դարաշրջանին պատիկները Կը հետեւին՝ իրենց մեծերուն քայլերուն, անոնք կանուխէն կը տառապին շաքարախտի եւ սրտանօթային հիւանդութիւններուն նշաններէն (markers): Այս երեւոյթը զարմանալի չէ, որովհետեւ արդիական ընտանիքը աւելի հակում ունի շատ ուտելու, ինչպէս նաեւ ընդհանուր առմամբ ծոյլ ու քիչ շարժող կ'ըլլայ: Պաշտօններուն մեծամասնութիւնը գրասենեակային դարձած են, իսկ տան մէջ զբաղումը դարձած է համակարգիչն ու հեռատեսիլը նստակեաց (գիրութեան յատուկ բուժումը.

Գեղձային հիւանդութիւններու մասնագէտ բժիշկներու մօտ գիրութենէ տառապողներուն երեւոյթէն շատ ընդհանրացած է եւ անոր բուժումը դժուար է: Ընդհանրապէս աւելորդ քիլոկրամներ կորսնցնելը ողբերգութիւն չի համարուիր, սակայն մարմնը մշտապէս վայելուչ կազմով պահելը շատ աւելի մանրակրկիտ եւ դժուար աշխատանք կը պահանջէ:

Վստահելի թուանշաններուն վերադառնալով կը նկատենք, որ աննդականոնի հետեւելու ժամա-

նակաշրջանը անցնելէ մէկ տարի ետք 60 առ հարիւր տոկոսով աւելորդ ծանրութիւնը ետ կը վերադառնայ: Իսկ այս ծանրութիւնը 90 առ հարիւր տոկոսով ետ կը վերադառնայ հինգ տարիներ ետք:

* Տարբեր տեսակի ձեւեր. կայուն ծանրութիւն մը պահելու համար, հարկ է սպառել ստացած չափով ուժականութիւն (գոր կը ստանանք ուտելիքի եւ անոր միջոցով՝ ջերմութեւրու ճամբով): Իսկ ծանրութիւն կորսնցնելու համար, պէտք է քիչ չափով ուտել կամ աւելի մեծ աշխատանք կատարել, եւ կամ երկուքը միասնաբար: Բնականաբար վերջին լուծումը ամէնէն նախընտրելին է:

Թուանշաններով կը յստակացնենք հետեւեալը.

- * Մանդականոնի եւ մարզանքի հետեւելով ծանրութիւն կորսնցնելու տոկոսը 3-8 առ հարիւր է:
- * Նիհարցնելիք դեղերու միջոցով՝ 5-10 առ հարիւր:
- * Գործողութեան միջոցով՝ 30 առ հարիւր:

Հոս հարկ է նշել եւ զգուշացնել, որ գիրութեան վերադարձը շատ հաւանական է, ինչ ալ ըլլան անոր դէմ պայքարող միջոցները, եթէ կանոնաւոր եւ լուրջ ձեւով մարզանքի հետեւողականութիւն չընկերակցի անոր:

* Նիհարցնելիք դեղերը. կրնայ ըլլալ ուրիշներուն հետ բաղադրատաճ գոյութիւն ունին մի քանի որոշ չափով «ապահով» դեղեր: Անոնց օգուտներէն է, որ 30 առ հարիւր տոկոսով սահման կը դնէ ճարպերու ներմուծման, սակայն միեւնոյն ժամանակ ունին կողմնակի հետեւանքներ, որոնք կրնան նեղացուցիչ ըլլալ:

Նշենք նաեւ, որ անցեալին այսպիսի դեղերուն մեծ մասը իրենցմէ ակնկալուած արդիւնքը չեն տուած, ինչպէս նաեւ աւելցուցած են զանազան հիւանդութիւններու վտանգներու հաւանականութիւնը, հետեւաբար, հեռացուած են շուկաներէն: Իսկ ներկայիս առողջութեան համաշխարհային իշխանութիւնները խիստ օրէնքներ կը դնեն այս տիպի դեղերու պատրաստութեան եւ անոնց շուկայ գտնելու գծով (նկատի առնելով անոնց հաւանական վտանգները), ինչ որ անոնց ապագան կը վտանգէ:

ՇՆՈՐՎԱԻՈՐԱՆՔ
ԷՕԺԷՆԻ ՊԱՐՍՈՒՄԵԱՆԻ ԵՒ ՅՈՎՍԷՓ ԺԻՃԻԵԱՆԻ տասնեակ տարիներու միութենական աշխոյժ գործունէութեան համար եղած պարգեւատրումին ուրախ առիթով, Կլենտէյլի Ս.Դ.Հ.Կ. Արսէն Կիտուր մասնաճիւղի վարչութիւնը իր սրտաբուխ շնորհաւորութիւնները կը յայտնէ իրենց, մաղթելով քաջառողջութիւն, յարատեւութիւն եւ նորանոր յաջողութիւններ:

Ձեր Ծանուցումները Վստահեցէ՛ք «Մասիս» Շաբաթերթին
T: (626) 797-7680 F: (626) 797-6863
massis2@earthlink.net

ArmenienInfo.net
News. Informationen. Kommentare.

ՄԱՐԱԶԴ

ԶԱՐՈՒՀԻ ՍԱՂՐԵԱՆ
1925-2012

Սրտի դառն կիսկրիծով կը գուժենք մահը մեր մօր, մեծ մօր, խնամիին՝ **ԶԱՐՈՒՀԻ ՍԱՂՐԵԱՆԻ** մահը, որ պատահեցաւ Շաբաթ, Մայիս 5, Ֆրէզնօ քաղաքի մէջ, յետ երկարատեւ հիւանդութեան:

Յուղարկաւորութիւնն ու թաղումը տեղի պիտի ունենան Հինգշաբթի, 10 Մայիս, կէսօրուան ժամը 12ին Հոլիվուտի Ֆորըսթ Լոն գերեզմանատան մէջ:

- Սգակիրներ՝
- Տէր եւ Տիկ. Ժողէֆ եւ Ռիթա Գալանճեան
- Տէր եւ Տիկ. Նիկողոս եւ Ռիթա Սաղրեան եւ դուստրը:
- Տէր եւ Տիկ. Կարօ եւ Ալտա Սաղրեան եւ զաւակունք
- Թոռը Տէր եւ Տիկ. Ժագ եւ Արմինէ Գալանճեան:
- Թոռը Ռոպէր Գալանճեան
- Խնամիները՝ Տէր եւ Տիկ. Վահէ եւ Մարօ Աջապահեան
- Այրի Տիկ. Հերմինէ Ալթունեան
- եւ համայն Նիքսալեան, Կիւրճեան, Տէյիւրմէնճեան, Մըզրթճեան, Գարակէօզեան, Զէքեան եւ Մանսուրեան ընտանիքներ:

ՅԱԲԱԿՅԱԿԱՆ

ԶԱՐՈՒՀԻ ՍԱՂՐԵԱՆԻ մահուան տխուր առիթով **Տէր եւ Տիկ. Սարգիս եւ Անի Օհանեան** իրենց խորագգաց ցաւակցութիւնները կը յայտնեն հանգուցեալի ընտանեկան պարագաներուն եւ համայն հարազատներուն, մասնաւորաբար **Տէր եւ Տիկ. Ժողէֆ եւ Ռիթա Գալանճեաններուն:**

Առ այդ փոխան ծաղկեպսակի 100 տոլար կը նուիրեն «Մասիս»ին:

ՅԱԲԱԿՅԱԿԱՆ

Մ. Խ. Յաւով իմացանք վաստակաշատ ուսուցիչ եւ հասարակական գործիչ եւ **Տէօրդ Եօլի** հայրենակցական միութեան ատենապետ՝ **Նուպար Յակոբեանի** մահը, որ պատահած է Կիրակի առաւօտ, Ապրիլ 22, 2012ին, յետ կարճատեւ հիւանդութեան:

Թաղման կարգը տեղի ունեցած է **Սբ. Ղեւոնդեանց Մայր Տաճարին** մէջ, իսկ թաղման արարողութիւնը՝ Ապրիլ 22, 2012ին, կ.ա. ժամը 11,00-ին, Հոլիվուտ Ֆորէսթ Լոն: Թաղման արարողութիւնէ հետք, տեղի ունեցած է պատշաճ հանդիսութիւն մը **Մարի Մանուկեան-Տէմիրճեան** վարժարանի սրահէն ներս:

«Մասիս»ի խմբագրութիւնը եւ իր աշխատակազմը իրենց խորագգած ցաւակցութիւնները կը յայտնեն հանգուցեալի այրիին, զաւակներուն, հարազատներուն եւ **Տէօրդ Եօլի** հայրենակցական միութեան:

Հողը թեթեւ՝ իր վաստակաբեկ ոսկորներուն եւ յիշատակը վառ:

ՀԱՐՍԱՆԻՔ ԼԵՈՆԵՐՈՒՄ

Շարունակուած էջ 6-էն

«Հարսանիք լեռներում» օպերացիայի յաղթական ելքը կոտրեց թշնամու ողնաշարը, կրկնապատկեց հայկական զինուժի ոգին, այս յաղթանակը բեկումն մտցրեց սնտեսական-ուզմական եւ քաղաքական առումով: Շուշիի առանձնակի գումարտակի հրամանատար Ժիրայր Սեֆիրեանը շնորհ է «Եթէ հայկական կողմին չյաջողուէր գրաւել Շուշին, սպառնալիքի տակ կը յայտնուէր Ստեփանակերտը, մայրաքաղաքը 1991թ. Նոյեմբերից մինչեւ 1992թ. Մայիսի սկիզբը Շուշիի, Զանհասանի, Քիոսալարի, Ղաջալուի կողմից պարբերաբար գնդակոծուած էր թշնամու «Գրադ» կայանքներից, որի ունեցել ենք 100-ի հասնող զոհ մի քանի հարիւր վիրաւորուել:

Շուշիի ազատագրմանը յաջողուել է Լաչինի միջանցքի բացման ռազմագործողութիւնը, որով ձեռքուրել է ԼՂՀ ջրափակման օղակը եւ բացուել Արցախը ՀՀ-ին միացնող կենսական նշանակութիւն ունեցող ճանապարհը, ազատագրուեցին Քելբաջարի, Աղդամի, Զանգեւանի, Կուբաթլուի, Զաբրայի, Ֆիզուլիի շրջանները, ինչն է վերջոյ աւարտուեց 1994-ի Մայիսին զինադադարի կնքմամբ:

Պահից ոգեւորուած ինձ եմ վերապահում ամփոփումը. «Թող մեր լեռներում «Հարսանիք

լեռներում» տարածքային եւ ոչ տարածքային շատ լինեն, այն նոյն ճերմակ խաչի գորութեամբ, որ դաջուած էին Շուշին ազատագրողների թիկունքներին եւ ուսերին, Ղազանչեցոց եկեղեցում Պարգեւ Սրբազանի այն աղօթքի գորութեամբ, որ որպէս բանաւոր թալիսման, հայ մարտիկները տարան իրենց հետ՝ հաւատքով, որ յաջողուելու է գէնքերը վեր պարգած Հարսանեկան պար բռնել: Ի դէպ, Բերդաքաղաքի ազատագրումից անմիջապէս յետոյ, նրանցից Բեկը, երակներում մնացած ուժով, որպէս հակառակորդի հետքի ոչնչացման վերջին ակորդ, «պոկեց» ոչ հայկական քար» ,???ե-ն....

Հ.Գ Գուրգեն Դալիրալթայեան, Արթուր Փափագեան «Սամուէլ Կարապետեան - Օգանով Սամօ, Վիտալի Բալասանեան, Դուշման Վարդան, Բեկոր Աշոտ (Աշոտ Դուլեան), Ժիրայր Սեֆիրեան, Կարոտ Մկրտեանը, Հրաչ Գասպարեան (Ագնեվոյ), Բուժականի Մուրադ, Արթուր Դարիբեան, Պետրոս Դեռնդեան (Պետո), ԳրանՖ՝ ում անունները յիշատակուած են յօդուածում ու էլի շատերը...եթէ տրուեն մանրամասնութիւններին, մի քանի էջը բաւական չէ ներկայացնելու բոլոր փաստերն ու գործողութեան մասնակից իւրաքանչիւրի անունն ու կատարածը: Փառք բոլորին:

ՄԱՍԻՍ ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԿՏՐՕՆ

Yes, I wish to subscribe to Massis Weekly

Enclosed a check for (one year)

* \$50,00 for USA

* \$60,00 (second class), \$ 75,00 (Air Mail) for Canada.

* \$85,00 (second class), \$ 125,00 (Air Mail) Overseas.

Name: -----

Address: -----

City: ----- State:----- Zip Code:-----

Country: -----

Tel :----- Fax : -----

ՎԱՐՁՈՒ ՄՐԱԸ

ՓԱՍԱՏԻՆԱՅԻ ՄԷՋ (200 ՀՈԳԻ ԸԱՄԱՐ) ԱՄԵՆ ՏԵՍԱԿ ԱՌԻԹՆԵՐՈՒ ԸԱՄԱՐ

1060 N. ALLEN AVE. PASADENA CA 91104

ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՆՆԵՐ՝ ԸՆՈՒՁԱՅՆԵԼ (626) 797-7680

ՎԱՐՁՈՒ ՏՈՒՆ

PALM SPRINGS ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ԳԼԱՅՈՂ ՀԱՅՐԵՆԱՎԻՅՆԵՐԻ ՈՒՇԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Փալմ Սփրինգսի գեղատեսիլ եւ կից լեռնային շրջանին, վարձու է տրուում լրիւ կահաւորուած մէկ ննջարան, մեծ նստասենեակ, խոհանոց՝ բոլոր յարմարութիւններով, մինչեւ 5-6 հոգի գիշերելու տարողութեամբ Condo: Ունի մեծ լողաւազան, քարուղի, թենիսի խաղադաշտ, կանաչազարդ փիքնիքի տարածք, իր յատուկ կրակարաններով եւ 24-ժամեայ ապահովութեան սիստեմ:

Մանրամասների համար հեռաձայնել՝
(818) 246-0125

Վարձման գներն են՝	
Ուրբաթ, Շաբաթ եւ Կիրակի՝	\$ 400
Long Weekend-ների համար՝	\$ 500
Մէկ շաբաթուայ համար՝	\$ 675
Մէկ ամսուայ համար՝	\$ 1450

www.massisweekly.com

updated every Friday

ՏԵՍԱՐԱՆՆԵՐ ԾՈՒՇԻ ԱԶԱՏԱԳՐՄԱՆ 20-ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻ ՍՏԵՓԱՆԱԿԵՐՏԻ ՄԷՋ ՏԵՂԻ ՈՒՆԵՑԱԾ ԶՕՐԱՀԱՆԴԵՍԷՆ

